

Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
ROZWOJU
REGIONALNEGO

EPS
Europejski Fundusz Społeczny

Warszawa, kwiecień 2008 r.

Opracowanie:

Wydział Koordynacji
Departament Zarządzania EFS
Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
Ul. Wspólna 2/4
00-926 Warszawa
monitoringefs@mrr.gov.pl

WPROWADZENIE	4
1. REALIZACJA CELÓW STRATEGICZNYCH PO KL. SYTUACJA SPOŁECZNO- GOSPODARCZA W WOJEWÓDZTWACH	6
1.1 ZATRUDNIENIE.....	6
1.2 INTEGRACJA SPOŁECZNA	17
1.3 ADAPTACYJNOŚĆ PRACOWNIKÓW I PRZEDSIĘBIORSTW	23
1.4 EDUKACJA	30
1.5 SPÓJNOŚĆ TERYTORIALNA	38
2. POSTĘP FINANSOWY WDRAŻANIA PO KL W WOJEWÓDZTWACH	44
2.1 SYTUACJA WYJŚCIOWA	44
2.2 ANALIZA POSTĘPU FINANSOWEGO	46
3. REKOMENDACJE DLA WOJEWÓDZTW	48
SPIS ILUSTRACJI I TABEL	64

WPROWADZENIE

W związku z faktem, iż ponad 60% środków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) alokowanych w Polsce w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013 (PO KL) przeznaczonych jest na wsparcie dla regionów, Instytucja Zarządzająca PO KL dostrzega konieczność monitorowania postępu wdrażania Programu w województwach oraz osiągnięcia celów strategicznych PO KL.

Ponadto, mając na uwadze problemy zidentyfikowane w części diagnostycznej *Planów Działania* przygotowanych przez Instytucje Pośredniczące dla Priorytetów VI-IX na lata 2007-2008, istnieje potrzeba zbadania przyczyn dysproporcji międzyregionalnych oraz wpływu EFS na zwalczanie zidentyfikowanych problemów oraz zmniejszanie dysproporcji między regionami w obszarze rynku pracy.

Celem głównym niniejszego dokumentu jest *monitorowanie zmian zachodzących na regionalnych rynkach pracy w kontekście realizacji celu głównego oraz celów strategicznych Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w Polsce.*

Celami szczegółowymi analizy są:

- a. *Porównanie poziomu wskaźników monitorowania celów PO KL w poszczególnych województwach*
- b. *Analiza zróżnicowania stopnia osiągnięcia wskaźników określonych dla PO KL oraz poziomu zróżnicowania wskaźników kontekstowych w głównych obszarach wsparcia Programu*
- c. *Zbadanie dynamiki zmian poszczególnych wskaźników PO KL oraz wskaźników kontekstowych*

Poniższa analiza, ze względu na okres dla jakiego została opracowana, tj. początek realizacji projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, ma na celu określenie sytuacji wyjściowej, tj. stanu przed interwencją Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz pod koniec wdrażania Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich, Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, bez dokonywania monitoringu stopnia osiągnięcia wskaźników określonych dla PO KL.

Dokument będzie opracowaniem okresowym, przygotowywanym co rok wraz z zakończeniem okresu sprawozdawczego, uwzględniającym dane uzyskane na podstawie sprawozdań z realizacji Priorytetów VI-IX PO KL, jak również informacje z następujących źródeł:

- Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności GUS
- Bank Danych Regionalnych GUS
- Publikacje okresowe GUS
- Dane i mapy statystyczne EUROSTAT
- Krajowy System Informatyczny SIMIK 07-13

W związku z faktem, iż wg stanu na koniec 2007 r. rozpoczęła się realizacja zaledwie kilku projektów w ramach PO KL, celem niniejszej analizy, jak wspomniano powyżej, jest określenie stanu wyjściowego w zakresie poziomu osiągnięcia głównych wskaźników monitorowania

rynku pracy w województwach. Analizy, które zostaną opracowane za kolejne lata, tj. począwszy od 2009 roku, będą składać się z czterech komponentów :

1. Realizacja celów strategicznych PO KL. Sytuacja społeczno-gospodarcza w województwach
2. Analiza osiągniętych efektów realizacji PO KL w województwach
3. Postęp finansowy wdrażania PO KL w województwach
4. Rekomendacje dla województw

Poniższa analiza, ze względu na początkową fazę realizacji PO KL, została ograniczona do trzech komponentów, tj. pierwszego, trzeciego oraz czwartego. W pierwszej części niniejszej analizy, autorzy podjęli próbę zdiagnozowania sytuacji społeczno-gospodarczej polskich województw wg stanu na koniec 2007 r. określając przy tym poziom oraz zróżnicowanie wartości wskaźników monitorowania celów strategicznych PO KL z uwzględnieniem trendów w latach 2003-2006. Celem części drugiej jest z kolei opis postępu finansowego PO KL w ramach Priorytetów komponentu regionalnego PO KL w oparciu o dane zbierane w ramach informacji miesięcznych nt. stanu wdrażania PO KL oraz w ramach systemu SIMIK 07-13 z uwzględnieniem poziomu kontraktacji oraz wydatkowania i rozliczeń przez beneficjentów. Analiza opiera się na najbardziej aktualnych dostępnych danych wg stanu na 15 kwietnia 2008 roku. W przypadku większości wskaźników, są to dane średnioroczne za 2006 rok.

Analizując regionalne rynki pracy należy mieć na uwadze dysproporcje występujące wewnątrz poszczególnych województw, które przyczyniają się do zniekształcenia obrazu danego regionu oraz utrudniają porównywanie województw. Takie zróżnicowanie wewnątrzregionalne dotyczy przede wszystkim województwa mazowieckiego, w przypadku którego wyniki dotyczące m. st. Warszawy znacząco zawyżają wartości wskaźników dla tego województwa. Dla przykładu, odnosząc się do stopy bezrobocia rejestrowanego w lutym 2008 r., wśród powiatów województwa mazowieckiego najwyższy poziom bezrobocia odnotowano w powiecie szydłowieckim (33,7%), a najniższy w Warszawie – 2,8% (w tym w powiecie warszawskim 5,3%). Rozpiętość stopy bezrobocia (czyli różnica między najwyższym a najniższym poziomem) wyniosła w tym województwie ok. 30,5 punktu proc., a współczynnik zmienności przekroczył 43%. Znaczące różnice występują również w województwach pomorskim i dolnośląskim, gdzie rozpiętość stopy bezrobocia wynosi odpowiednio 25,4 p. p. oraz 21,2 p. p. Porównując te wartości z danymi dla województwa małopolskiego, rozpiętość wyniosła tam zaledwie 14,1 punktu proc., a współczynnik zmienności 35,1%. Mając na względzie powyższe rozbieżności, autorzy są świadomi trudności w porównywaniu i interpretacji wartości wskaźników w poszczególnych województwach.

W ostatniej części analizy, zawarte zostały rekomendacje w zakresie działań, które powinny być realizowane w celu osiągnięcia założeń PO KL oraz przewyciężenia problemów zdiagnozowanych we wcześniejszych częściach dokumentu. Mając na uwadze decentralizację struktury wdrażania Programu, przedstawione rekomendacje mają jedynie charakter indykatywny oraz nie są w żaden sposób wiążące dla regionalnych Instytucji Pośredniczących.

1. REALIZACJA CELÓW STRATEGICZNYCH PO KL. SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA W WOJEWÓDZTWACH

Program Operacyjny Kapitał Ludzki wpisuje się w drugi cel horyzontalny Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 – **poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej**. Cel ten realizowany jest za pośrednictwem **głównego celu Programu**, jakim jest **wzrost poziomu zatrudnienia i spójności społecznej**. Cel główny będzie osiągnięty poprzez realizację celów strategicznych PO KL jakimi są:

1. **Podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo.**
2. **Zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego.**
3. **Poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce.**
4. **Upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy.**
5. **Zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa.**
6. **Wzrost spójności terytorialnej.**

Do celu głównego oraz każdego z celów strategicznych dobrane zostały odpowiednie wskaźniki wpływu. Ze względu na fakt, iż żaden z czterech Priorytetów komponentu regionalnego nie przyczynia się bezpośrednio do osiągnięcia celu piątego, nie dokonuje się jego analizy w niniejszym opracowaniu.

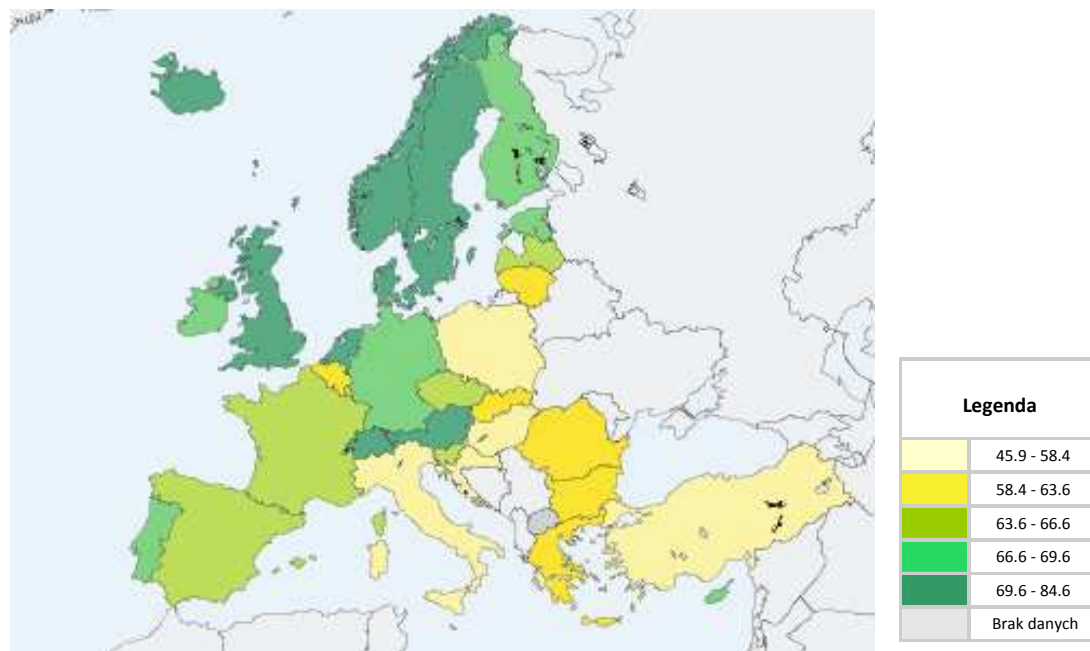
Autorzy zdiagnozowali sytuację społeczno-ekonomiczną województw w świetle powyższych celów w podziale na cztery główne obszary, które wspiera PO KL, tj. zatrudnienie, integrację społeczną, adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw, edukację, uwzględniając osiągnięty poziom spójności społeczno-gospodarczej dla wybranych wskaźników.

1.1 Zatrudnienie

1.1.1 Wskaźnik zatrudnienia

Jednym z głównych mierników służących analizie rynku pracy jest wskaźnik zatrudnienia liczony jako procentowy udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności. Wskaźnik zatrudnienia osób pracujących w wieku 15-64 lata jest jednym z dwóch głównych mierników celu głównego PO KL (obok wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach socjalnych). Jak pokazano na rysunku 1, Polska znajduje się w grupie sześciu krajów o najniższym poziomie zatrudnienia, osiągając niestety najniższą w Unii Europejskiej wartość tego wskaźnika na poziomie 54,5% w 2006 r.

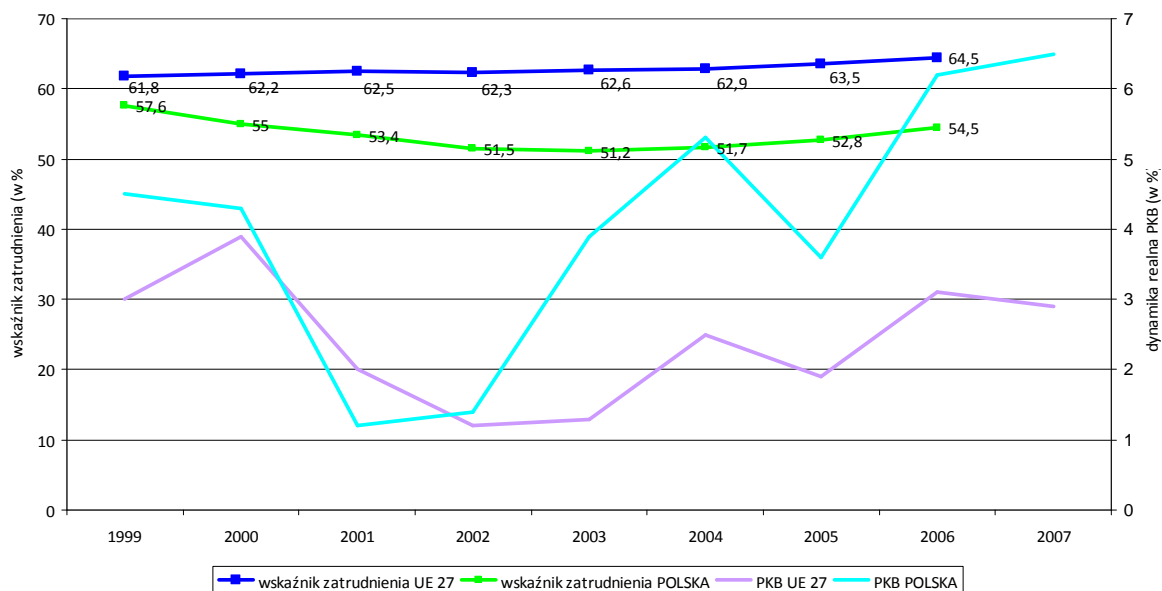
Rysunek 1. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 w Europie w 2006 r. (w proc.)

Źródło: EUROSTAT

Mając na uwadze dramatycznie niski poziom wskaźnika zatrudnienia w Polsce, warto przeanalizować dynamikę zmian jego wartości w ostatnich latach. Na wykresie poniżej przedstawiono wartości wskaźnika zatrudnienia (wg BAEL) w Polsce oraz średnią dla 27 państw członkowskich UE w latach 1999-2006 w zestawieniu z dynamiką realną PKB w latach 1999-2007.

Rysunek 2. Wskaźnik zatrudnienia (osoby w wieku 15-64) a realne zmiany produktu krajowego brutto w latach 1999-2006/7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EUROSTAT

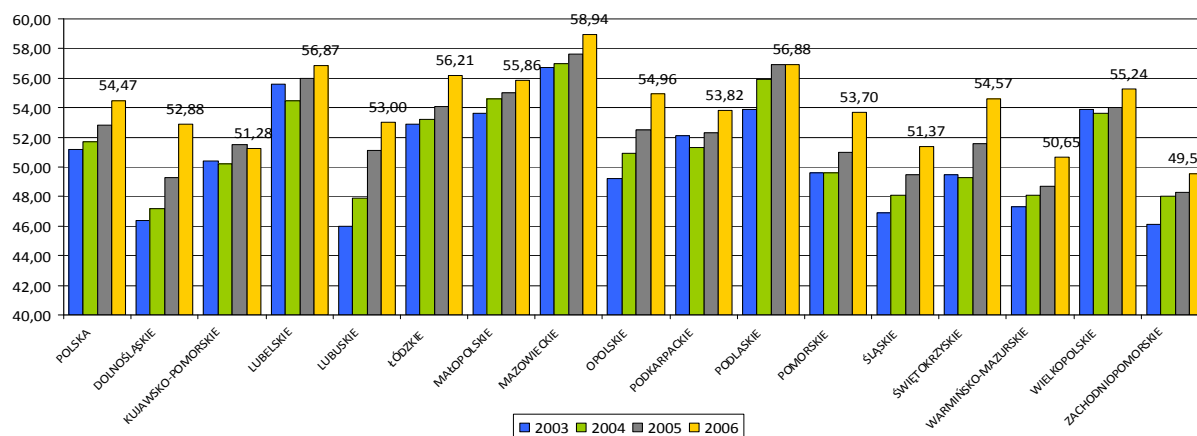
Jak widać na rys. 2, wskaźnik zatrudnienia w Polsce w okresie 1999-2003 systematycznie spadał, po czym zaobserwować można regularny wzrost w okresie 2003-2006, podczas gdy w analizowanym przedziale czasowym, przeciętny wskaźnik dla UE 27 systematycznie rósł (poza 2002 r.). W odniesieniu do realnych zmian PKB, począwszy od 2001 roku przyrost PKB nieustannie rósł, poza spadkiem tempa wzrostu w 2005 r., które odnotowano również w pozo-

stałych 26 państwach członkowskich. Analizując wykres można domniemywać, że wskaźnik zatrudnienia z opóźnieniem reagował na zmiany zachodzące w poziomie PKB – wzrost tempa realnego przyrostu PKB w 2002 r. prawdopodobnie przełożył się na wzrost wskaźnika zatrudnienia w 2004 r. Jednocześnie, należy zauważyć bardzo wysoki poziom współzależności wskaźnika zatrudnienia w Polsce oraz w grupie UE 27 w latach 2002-2006, która wyrażona współczynnikiem korelacji¹ wyniosła 0,97. Co ciekawe, w okresie wcześniejszym, tj. 1999-2001, wartość współczynnika korelacji dla badanej zmiennej wyniosła -0,99, co wskazuje na bardzo wysoki stopień współzależności ujemnej, tj. przy wzroście wartości wskaźnika w grupie UE 27 obserwowano spadek jego wartości dla Polski. Warto również zauważyć istotną współzależność między realnymi zmianami produktu krajowego brutto w Polsce oraz wartości ogółem dla państw UE-27 w okresie 2002-2007, która wyrażona współczynnikiem korelacji wyniosła 0,91, co wskazuje na bardzo wysoki stopień współzależności.

Mając na uwadze powyższe, można postawić tezę, że zmiany dokonywane w związku z przygotowaniem Polski do członkostwa w Unii Europejskiej, a następnie funkcjonowaniem w jej systemie, wymusiły wprowadzenie usprawnień na poziomie kraju oraz wywołały pozytywne zmiany w gospodarce, które przyczyniły się do szybszego wzrostu gospodarczego (mierzonych realną zmianą PKB) oraz wzrostu wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-64 lat.

Warto w tym momencie przeanalizować różnice występujące pomiędzy poszczególnymi województwami w zakresie poziomu wskaźnika zatrudnienia. Na rysunku 3 przedstawiono wartości tego wskaźnika w latach 2003-2006 we wszystkich województwach w Polsce.

Rysunek 3. Wskaźnik zatrudnienia (15-64) w województwach w Polsce w latach 2003-2006 (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BAEL

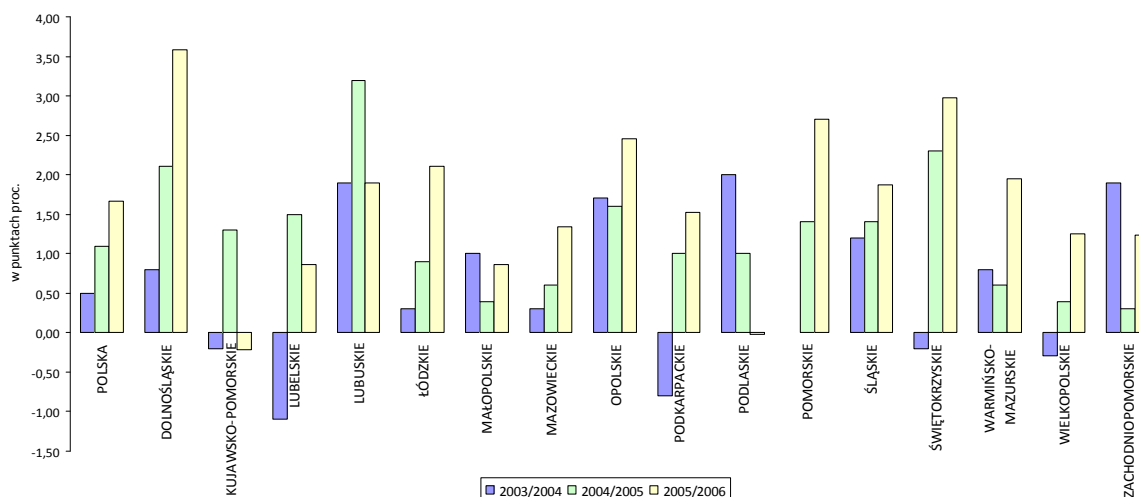
Począwszy od 2003 r. najwyższe wartości wskaźnik osiągał w województwie mazowieckim, gdzie w 2006 r. wyniósł 58,94%, jak również w województwach podlaskim, lubelskim oraz łódzkim, w których w tym samym roku przekroczył 56%. Należy przy tym zauważyć, że w przypadku województw podlaskiego i lubelskiego wysoki poziom wskaźnika jest generowany znaczącym udziałem osób zatrudnionych w rolnictwie w ogóle aktywnych zawodowo w tych województwach, który w 2006 r. wyniósł 34,5% na Lubelszczyźnie i 26,8% na Podlasiu. Ob-

¹ Współczynnik korelacji to miara określająca w jakim stopniu zmienne są współzależne. Wartość współczynnika mieści się w przedziale od 1 do -1, przy czym 1 oznacza dokładną dodatnią zależność liniową między cechami, 0 – brak zależności, natomiast -1 – dokładną ujemną liniową zależność.

serwując poziom wskaźnika w Wielkopolsce, w analizowanym okresie ulegał on niewielkim wahaniom i zatrzymał się na relatywnie wysokim poziomie.

Analizując sytuację osób zatrudnionych w poszczególnych województwach, warto przyrzeć się tempu wzrostu wskaźnika zatrudnienia na przestrzeni kilku lat. Dynamikę zmian wskaźnika w okresie 2003-2006 przedstawia rysunek 4.

Rysunek 4. Zmiana wskaźnika zatrudnienia (15-64) w województwach w Polsce w latach 2003-2006 (w punktach proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BAEL

Rysunek przedstawia zmiany wartości wskaźnika zatrudnienia zachodzące w roku bazowym w stosunku do roku poprzedniego. Jak widać na wykresie, w przypadku większości województw, największy wzrost zanotowano w 2006 r., w szczególności w przypadku województw dolnośląskiego, świętokrzyskiego i pomorskiego. Na uwagę zasługuje spadek wartości wskaźnika w 2006 r. w przypadku jednego województwa (kujawsko-pomorskie) oraz niewielki wzrost w Małopolsce i na Lubelszczyźnie. Spadek wartości wskaźnika dot. osób w wieku 15-64 lat w Kujawsko-pomorskim spowodowany był przede wszystkim znaczącym spadkiem wartości wskaźnika dla osób w wieku 50 lat i więcej, tj. o 2,4 punktu proc. (patrz rys. 6). Spadek wartości wskaźnika 50+ w dwóch pozostałych województwach (małopolskie – o 1,2 p. p., lubelskie – o 0,9 p. p) miał również wpływ na osłabienie wzrostu wskaźnika dla grupy 15-64.

Analizując wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata wg płci (w okresie 2003-2006) należy zauważyć następujące zależności. Największy wzrost wskaźnika dla mężczyzn (6,91 p. p.) odnotowano w województwie opolskim, natomiast największy wzrost wskaźnika dla kobiet (5,32 p. p.) w województwie lubuskim. Ponadto warto podkreślić, że jedynie w przypadku dwóch województw: województwa łódzkiego (wzrost wskaźnika większy o 3 p. p.) oraz świętokrzyskiego (wzrost wskaźnika większy o 0,5 p. p.), wzrost wartości wskaźnika był większy dla kobiet, niż dla mężczyzn. W okresie 2003-2006 różnice między wskaźnikiem zatrudnienia mężczyzn i wskaźnikiem zatrudnienia kobiet w większości przypadków pogłębiły się na niekorzyść wskaźnika zatrudnienia kobiet. Zaledwie w dwóch województwach zróżnicowanie pod względem płci uległo zmniejszeniu (łódzkie i świętokrzyskie). We wszystkich województwach wartość wskaźnika dla kobiet rosła w okresie 2003-2006, z wyjątkiem województwa wielkopolskiego. W 2006 r. we wszystkich województwach wskaźnik zatrudnienia mężczyzn był wyższy, przy czym największą różnicę w stosunku do wskaźnika zatrudnienia kobiet odnoto-

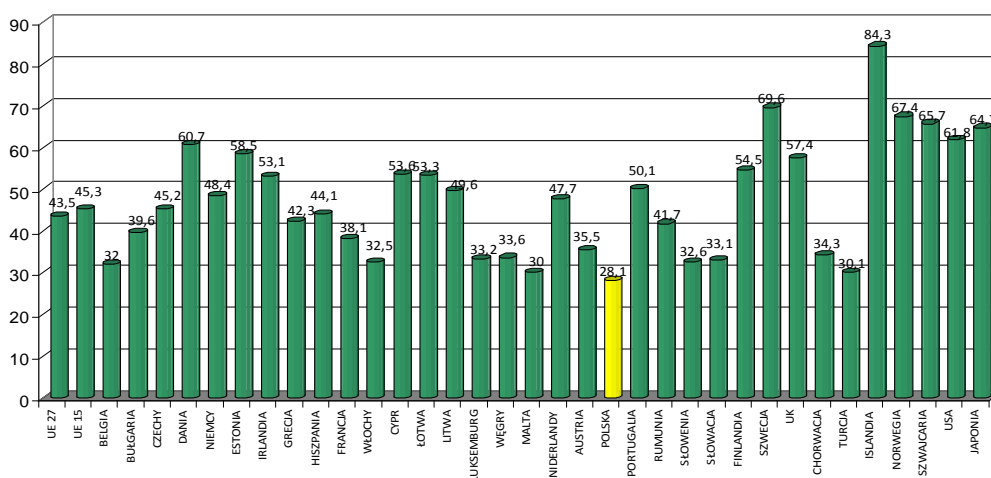
wano w województwie wielkopolskim (16,4 p. p.), na Śląsku (15,9 p. p.) oraz w Opolskim (15,8 p. p.).

Wskaźnik nie pokazuje różnic występujących w poszczególnych grupach wiekowych, niemniej warto przyrzeć się grupom osób młodych (w wieku 15-29 lat) oraz osób starszych (w wieku 50 lat i więcej), których sytuacja na rynku pracy jest szczególnie istotna z punktu widzenia przyszłej sytuacji społeczno-ekonomicznej województw, jak również osiągnięcia celów strategicznych PO KL.

W odniesieniu do grupy osób młodych, wartość wskaźnika zatrudnienia ogółem dla Polski wyniosła w 2006 r. 40%, a w poszczególnych województwach wahała się w przedziale od 33,8% w województwie warmińsko-mazurskim do 43,9% w województwie wielkopolskim. Województwa podlaskie oraz lubelskie, w których wskaźnik dla osób w wieku 15-64 kształtował się na wysokim poziomie, w przypadku tej grupy wiekowej wypadają poniżej wartości krajowej oscylując wokół 37-38%.

W odniesieniu do wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 55-64 w Polsce, jego wartość jest na najniższym poziomie wśród wszystkich państw członkowskich UE i w 2006 r. wyniosła 28,1% (rys. 5). Jak widać na wykresie, Polska jest jedynym państwem, w którym wskaźnik kształtował się na poziomie poniżej 30%. Jednocześnie, patrząc na dynamikę zmian w ostatnich latach, w okresie 2004-2006 wskaźnik rósł średnio o 1 punkt proc. w skali roku. W odniesieniu do zmian średniej wartości wskaźnika dla UE 27, jego wartość ulegała szybszej poprawie pod wpływem znaczących wzrostów w nowych państwach członkowskich. Dla przykładu, w przypadku Łotwy wskaźnik wzrósł w stosunku do 2005 r. o prawie 4 punkty proc.

Rysunek 5. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 w 2006 r. (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT

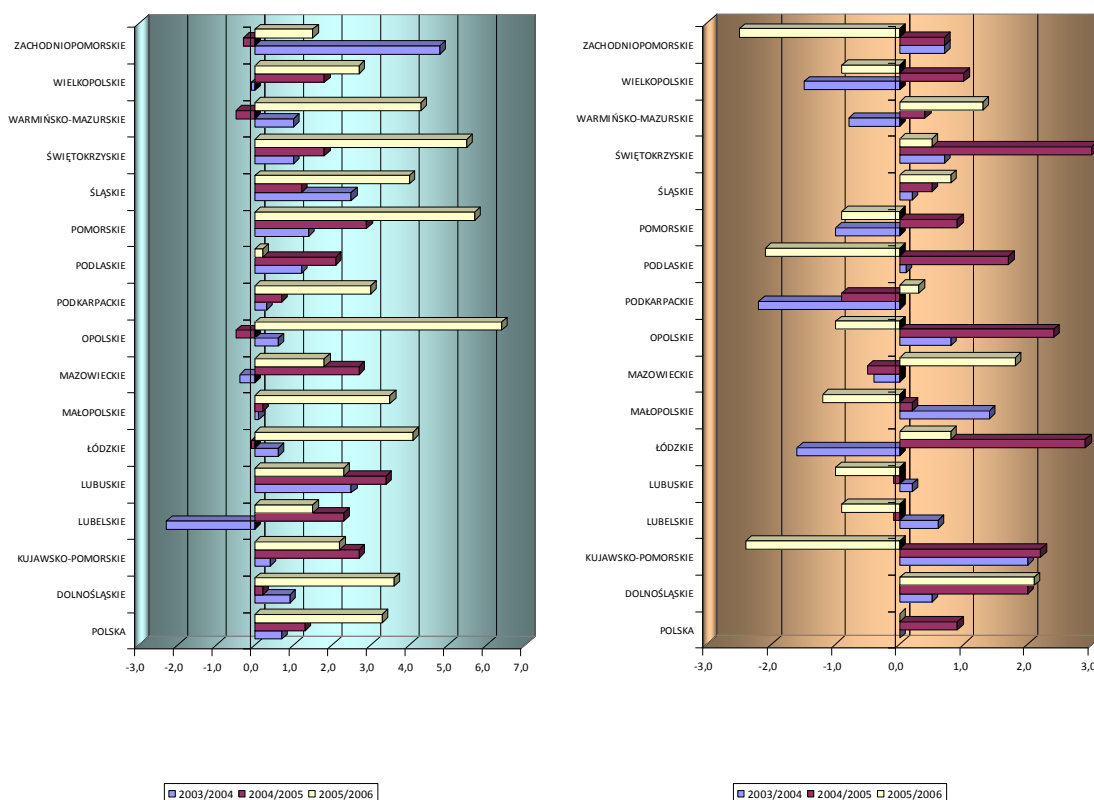
Analizując wskaźnik zatrudnienia grupy osób w wieku 50+, należy zauważyć, że na najwyższym poziomie utrzymuje się on w województwach mazowieckim oraz lubelskim, gdzie przekracza 30%². Najniższy poziom wskaźnika osiąga na Śląsku (21%) oraz w województwie zachodniopomorskim (21,9%). Niski poziom zatrudnienia grupy osób 50+ pociąga za sobą ko-

² Analizując dane dot. wskaźnika zatrudnienia w przekroju regionalnym z jednoczesnym podziałem na wiek, należy mieć na uwadze stosunkowo niewielką próbę osób biorących udział w Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności, co może powodować dość wysoki margines błędów. W ostatnich badaniach (m.in. II-III kw. 2007r.) próba kwartalna liczyła 24 700 mieszkańca.

nieczność aktywizacji tych osób poprzez podjęcie odpowiednich działań zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym.

W odniesieniu do dynamiki zmian wskaźnika dla osób młodych oraz wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50+, zostały one zestawione na rysunku 6. **W przypadku osób młodych, wskaźnik zatrudnienia rósł szybciej niż zatrudnienie ogółem, osiągając w większości regionów największy przyrost w 2006 r.** Warto zauważyć, że w przypadku części województw wzrost wskaźnika dot. osób młodych był dwukrotnie wyższy niż w przypadku wskaźnika 15-64 (województwo opolskie, łódzkie, pomorskie). Negatywne sygnały odnotowano z kolei w województwie podlaskim, w którym wystąpił jedynie niewielki wzrost wskaźnika o 0,2 punktu proc. w porównaniu ze zmianami rządu 1,5-6,4 punktów proc. w pozostałych województwach. **Analizując poziom zatrudnienia osób powyżej 50 roku życia, w roku 2006 odnotowano negatywne zmiany świadczące o dezaktywizacji tej grupy w stosunku do wzrostu zatrudnienia w 2005 r.** W dziewięciu województwach odnotowano istotny spadek wskaźnika zatrudnienia 50+ sięgający od 2,5 punktu proc. w województwie zachodniopomorskim do 0,9 punktu w województwach lubelskim, pomorskim i wielkopolskim. Spośród województw w których odnotowano wzrost wskaźnika, był on najwyższy w województwie dolnośląskim (zaledwie 2,1 p. p.)³.

Rysunek 6. Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat (po lewej) oraz w wieku 50+ (po prawej) w województwach w Polsce w latach 2003-2006 (w punktach proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

³ Jak wspomniano wcześniej, interpretacje danych dot. zarówno osób w wieku 15-29 jak i osób w wieku 50 lat i więcej utrudnia niewielka wielkość próby objętej BAEL, która w przypadku małych zbiorowości przyczynia się do zwiększenia względnych błędów standardowych dla szacunków.

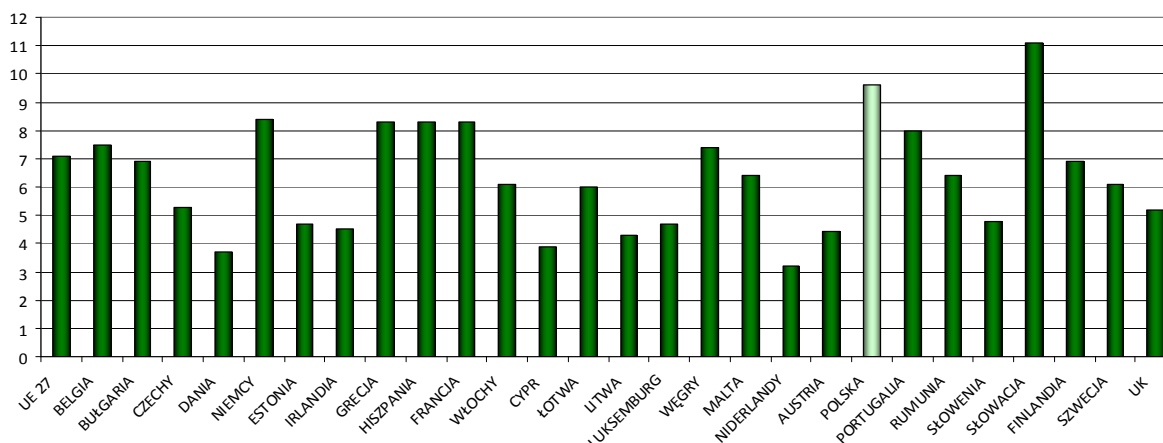
W punkcie 1.4.3 podjęto próbę analizy współzależności występujących między poziomem wskaźnika zatrudnienia a wykształceniem osób aktywnych zawodowo, natomiast w części 1.4.4 zbadano korelację występującą między poziomem wykształcenia a stopą bezrobocia.

1.1.2 Stopa bezrobocia wg BAEL

W ramach diagnozy sytuacji na regionalnych rynkach pracy konieczne jest przeanalizowanie poziomu bezrobocia. Biorąc pod uwagę stopę bezrobocia w Polsce i pozostałych państwach członkowskich Unii Europejskiej, jej poziom w Polsce jest nadal bardzo wysoki. Na rysunku poniżej przedstawiono stopę bezrobocia (wg BAEL) w 27 państwach UE.

Jak widać na rysunku 7, spośród wszystkich krajów UE, stopa bezrobocia jest najwyższa na Słowacji i w Polsce, gdzie w 2007 r. wyniosła odpowiednio 11,1% oraz 9,6%, niemniej w przypadku obu państw nastąpił znaczący spadek w stosunku do 2006 r. Szczególny sukces odniosła na tym polu Polska, gdzie wskaźnik spadł aż o 4,2 punktu proc. (w Słowacji spadek o 2,3 p. p.) w porównaniu do spadku stopy dla UE 27 o zaledwie jeden punkt proc. Jak zauważa EUROSTAT, już w 2006 r. nowe państwa członkowskie przyczyniły się znacząco do obniżenia poziomu bezrobocia w całej Unii, gdy w przypadku Polski spadek był również najwyższy i wynosił 3,9 punktu proc. w stosunku do 2005 r.⁴ Z drugiej strony należy podkreślić, że przystąpienie nowych krajów członkowskich do UE przyczyniło się w 2004 r. do zwiększenia średniej stopy bezrobocia na obszarze UE.

Rysunek 7. Stopa bezrobocia w Unii Europejskiej w 2007 r.

Źródło: EUROSTAT

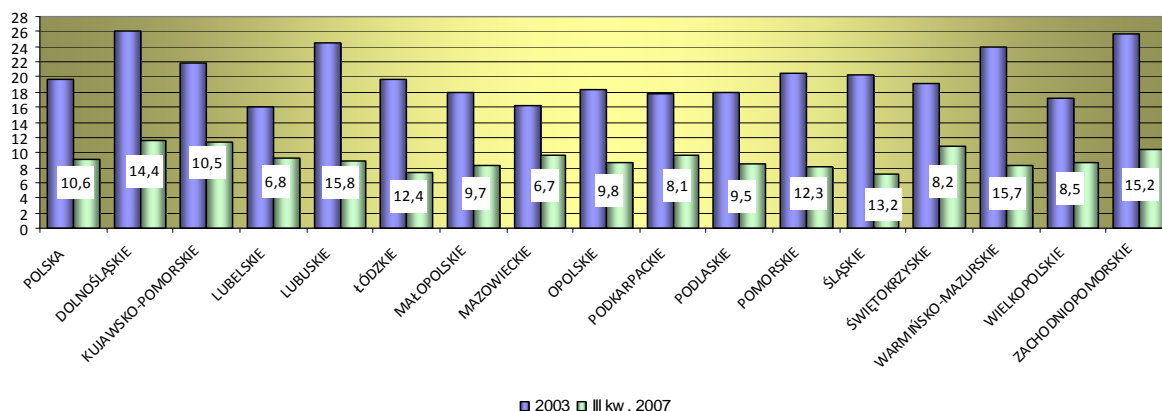
Na rys. 8 przedstawiono stopę bezrobocia wg województw w 2003 r. oraz w III kwartale 2007r.⁵ Obserwując zmiany jakie zaszły w analizowanym okresie można dostrzec, że największy spadek stopy bezrobocia nastąpił w województwach: lubuskim (o 15,8 p. p.), warmińsko-mazurskim (15,7 p. p.) i zachodniopomorskim (15,2 p. p.). **Uwzględniając dane za III kwartał 2007 r., dzięki korzystnym zmianom na rynku pracy, stopa bezrobocia spadła do poziomu**

⁴ Źródło: *New Member States contribute to reducing unemployment in Europe*, Statistics in focus, issue no. 124/2007, EUROSTAT. Jak wskazano w publikacji, największe spadki w okresie 2005-2006 odnotowano w Polsce, Słowacji, Litwie, Łotwie i Estonii.

⁵ Wg stanu na dzień 15 kwietnia 2008 r. są to najbardziej aktualne ogólnodostępne dane dot. stopy bezrobocia (BAEL) wg województw. Pewnym utrudnieniem dla porównywania ww. okresów jest sezonowość danych w przypadku III kwartału, które mogą okazać się niereprezentatywne w odniesieniu do danych za 2007 r.

9% (z 19,6% w 2003 r.), osiągając najniższy poziom na Śląsku (7,1%), natomiast najwyższy w województwie dolnośląskim (11,6%).

Rysunek 8. Stopa bezrobocia (BAEL) w 2003 r. (po lewej) oraz na w III kwartale 2007 r. (podane wartości wskazują różnice w punktach proc.)

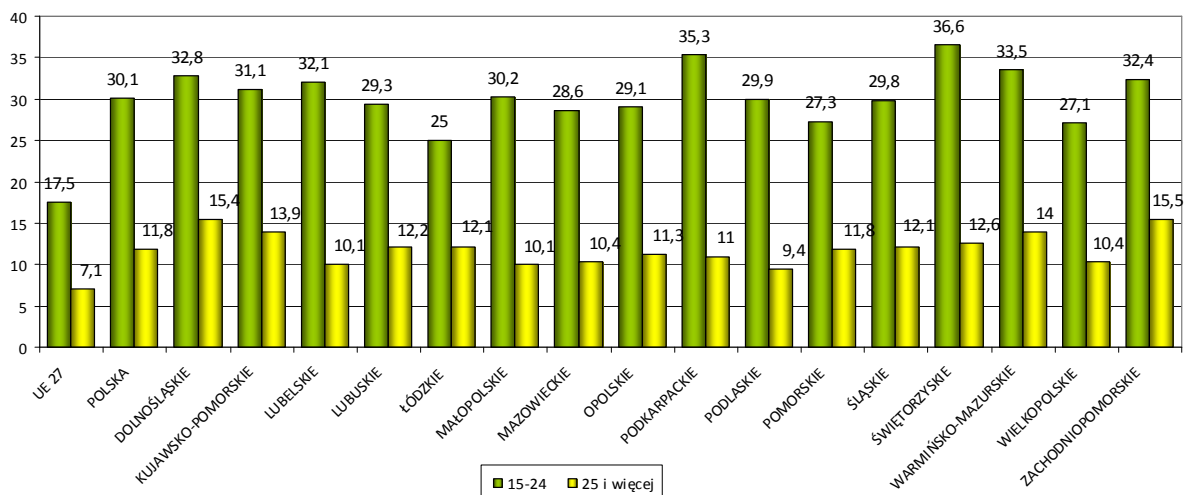
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Analizując zmiany jakie zaszły w latach 2003-2006 w zakresie stopy bezrobocia (BAEL) wg obszaru zamieszkania, największe spadki bezrobocia w mieście odnotowano w województwie lubuskim (o 12,4 p. p.) oraz warmińsko-mazurskim (9,6 p. p.), natomiast na obszarach wiejskich na Dolnym Śląsku (9,4 p. p.) i w Zachodniopomorskiem. Pomimo tego, zarówno w 2003 jak i w 2006 r. najwyższe bezrobocie na obszarach wiejskich utrzymywało się w Zachodniopomorskiem, najniższe natomiast w województwie podlaskim. Najwyższą stopę bezrobocia na obszarach miejskich odnotowano w 2003 r. w województwie dolnośląskim, w 2006 r. w Świętokrzyskiem, najniższe bezrobocie na obszarach miejskich odnotowano z kolei w 2006 r. w województwie pomorskim. **Porównując zmiany stopy bezrobocia, jego wysokość szybciej spadała w mieście (średnio o 6,7 p. p.) niż na wsi (średnio o 5,3 p. p.).** Ponadto, rozpiętość stopy bezrobocia była znacząco wyższa na wsi (14,3 p. p.) niż w mieście (10,1 p. p.), przy czym współczynnik zmienności dla stopy bezrobocia na wsi był prawie dwukrotnie wyższy i wyniósł ponad 30%.

Rozpatrując stopę bezrobocia w rozbiciu na płeć, najwyższy poziom bezrobocia wśród kobiet odnotowano w 2006 r. w województwie warmińsko-mazurskim (19%), najniższy na Podlasiu (11,9%). Najniższe bezrobocie wśród mężczyzn odnotowano w Wielkopolsce (10,3%), najwyższe na Dolnym Śląsku (14,6%). Obserwując dynamikę zachodzących zmian, w latach 2003-2006 największy spadek stopy bezrobocia zarówno kobiet (o 10,4 p. p.) jak i mężczyzn (o 11 p. p.) zaobserwowano w województwie lubuskim. Ponadto, **stopa bezrobocia mężczyzn spadała średnio szybciej (o 6,3 p. p.) niż stopa bezrobocia kobiet (o 5,9 p. p.).** Porównując poziom stopy bezrobocia w rozbiciu na płeć, w 2003 r. jedynie w trzech województwach stopa bezrobocia kobiet była niższa od wskaźnika dla mężczyzn, przy czym różnica była największa w przypadku województwa lubelskiego (o 1,5 p. p.). W 2006 r. stopa bezrobocia kobiet była niższa od mężczyzn jedynie w przypadku dwóch województw, przy czym różnice były rzędu 0,1-0,2 punktu proc. Z perspektywy niwelowania różnic na rynku pracy, dynamika zmian między poziomem bezrobocia kobiet a poziomem bezrobocia mężczyzn była najbardziej korzystna w przypadku województw łódzkiego oraz zachodniopomorskiego, w przypadku których spadek stopy bezrobocia kobiet był o ponad 1 punkt proc. większy niż spadek wskaźnika bezrobocia mężczyzn.

Porównując poziom stopy bezrobocia ogółem ze stopą bezrobocia dla osób w wieku produkcyjnym, na poziomie kraju występują stosunkowo niewielkie różnice rzędu 0,3 punktu proc. Ogólnie rzecz biorąc, stopa bezrobocia osób w wieku produkcyjnym (wg BAEL) jest w przypadku wszystkich województw równa lub wyższa od stopy bezrobocia ogółem, tj. stopy bezrobocia osób w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym. Stosunkowo duże różnice (ok. 0,6 p. p.) występują w województwach lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim. Na wykresie poniżej przedstawiono stopę bezrobocia wg BAEL w 2006 r. dla osób w wieku 15-24 lat oraz 25 i więcej.

Rysunek 9. Stopa bezrobocia (BAEL) w 2006 r. dla osób w wieku 15-24 oraz 25 i więcej (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych (BAEL)

Jak widać, **poziom bezrobocia osób młodych utrzymuje się na znacząco wyższym poziomie niż w grupie osób powyżej 25. roku życia**, przy czym w odniesieniu do obu grup wskaźnik osiąga w Polsce znacznie wyższe wartości niż wartość ogółem dla państw UE. W żadnym z województw w Polsce bezrobocie wśród młodych nie spada poniżej poziomu 25%, a różnica między stopą bezrobocia osób 15-24 lata a 25 lat i więcej we wszystkich regionach jest znacznie wyższa niż dla średniej UE 27 (10,4 p. p. wobec 18,3 p. p. dla Polski). W przypadku wspomnianych wcześniej województw lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego, różnica między stopą bezrobocia osób 15-24 lata a 25+ wynosi ponad 20 punktów proc., co można po części tłumaczyć dostrzeżoną wcześniej różnicą między stopą bezrobocia ogółem a wskaźnikiem bezrobocia osób w wieku produkcyjnym.

1.1.3 Liczba nowoutworzonych miejsc pracy

Kolejnym miernikiem umożliwiającym porównanie sytuacji na regionalnych rynkach pracy jest liczba nowoutworzonych miejsc pracy (rys. 10, tab. 1). Zgodnie z definicją GUS, wskaźnik ten jest liczony jako *liczba miejsc pracy powstałych w wyniku zmian organizacyjnych, rozszerzenia lub zmiany profilu działalności oraz wszystkie miejsca pracy w jednostkach nowo powstałych*⁶. Spośród 382,4 tys. miejsc pracy utworzonych w 2006r., poza województwem mazowieckim, w którym powstało ok. 20% wszystkich miejsc pracy w Polsce (80,7 tys.), najwięcej miejsc pracy utworzono w województwie śląskim (42,1 tys.), w Wielkopolsce (37,5 tys.) oraz na Dolnym Śląsku (37,2 tys.).

⁶ Źródło: *Popyt na pracę w 2006 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007 r.

Rysunek 10. Odsetek nowoutworzonych miejsc pracy w województwach w Polsce w 2006r.

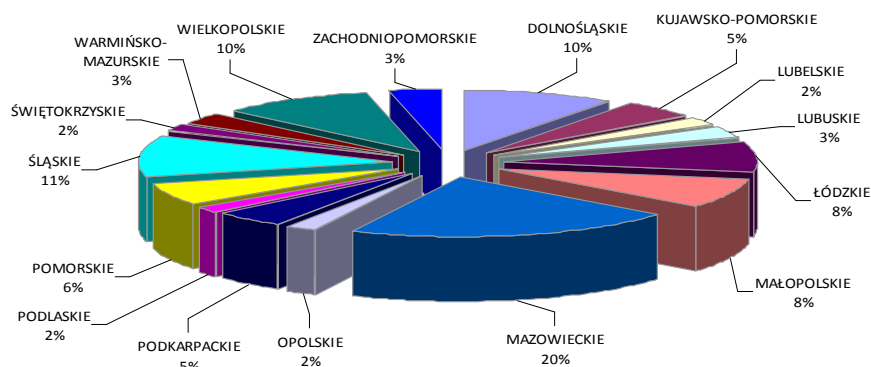

Tabela 1. Liczba nowoutworzonych miejsc pracy przypadających na 100 osób aktywnych zawodowo w 2006r.

DOLNOŚLĄSKIE	2,80
KUJAWSKO-POMORSKIE	2,09
LUBELSKIE	0,78
LUBUSKIE	2,51
ŁÓDZKIE	2,37
MAŁOPOLSKIE	2,03
MAZOWIECKIE	3,30
OPOLSKIE	1,80
PODKARPACKIE	1,92
PODLASKIE	1,33
POMORSKIE	2,77
ŚLĄSKIE	2,12
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1,15
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1,92
WIELKOPOLSKIE	2,53
ZACHODNIOPOMORSKIE	1,91
POLSKA ogółem	2,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz publikacji *Popyt na pracę w 2006 r.*, GUS, Warszawa 2007 r.

Odznaczając liczbę nowoutworzonych miejsc pracy do liczby osób aktywnych zawodowo (patrz tab. 1⁷), w 2006 r. sytuacja kształtowała się najkorzystniej w województwie mazowieckim, gdzie na 100 osób aktywnych zawodowo powstało 3,3 nowych miejsc pracy. Wskaźnik osiągnął również dość wysoki poziom w województwach dolnośląskim, wielkopolskim i pomorskim. Najniższą wartość miernik osiągnął w województwach lubelskim i świętokrzyskim, gdzie na 100 osób aktywnych zawodowo powstało odpowiednio zaledwie 0,78 oraz 1,15 miejsca pracy. Sytuacja w województwach, w których wskaźnik ten osiąga niskie wartości, zmusza do podejmowania działań na szczeblu regionalnym promujących tworzenie nowych miejsc pracy, w tym podejmowania własnej działalności gospodarczej.

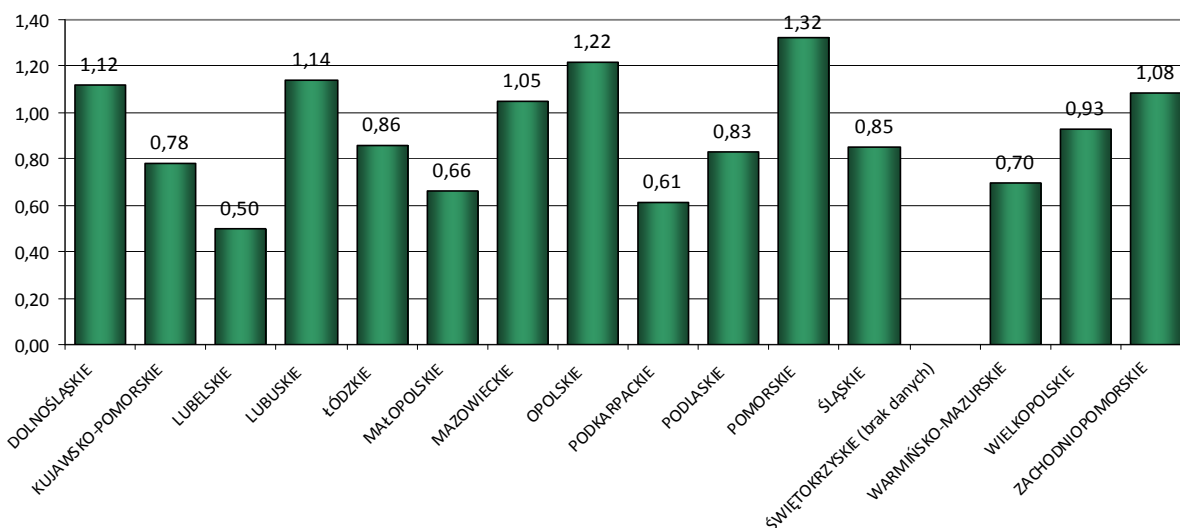
Analizując przyrost liczby miejsc pracy, należy podkreślić, że nie w pełni przekłada się on na wzrost liczby osób pracujących. Biorąc pod uwagę przyrost przeciętnego zatrudnienia w 2006r. (w stosunku do 2005 r.) był on tylko w średnim stopniu skorelowany z przyrostem miejsc pracy w danym województwie (współczynnik korelacji wyniósł ok. 0,48). Dla przykładu w przypadku województwa wielkopolskiego nastąpił największy przyrost przeciętnego zatrudnienia (o 3,24%), przy czym pod względem nowoutworzonych miejsc pracy region plasował się na czwartym miejscu. Podobnie, w odniesieniu do województwa mazowieckiego, gdzie przyrost nowych miejsc pracy był największy, przeciętne zatrudnienie wzrosło jedynie o ok. 2% (co daje siódme miejsce w kraju). Brak silnej korelacji dla obu mierników wynika z różnic między pojęciem miejsca pracy i zatrudnienia, bowiem jedna osoba może być zatrudniona w kilku miejscach pracy. Niewielka współzależność może wynikać również z faktu, iż w przypadku województw z silnymi ośrodkami metropolitarnymi, tj. mazowieckie, dolnośląskie czy wielkopolskie, znaczna część osób podejmuje się dodatkowej pracy zarobkowej, co przyczynia się do wzrostu wskaźnika nowych miejsc pracy, nie mając jednocześnie znaczącego wpływu na liczbę osób pracujących.

⁷ Wartości podane w tabeli bazują na wartościach zaokrąglonych do 1000, w związku z czym obciążone są niewielkim błędem statystycznym.

1.1.4 Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy

Celem dopełnienia analizy poziomu zatrudnienia w województwach warto przyrzeć się w jakim stopniu poszczególne regiony wykorzystują powstające tam miejsca pracy. Mierzy to wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy liczony jako *stosunek wolnych miejsc pracy do zagospodarowanych i niezagospodarowanych miejsc pracy* (wg metodologii GUS). Innymi słowy, wskaźnik liczony jest jako relacja wolnych miejsc pracy do sumy liczby obsadzonych oraz liczby nowych jeszcze nie obsadzonych miejsc pracy.

Rysunek 11. Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy w 2006 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Popyt na pracę w 2006 r.*, GUS, Warszawa 2007 r.

Wskaźnik osiąga najwyższe wartości w województwach pomorskim oraz opolskim, co wskazuje na fakt, iż występuje tam najwięcej wolnych miejsc pracy, które nie zostały zagospodarowane oraz pojawia się deficyt zasobów pracy. W tych województwach pojawia się konieczność podejmowania intensywniejszych działań ukierunkowanych na dopasowanie istniejących zasobów pracy do potrzeb przedsiębiorstw w tym zakresie. W odniesieniu do województw, gdzie wartość miernika jest najniższa, tj. lubelskie, podkarpackie oraz małopolskie, oznacza to, że wolne miejsca pracy są obsadzane stosunkowo szybko i nie zaobserwowano tam znaczącego deficytu zasobów pracy.

W odniesieniu do sekcji gospodarki, największe wartości wskaźnik osiągał w budownictwie (2,8) oraz działalności związanej z hotelami i restauracjami (1,28), najniższe natomiast wartości odnotowano w edukacji (0,13) oraz górnictwie (0,18).

Warto zauważyć, że wskaźnik skorelowany jest z migracjami zagranicznymi i największe wartości osiąga w tych województwach i sekcjach gospodarki, w których najwięcej pracowników wyemigrowało za granicę. Miernik wskazuje również pracowników zawodów deficytowych, którymi w 2006 r. byli: robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (1,65), specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych (1,63)⁸. W tym miejscu, warto przeanalizować ilu mieszkańców poszczególnych województw wyemigrowało w relacji do ogólnej liczby osób aktywnych zawodowo. Bazując na danych GUS za 2006 r., spośród wszystkich województw największą liczbę emigrantów na 1 tys. osób aktywnych zawodowo odnotowano w województwie opolskim (ok. 11 osób), następnie na Śląsku i w województwie pomorskim (ok. 5 osób), najmniej natomiast na Mazowszu i w Łódzkiem (1 osoba). Zestawiając da-

⁸ Źródło: *Popyt na pracę w 2006 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007 r.

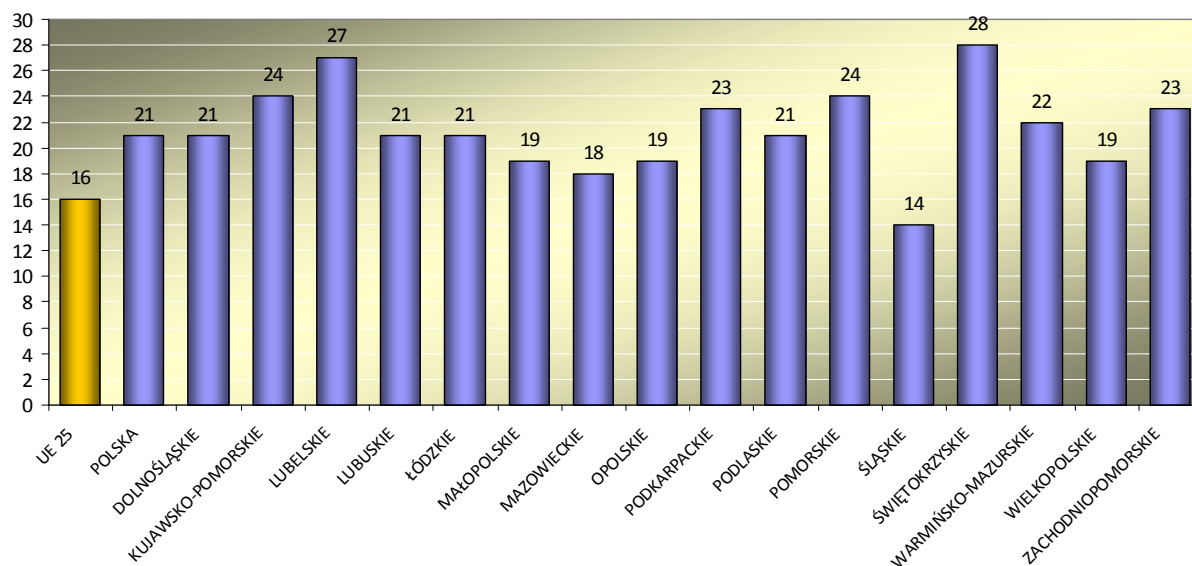
ne dot. wskaźnika wykorzystania wolnych miejsc pracy oraz informacji dot. migracji można wnioskować, że **migracje zarobkowe Polaków, w szczególności w regionach kraju, w których odnotowano największe migracje osób wykształconych w ww. zawodach mają znaczący wpływ na rosnący deficyt siły roboczej w tych regionach.**

1.2 Integracja społeczna

1.2.1 Wskaźnik zagrożenia ubóstwem

Podejmując się próby analizy sytuacji poszczególnych województw w obszarze integracji społecznej, należy przede wszystkim uwzględnić wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po transferach socjalnych – jeden z dwóch wskaźników monitorowania celu głównego PO KL (patrz podrozdział 1.1 *Zatrudnienie*). Wskaźnik ten należy do grupy tzw. wskaźników lejkenowskich⁹ i jest mierzony jako *procent osób, których dochód ekwiwalentny do dyspozycji jest niższy od granicy ubóstwa ustalonej na poziomie 60% mediany ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji w danym kraju*¹⁰. Wartość granicy ubóstwa dla gospodarstwa jednoosobowego wyniosła w Polsce wg danych na 2005 r. 1520 euro rocznie¹¹. Na rysunku 12 przedstawiono wartości wskaźnika wg województw na podstawie europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC) z 2005 r.

Rysunek 12. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2005 r. (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Warunki życia ludności Polski w latach 2004-2005*, GUS, Warszawa 2007 r.

Im wyższa wartość wskaźnika, tym liczba osób żyjących na granicy ubóstwa jest większa. Stopa relatywnego ubóstwa wahała się w przedziale od 14% w województwie śląskim do 28% w Świętokrzyskiem. Jak wynika z wykresu powyżej, jedynie w przypadku województwa śląskiego, wskaźnik osiąga poziom niższy niż średnia dla państw UE-25. Porównując wskaźnik zagrożenia ubóstwem ze wskaźnikiem zróżnicowania PKB na 1 mieszkańca (mierzonym jako relacja PKB w regionie do średniego PKB dla UE 27) w 2005 r., można dostrzec stosunkowo silną współzależność ujemną (współczynnik korelacji – 0,58) między tymi zmiennymi. Wskazuje to

⁹ Wskaźniki lejkenowskie to zestaw 18 wskaźników przyjętych na szczycie Rady Europejskiej w Laeken dot. ubóstwa i wykluczenia społecznego

¹⁰ Źródło: *Warunki życia ludności Polski w latach 2004-2005*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007

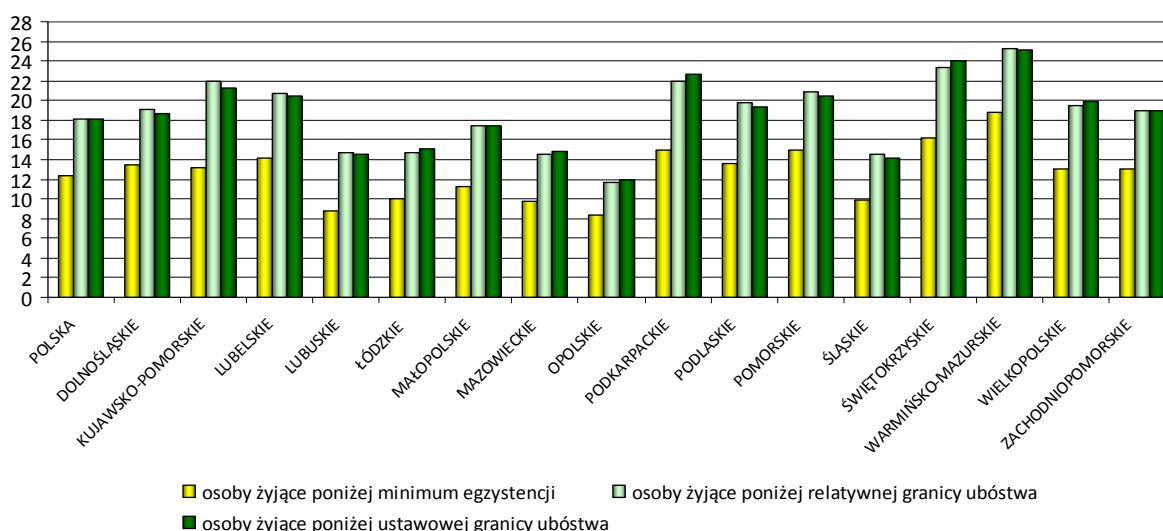
¹¹ *Ibidem*

na fakt, że wysoki poziom wskaźnika zagrożenia ubóstwem wiąże się z niskim wskaźnikiem zróżnicowania PKB na 1 mieszkańca. Taka prawidłowość znajduje odzwierciedlenie w przypadku województwa śląskiego, którego PKB stanowi 57% średniej UE 27 (drugi wynik w kraju), a wskaźnik ubóstwa w 2005 r. był najniższy w kraju (14%). W odniesieniu do województwa mazowieckiego, gdzie PKB stanowi aż 76,8% średniej UE, brak istotnego powiązania ze wskaźnikiem ubóstwa (18%) wynika ze znaczącego zróżnicowania tego regionu, w którym przeważającą część PKB generuje m. st. Warszawa. Podobna sytuacja dot. województw dolnośląskiego i opolskiego, w których poziom obu wskaźników nie wykazuje znaczących powiązań.

Na podstawie danych badania EU-SILC w 2006 r.¹², wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym dla Polski zmalał do poziomu 19%, przy czym najwyższy jego poziom odnotowano na Łotwie (23%) oraz w Grecji (21%).

Bardziej szczegółowych danych dot. ubóstwa dostarcza wykres poniżej, na którym przedstawiono jak kształtował się odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji, relatywnej oraz ustawowej granicy ubóstwa w 2005 r.¹³

Rysunek 13. Odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji, relatywnej oraz ustawowej granicy ubóstwa w 2005 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Warunki życia ludności Polski w latach 2004-2005*, GUS, Warszawa 2007 r.

Jak widać na wykresie, poszczególne wskaźniki są ze sobą bardzo silnie skorelowane, szczególnie w przypadku ustawowej i relatywnej granicy ubóstwa (współczynnik korelacji 0,99). W przypadku wszystkich trzech wskaźników ubóstwa, w najgorszej sytuacji znajdują się województwa warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie, w których mierniki osiągnęły najwyższą wartość. W przypadku Warmii i Mazur poniżej granicy ubóstwa (zarówno „ustawowej” jak i relatywnej) w 2005 r. znajdował się średnio co czwarty mieszkaniec regionu. W odniesieniu do województw pomorskiego, lubelskiego, podkarpackiego i kujawsko-pomorskiego odsetek osób znajdujących się poniżej tych granic ubóstwa przekroczył 20%, a więc średnio co piąty mieszkaniec żył w ubóstwie. Analizując dane w przekroju miasto-wieś, poniżej relatywnej i

¹² Brak dostępnych danych w podziale na województwa.

¹³ Wg danych za 2005 r., relatywna granica ubóstwa (IV kw. 2005r.) wyniosła ok. 474 zł (gosp. jednoosobowe)/ 1280 zł (gosp. 4-osobowe), minimum egzystencji (IV kw. 2005r.) 387 zł./ 1045zł, ustawowa granica ubóstwa – 1264 zł.

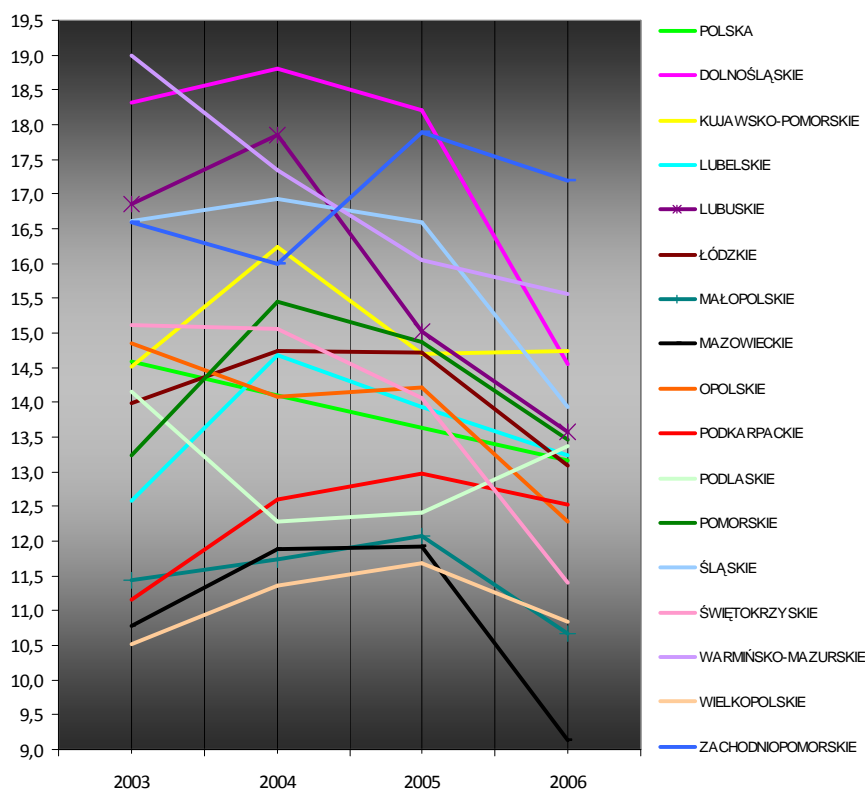
ustawowej granicy ubóstwa znajdowało się ponad 12% osób w gospodarstwach domowych w mieście (przy czym odsetek małał wraz ze wzrostem liczby mieszkańców), na wsi natomiast ponad 27%.

1.2.2 Odsetek osób w wieku 18-59 lat żyjących w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje

Analizując obszar integracji społecznej, warto przyjrzeć się również innemu wskaźnikowi drugiego celu strategicznego PO KL, a mianowicie – odsetkowi osób w wieku 18-59 lat, które żyją w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje (patrz rys. 14). Porównując poziom tego wskaźnika z innymi państwami członkowskimi UE, Polska należy do grupy krajów, gdzie wskaźnik ten jest najwyższy, osiągając w 2007 r. wartość 11,7% przy średniej dla państw UE 27 na poziomie 9,3%. Należy jednocześnie podkreślić, że w 2007 r. nastąpił znaczący spadek wartości tego wskaźnika z poziomu 13,5% w 2006r., a zatem o niecałe 2 punkty procentowe.

Na rysunku 14 uwagę przyciągają bardzo duże rozbieżności między regionami. W 2003 r. wartość wskaźnika wahała się w przedziale od 10,52% w Wielkopolsce do 18,99% w województwie warmińsko-mazurskim. Trzy lata później poziom wskaźnika kształtował się w przedziale między 9,13% na Mazowszu, a 17,2% w Zachodniopomorskiem. Jednocześnie, uwagę przyciąga województwo podlaskie, dla którego wartość wskaźnika, po spadku w okresie 2003-2004, rośnie począwszy od 2004 r. W przypadku województw, gdzie wskaźnik osiąga wartości powyżej średniej dla Polski, konieczne jest podejmowanie przemyślanych działań ukierunkowanych na aktywizację osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych oraz wspieranie rozwoju własnej działalności gospodarczej.

Rysunek 14. Osoby w wieku 18-59 lat żyjące w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje (w proc.)

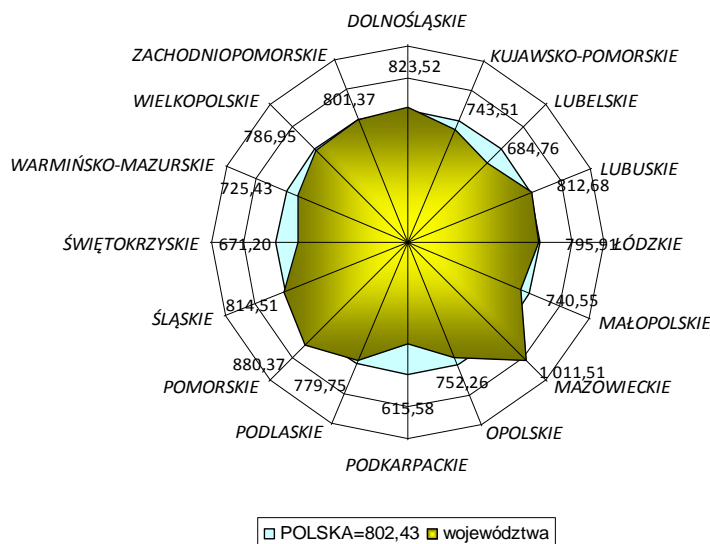

Źródło: Dezagregacja wartości docelowych wskaźników monitorowania Priorytetów VI-IX PO KL, DZF, MRR

1.2.3 Przeciętne dochody do dyspozycji

Nawiązując do analizowanego wcześniej wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, warto przyrzeć się jak kształtował się dochód do dyspozycji na 1 osobę w 2006 r. w poszczególnych województwach (rys. 15).

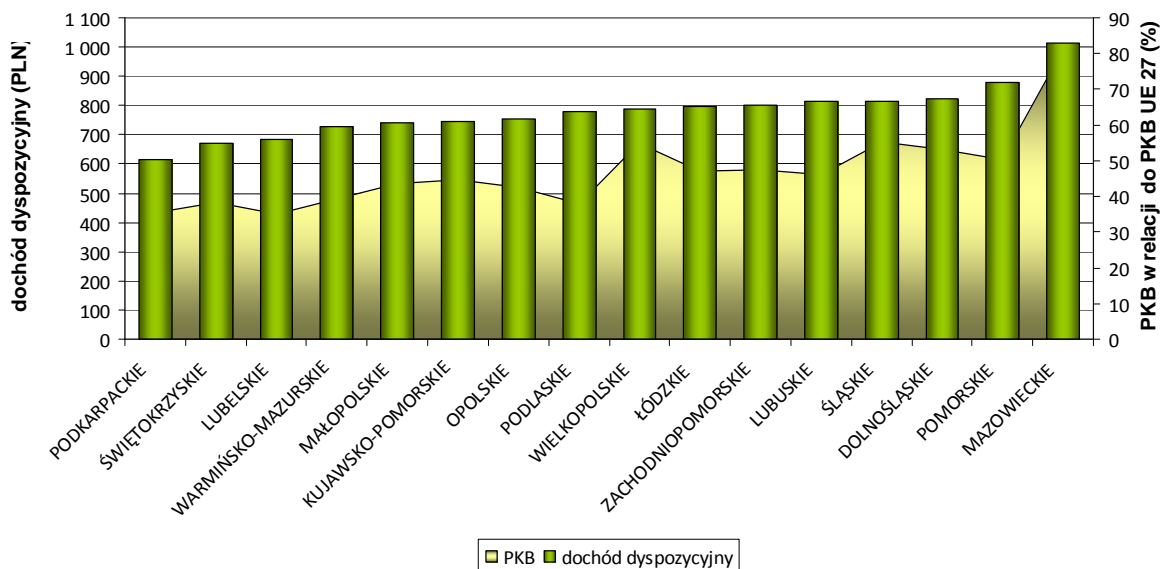
Rysunek 15. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji w 2006 r. (na 1 osobę w PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Na wykresie poniżej zestawiono przeciętny dochód do dyspozycji z PKB regionu (mierzony Parytetem Siły Nabywczej *per capita* w relacji do PKB UE 27).

Rysunek 16. Przeciętny miesięczny dochód na 1 osobę (do dyspozycji) w 2006 r. (w PLN) a regionalny PKB (Parytet Siły Nabywczej *per capita* w relacji do PKB UE 27)

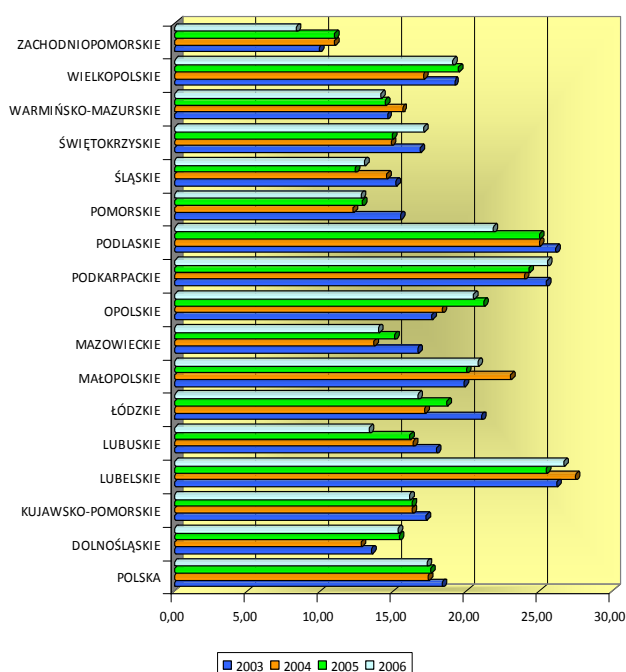
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS oraz EUROSTAT

Na wykresie widać, że występuje silna współzależność między PKB przypadającym na 1 mieszkańca a przeciętnym dochodem do dyspozycji (współczynnik korelacji wyniósł ok. 0,89). Jedynie w przypadku kilku województw zaobserwowano pewne odchylenia od tej tendencji, tj. w Wielkopolsce, na Podlasiu oraz w województwie pomorskim, trudno jednak znaleźć wyjaśnienie dla tych odstępstw.

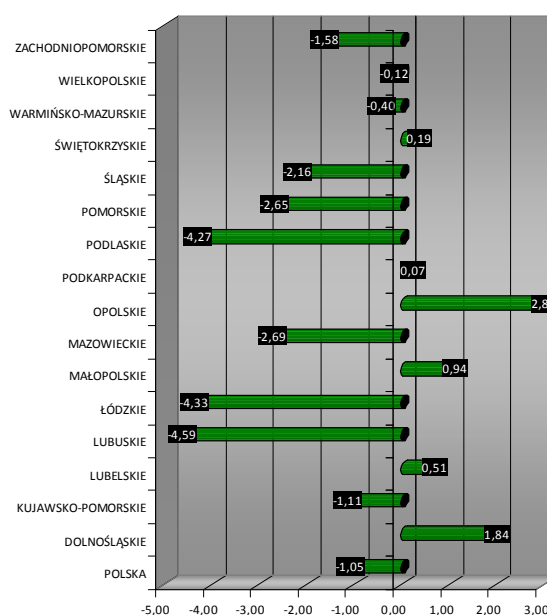
1.2.4 Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych

Jedną z grup, znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy są osoby niepełnosprawne. Wartość wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 15-64 lata przedstawia rysunek 17. Wskaźnik zatrudnienia w tej grupie w przypadku województw jest bardzo zróżnicowany i wahał się w 2006 r. w przedziale od 26,7% w województwie lubelskim do 8,33% w Zachodniopomorskim (wskaźnik również spadł w 2006 r. w relacji do okresu 2003-2005). Na wykresie poniżej łatwo zauważyć, że w przypadku większości województw, wskaźnik zatrudnienia niekorzystnie spadł w stosunku do 2003 r.

Rysunek 17. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2003-2006 wg województw (w proc.)

Rysunek 18. Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2003-2006 wg województw (w punktach procentowych)

Źródło: Dezagregacja wartości docelowych wskaźników monitorowania Priorytetów VI-IX PO KL, DZF, MRR

Rysunek 18 przedstawia zmiany (wyrażone w punktach proc.) w wielkości wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych, które zaszły w okresie 2003-2006. Jak widać na wykresie powyżej, w przypadku aż jedenastu województw wartość wskaźnika spadła, co świadczy o częściowej dezaktywizacji osób niepełnosprawnych w tych regionach. Szczególnie wysokie spadki zaobserwowano w województwie lubuskim, łódzkim i podlaskim, gdzie wskaźnik spadł o ponad 4 p. p., co wpłynęło również na spadek wartości miernika ogółem dla Polski w stosunku do 2003 r. (1,05 p. p.). Analizując oba wykresy powyżej, należy dostrzec korzystne zmiany zachodzące na Opolszczyźnie i Dolnym Śląsku, gdzie wartość wskaźnika w analizowanym okresie wzrosła o ponad 1 punkt proc., jak również w województwie lubelskim, gdzie wskaźnik nieznacznie wzrósł utrzymując się jednocześnie na najwyższym poziomie w kraju.

Porównując poziom wskaźnika zatrudnienia dla tej grupy osób w Polsce z innymi krajami, nietrudno dostrzec ogromne dysproporcje. W Irlandii, na podstawie badania przeprowadzonego w 2004 r., wskaźnik osiągnął poziom 37,1%, w Wielkiej Brytanii na koniec 2001 r. wy-

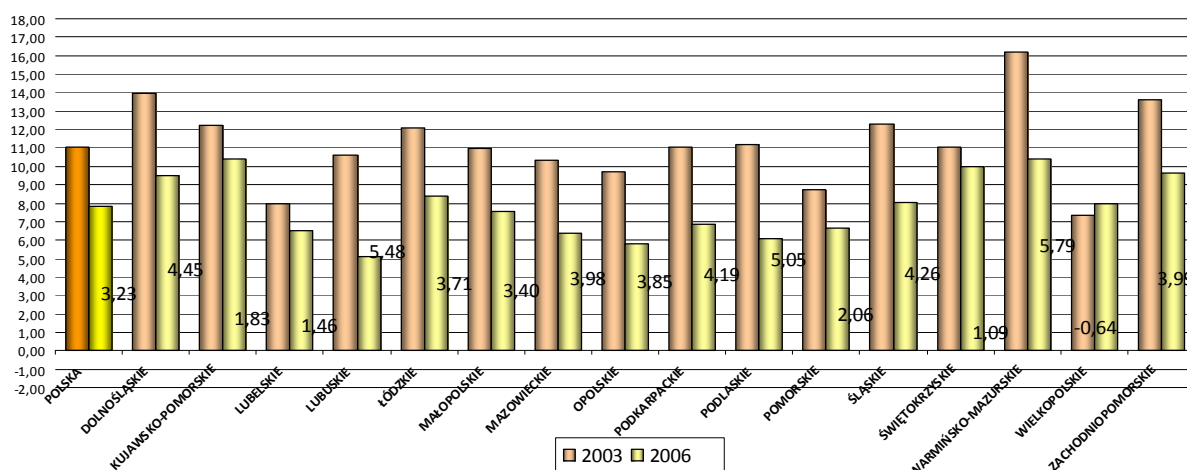
niósł 48%, w Hiszpanii natomiast w 2002 r. wynosił 28,5%¹⁴. **Mając na względzie dysproporcje występujące między Polską a pozostałymi krajami UE, jak również regionalne różnicowanie wskaźnika, konieczne jest podjęcie działań zmierzających do aktywizacji osób niepełnosprawnych na rynku pracy we wszystkich regionach**, w szczególności w województwach, gdzie wskaźnik jest niższy niż średnia wartość krajowa (ok. 17,32%) lub spada w stosunku do lat poprzednich. Niemniej, ze względu na niski poziom wskaźnika w całym kraju, konieczne jest efektywniejsze wykorzystanie instrumentów aktywizacji osób niepełnosprawnych w przypadku wszystkich województw.

Analizując wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych należy mieć na uwadze fakt, iż podobnie jak wskaźnik zatrudnienia ogółem, również ten miernik może być zawyżony w przypadku województw, w których występuje wysoki udział zatrudnionych w rolnictwie w ogóle osób pracujących (patrz punkt 1.3.3).

1.2.5 Stopa bezrobocia długookresowego

Kolejną grupą znajdującą się w trudnej sytuacji na rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne, których liczba w III kwartale 2007 r. wyniosła 689 tys. osób, co stanowi spadek w stosunku do III kwartału 2006 r. o ok. 40%. Na rysunku 19 przedstawiono stopę bezrobocia długookresowego w latach 2003 oraz 2006. W tym przypadku, jest ono liczone jako relacja osób poszukujących pracy dłużej niż rok w stosunku do ogółu osób aktywnych zawodowo.

Rysunek 19. Stopa bezrobocia długookresowego w 2003r. oraz 2006 r. (w proc.)

Źródło: *Dezagregacja wartości docelowych wskaźników monitorowania Priorytetów VI-IX PO KL, DZF, MRR*

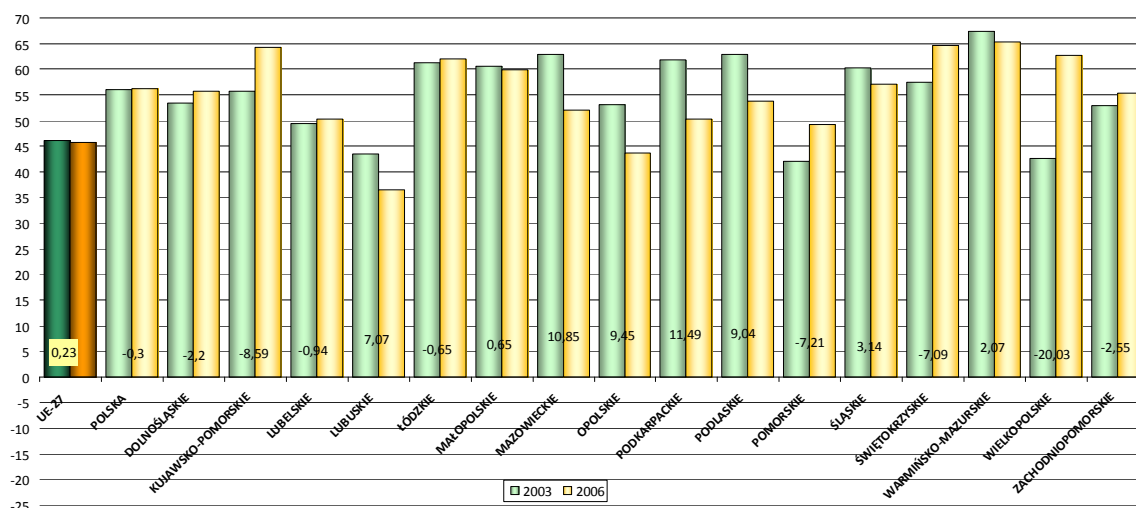
Poza poziomem bezrobocia długotrwałego, na wykresie przedstawiono wielkość spadku stopy w okresie 2003-2006 wyrażoną w punktach procentowych. Najniższy poziom bezrobocia długookresowego osiągnięto w 2006 r. województwo lubuskie, gdzie odnotowano również wysoki spadek (o 5,48 p. p.) w stosunku do 2003 r. Największą liczbę osób długotrwale bezrobotnych w relacji do aktywnych zawodowo odnotowano z kolei w województwie warmińsko-mazurskim, jednakże nastąpił tam również bardzo znaczący spadek odsetka długotrwale bezrobotnych w 2006 r. w porównaniu z rokiem 2003 (o 5,79 p. p.).

Aby uzyskać pełniejszy obraz zjawiska bezrobocia długookresowego, warto przyrzeć się relacji osób długotrwale bezrobotnych do ogółu bezrobotnych. Na rysunku 20 przedstawiono stopę bezrobocia długotrwałego liczoną jako udział osób pozostających bez pracy ponad rok w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych.

¹⁴ Źródło: *International Disability Rights Monitor, Regional Report of Europe 2007* (<http://idrmnet.org>)

Śledząc wykres poniżej należy zauważyć negatywną tendencję wzrostową tak mierzonej stopy bezrobocia długookresowego w okresie 2003-2006. Odsetek osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych wzrósł w 2006 r. znacząco w przypadku województw wielkopolskiego (20,03 p. p.), kujawsko-pomorskiego (8,59 p. p.) i pomorskiego (7,21 p. p.) w stosunku do roku 2003.

Rysunek 20. Bezrobocie długookresowe w 2003r. oraz 2006 r. (procentowy udział liczby bezrobotnych długotrwale w ogóle bezrobotnych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EUROSTAT

Duży wzrost wskaźnika w Wielkopolsce można tłumaczyć niewielkim spadkiem poziomu bezrobocia ogółem w tym województwie w latach 2003-2006 (zaledwie 4,4 p. p.), jak również jedynym w Polsce wzrostem udziału bezrobotnych długotrwale w ogóle osób aktywnych zawodowo (patrz rys. 19). Wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych oraz stosunkowo niewielki spadek liczby bezrobotnych ogółem przyczynił się tym samym do wzrostu wartości analizowanego wskaźnika.

Zaobserwowana tendencja wskazuje, że **pomimo istotnego spadku poziomu bezrobocia rejestrowanego w większości województw (patrz rys. 6) najwolniej maleje lub pozostaje bez zmian liczba osób długotrwale bezrobotnych.** Zjawisko wzrostu tak liczonego miernika wskazuje na konieczność podjęcia szczególnych działań adresowanych do osób długotrwale bezrobotnych, mających na celu aktywizację tej grupy. Działania aktywizacyjne powinny być dostosowane do specyfiki tej stosunkowo trudnej grupy odbiorców projektów realizowanych w ramach PO KL.

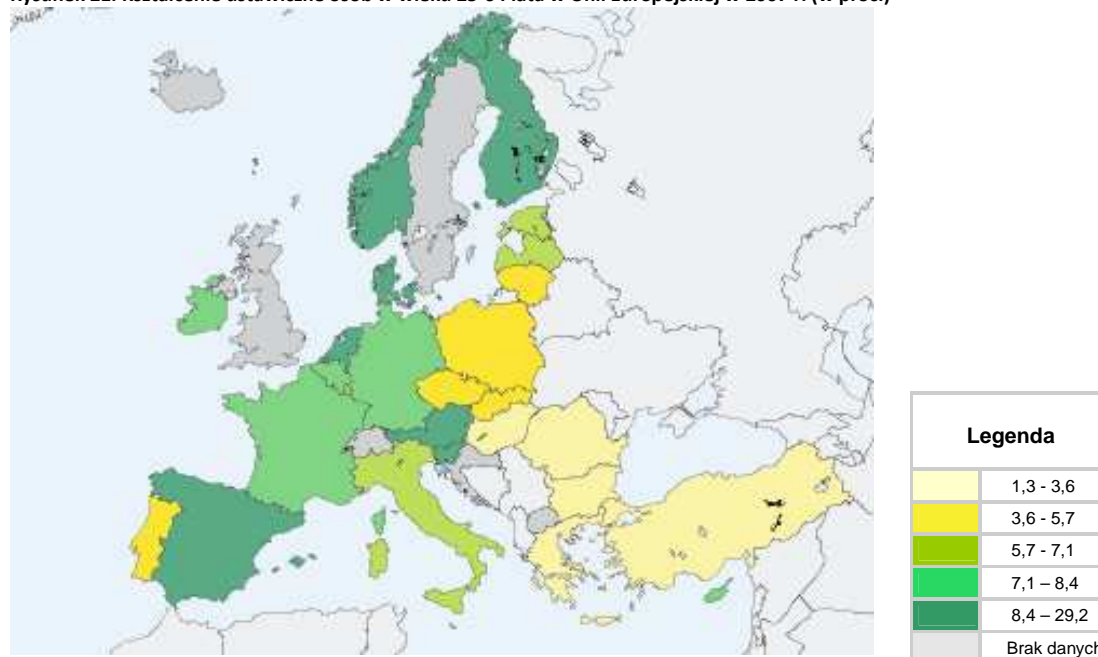
1.3 Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw

1.3.1 Kształcenie ustawiczne

Jednym z głównych wskaźników monitorowania trzeciego celu strategicznego PO KL, tj. *poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce* jest procentowy udział osób w wieku 25-64 lat uczących się i doksztalających w ogólnej liczbie ludności w tym wieku. Wskaźnik ten jest wykorzystywany jako miernik kształcenia ustawicznego osób dorosłych w porównaniach międzynarodowych. Poziom tego wskaźnika jest w Polsce bardzo niski, wahając się w latach 2003-2006 na poziomie 4,4% - 5%, co plasuje nasz kraj w grupie państw o najniższym poziomie upowszechnienia kształcenia ustawicznego w Unii Europejskiej. Na rysunku poniżej przedstawiono poziom tego wskaźnika w poszczególnych krajach UE.

Bazując na danych EUROSTAT za 2006 r., niższy poziom kształcenia ustawicznego (ang. *lifelong learning* - LLL) odnotowano w przypadku sześciu państw członkowskich UE, a mianowicie w Bułgarii i Rumunii (1,3%), Grecji (1,9%), na Węgrzech (3,8%), Słowacji (4,1%) oraz Portugalii (4,2%). Średnia dla krajów UE-27 wyniosła 9,6%, osiągając najwyższy poziom w krajach skandynawskich, tj. powyżej 20%, w tym najwięcej w Szwecji 32%. Wysoka wartość wskaźnika w Skandynawii wiąże się m.in. z wyższym, niż w innych krajach UE, poziomem wskaźnika zatrudnienia osób po 50 roku życia oraz stosunkowo późnym wiekiem przejścia pracowników na emeryturę kształtującym się w przedziale 61,9-63,9 lat.

Rysunek 21. Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata w Unii Europejskiej w 2007 r. (w proc.)

Źródło: EUROSTAT

Obserwując poziom wskaźnika LLL dla Polski (5% w 2004 r., 4,9% w 2005 r., 4,7% w 2006 r., 5,1% w 2007 r.) można postawić tezę, że wpływ działań podejmowanych dzięki wsparciu ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w zakresie kształcenia ustawicznego w latach 2004-2006 miał stosunkowo niewielki wpływ na poprawę wartości wskaźnika. Obserwując wahania poziomu wskaźnika w okresie 2003-2007 można wnioskować, że na jego zmiany miały prawdopodobnie wpływ również inne czynniki. Interwencja środków EFS w tym obszarze mogła przyczynić się do zniwelowania niekorzystnego wpływu pozostałych bodźców. Co ciekawe, podobne spadki i wahania zaobserwowano w kilku innych państwach członkowskich, m.in. w Belgii, Słowenii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii (największy spadek o 2,8 p. p.), jak również na Cyprze, Łotwie Litwie, Węgrzech i Słowacji. Największy wzrost odnotowano z kolei w Hiszpanii, która z poziomu zbliżonego do Polski (4,7%) w 2004 r., dwa lata później osiągnęła pułap 10,4%¹⁵.

Podejmując się próby rozbicia grupy osób w wieku 25-64 lat na mniejsze podgrupy, jak podaje EUROSTAT, największy odsetek osób kształcących się w państwach członkowskich UE odnotowano wśród osób w wieku 25-34 lat (41%), najmniejszy natomiast w grupie 55-64 (16%)¹⁶. Porównując te dane z wartościami dla Polski, należy zauważyć, że aby znacząco wpłynąć na podniesienie poziomu kształcenia ustawicznego w kraju, należałoby skierować

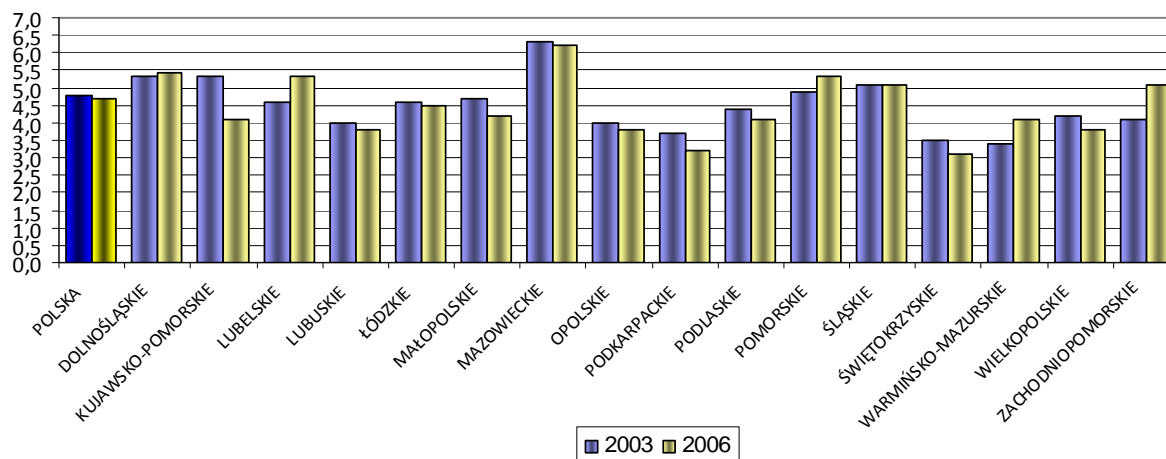
¹⁵ Źródło: EUROSTAT. Znaczący wzrost wartości wskaźnika dot. Hiszpanii wiąże się ze zmianą metodologii jego kalkulacji w 2005 r., co uniemożliwia porównanie wartości między latami.

¹⁶ Źródło: *Lifelong learning in Europe*, Statistics in focus, 8/2005, EUROSTAT. Stosowana tu metodologia nie jest spójna z metodologią pomiaru wskaźnika LLL, pozwala natomiast na zobrazowanie udziału poszczególnych grup wiekowych we wszystkich formach edukacji. Wykorzystane w publikacji dane pochodzą z 2003 r.

różne formy kształcenia ustawicznego w szczególności do osób w wieku 45-54 oraz 55-64 lat, w przypadku których odsetek osób kształcących się w kraju jest znacząco niższy niż średnia UE-27 (dla obu grup wiekowych różnica występowała różnica rzędu 14 p. ¹⁷).

Analizując poziom wskaźnika kształcenia ustawicznego w poszczególnych województwach nietrudno zauważyć znaczące jego zróżnicowanie. Na rysunku 22 przedstawiono poziom tego wskaźnika w latach 2003 oraz 2006.

Rysunek 22. Odsetek osób kształcących się i doksztalcających w wieku 25-64 lata wg województw w latach 2003 oraz 2006 (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Najwyższy poziom w 2006 r. wskaźnik LLL osiągnął w województwie mazowieckim (6,2%) oraz na Dolnym Śląsku (5,4%), najniższą wartość odnotowano natomiast w Świętokrzyskiem (3,1%) oraz w województwie podkarpackim (3,2%). Jak widać, w żadnym z polskich województw nie osiągnięto poziomu średniej UE-27, tj. 9,6%. **Należy jednocześnie zauważyć negatywną tendencję spadkową w stosunku do 2003 r. na poziomie całego kraju (spadek o 0,1 p. p.) oraz większości województw. Jedynie w przypadku pięciu regionów odnotowano niewielki wzrost wartości analizowanego wskaźnika rzędu 0,1 – 1,0 punkt proc.** Mając na uwadze niski poziom wskaźnika LLL, jak również brak krajowej strategii rozwoju kształcenia ustawicznego¹⁸, konieczne jest wykorzystanie instrumentów dostępnych w ramach Program Operacyjnego Kapitał Ludzki w celu promowania idei kształcenia się przez całe życie oraz umożliwienia zainteresowanym osobom dorosłym udziału w różnych formach kształcenia i doskonalenia zawodowego. Podejmowanie odpowiednich działań w tym zakresie jest szczególnie istotne w przypadku województw, gdzie wskaźnik ten kształtuje się na poziomie niższym niż średnia krajowa.

1.3.2 Bezrobotni, którzy opuścili rejestr w związku z podjęciem niesubsydiowanego zatrudnienia

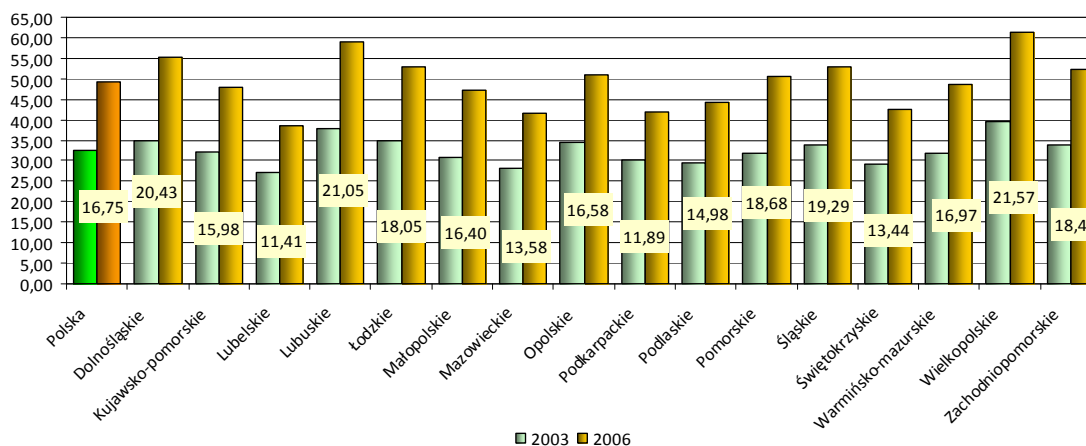
Kolejnym wskaźnikiem służącym do pomiaru stopnia realizacji celu strategicznego 2 PO KL jest *relacja bezrobotnych zarejestrowanych, którzy opuścili rejestr w związku z podjęciem niesubsydiowanego zatrudnienia w danym roku w stosunku do przeciętnej liczby osób bezrobotnych w danym roku*. Wskaźnik ten ilustruje jaki odsetek osób zarejestrowanych w danym roku jako bezrobotne znalazło niesubsydiowane zatrudnienie. Na rysunku 23 porównano wartości tego wskaźnika w latach 2003 oraz 2006 dla poszczególnych województw.

¹⁷ *ibidem*

¹⁸ Ostatni dokument strategiczny dot. kształcenia ustawicznego to *Strategia rozwoju kształcenia ustawicznego do 2010 r.*, przyjęta przez Radę Ministrów w dn. 8 lipca 2003 r.

Jak wynika z wykresu, wartość analizowanego wskaźnika systematycznie rośnie we wszystkich województwach, osiągając w 2006 r. najwyższy poziom w Wielkopolsce (61,2%), gdzie jednocześnie zaobserwowano największy wzrost (21,57 p. p.) w porównaniu z 2003 r. Najniższy poziom zaobserwowano natomiast na Lubelszczyźnie (38,6%), gdzie również w okresie 2003-2006 wzrost był najniższy. Wartość miernika dla Polski również wzrosła relatywnie znacząco w okresie 2003-2006 z poziomu ok. 30% do blisko 50%.

Rysunek 23. Relacja bezrobotnych zarejestrowanych, którzy opuścili rejestr w związku z podjęciem nie subsydiowanego zatrudnienia w danym roku w stosunku do przeciętnej liczby osób bezrobotnych w danym roku – dane za 2003 r. oraz 2006 r. (różnice w punktach proc.)

Źródło: Dezagregacja wartości docelowych wskaźników monitorowania Priorytetów VI-IX PO KL, DZF, MRR

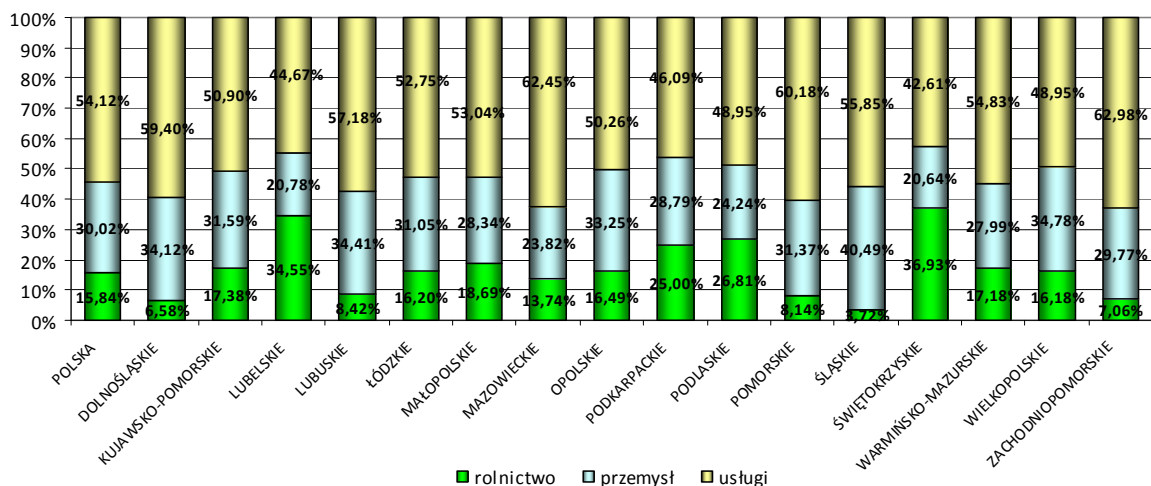
Aby osiągnąć założoną w PO KL wartość docelową wskaźnika na poziomie 80%, konieczne jest utrzymanie tendencji wzrostowej oraz zmniejszenie rozpiętości istniejącego zróżnicowania międzyregionalnego, które w 2006 r. wyniosło 22,7 punktu proc. Istnieje zatem potrzeba podejmowania działań w zakresie kompleksowego wsparcia osób bezrobotnych oraz kształcenia pracujących osób dorosłych pod kątem dopasowania zasobów czynnika pracy do potrzeb regionalnej gospodarki.

1.3.3 Struktura osób pracujących

Analizując obszar dostosowania pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce, warto porównać również strukturę pracujących wg sektorów ekonomicznych. Na rysunku 24 zaprezentowano tę strukturę w podziale na trzy główne sektory, tj. rolnictwo, przemysł i usługi. W ramach rolnictwa ujęte zostały osoby zatrudnione w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie oraz rybactwie, sektor przemysłu z kolei obejmuje również budownictwo.

Obserwując strukturę pracujących w 2006 r., uwagę przyciąga znaczący udział zatrudnionych w rolnictwie w województwach świętokrzyskim, lubelskim, podlaskim i podkarpackim przekraczający 25% ogółu zatrudnionych. W odniesieniu do sektora przemysłu konieczne są zmiany strukturalne w województwach, gdzie odsetek zatrudnionych w przemyśle w relacji do ogółu pracujących przewyższa 30%. Porównując przyjętą w PO KL jako docelową strukturę pracujących wg sektorów na poziomie kraju (rolnictwo – 12%, przemysł – 26%, usługi – 62%) konieczne jest wdrożenie działań zachęcających do przekwalifikowywania się osób pracujących w rolnictwie, bądź przemyśle poprzez oferowanie możliwości kształcenia się w obszarach przydatnych dla zatrudnienia w sektorze usługowym. Najbardziej zbliżoną do docelowej strukturę zatrudnienia miały w 2006 r. województwa mazowieckie i zachodniopomorskie.

Rysunek 24. Struktura pracujących wg BAEL wg sektorów ekonomicznych w II kw. 2006 r. (w proc.)

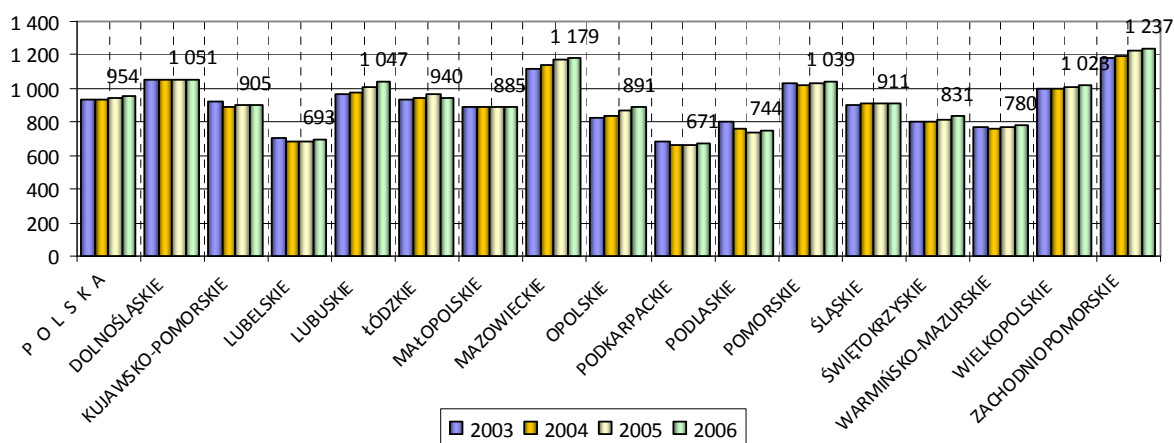
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych (moduł HERMIN)

W odniesieniu do struktury zatrudnienia w UE 27, w 2006 r. osoby pracujące w sektorze usługowym stanowiły 68,6%, w sektorze przemysłowym – 25%, rolnym – 6,4%. Spośród wszystkich państw członkowskich, największy odsetek zatrudnionych w usługach odnotowano w krajach Beneluksu, tj. powyżej 77%, z kolei najwięcej osób w rolnictwie pracowało w nowych krajach członkowskich, w szczególności w Bułgarii i w Polsce¹⁹.

1.3.4 Przedsiębiorczość

Rozpatrując obszar adaptacyjności przedsiębiorstw, należy przyrzeć się przedsiębiorczości mieszkańców poszczególnych województw, co można zilustrować wskaźnikiem liczby podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców. Na rysunku poniżej przedstawiono wartości tego wskaźnika w poszczególnych województwach w Polsce w latach 2003-2006.

Rysunek 25. Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

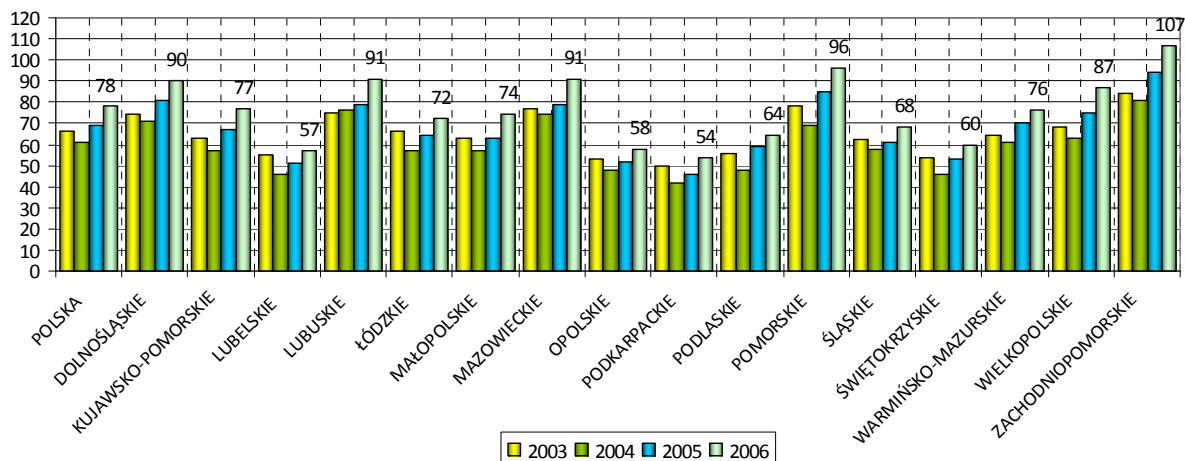

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

¹⁹ Źródło: *Employment in Europe Report 2007*, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit D1, październik 2007 r.

Najwięcej podmiotów przypadających na 10 tys. mieszkańców funkcjonowało w 2006 r. w województwach zachodniopomorskim (1 237) oraz mazowieckim (1 179), najmniej natomiast w województwach podkarpackim i lubelskim. Aby lepiej zdiagnozować przedsiębiorczość w danym regionie, warto przyrzeć się również liczbie jednostek nowo zarejestrowanych w REGON. Na wykresie poniżej przedstawiono liczbę tych jednostek przypadającą na 10 tys. mieszkańców.

Rysunek 26. Liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności

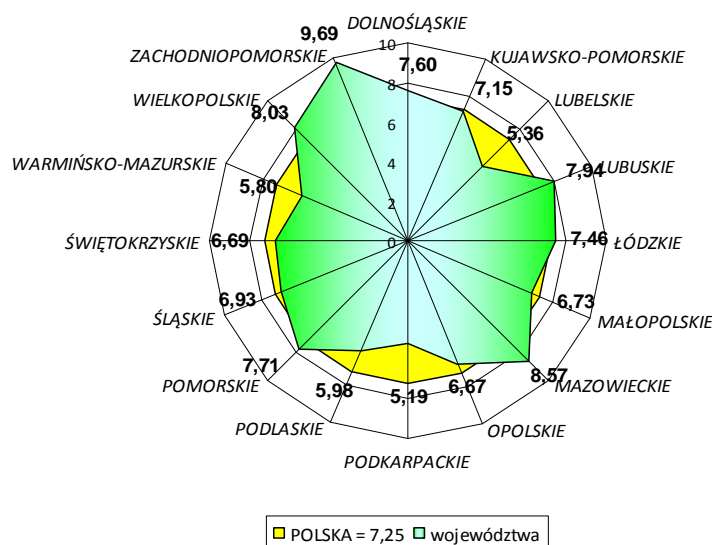

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Począwszy od 2004 r. w przypadku wszystkich województw systematycznie rosła liczba jednostek rejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców. Największy wzrost między 2004 a 2006 r. obserwuje się w województwach pomorskim i zachodniopomorskim, w których wskaźnik osiągnął w 2006 r. najwyższy poziom w kraju. Najniższy z kolei wzrost wskaźnika odnotowano w Opolskim i na Śląsku, przy czym najniższą wartość, jak już wspomniano wcześniej, osiągnięto w województwach podkarpackim i lubelskim.

W celu przeanalizowania liczby mikroprzedsiębiorstw funkcjonujących w poszczególnych województwach, na rysunku 27 zaprezentowano liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców.

Rysunek 27. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w 2006 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych

Porównując wartości wskaźnika na rysunku powyżej, najwięcej osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców zarejestrowano w województwach: zachodniopomorskim (9,69), mazowieckim (8,57) oraz wielkopolskim (8,03). Najniższe wartości wskaźnik osiągnął w województwach: podkarpackim, lubelskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim, tj. poniżej 6 osób prowadzących własną firmę przypadających na 100 mieszkańców. Odnosząc się do wartości bezwzględnych, wg danych za 2006 r., najwięcej osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą zarejestrowano na Mazowszu, tj. ponad 443 tys. oraz na Śląsku – ok. 323 tys. Najmniejszą liczbę tych jednostek zarejestrowano na Opolszczyźnie (ok. 69 tys.) oraz Podlasiu (71,5 tys.). Ponadto porównując zmiany jakie zaszły w okresie 2003-2006, należy zauważyć, że przyrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą odnotowano jedynie w sześciu województwach, przy czym największy przyrost o 7,38% zarejestrowano w województwie lubuskim. Największy spadek wartości tego miernika - rzędu 10,17% odnotowano na Podlasiu.

Analizując poziom trzech wymienionych powyżej wskaźników uwagę przykuwa ich wysoki poziom w kilku województwach. W przypadku wszystkich wskaźników, największe wartości osiąga województwo zachodniopomorskie oraz mazowieckie. W przypadku województwa mazowieckiego można wnioskować, iż znaczący poziom przedsiębiorczości wynika z liczby inwestycji lokowanych w regionie, jak również wiąże się z bardzo dużą chłonnością rynku. Jednocześnie, dobrze rozwinięta infrastruktura społeczna i gospodarcza zachęca do podejmowania własnej działalności gospodarczej. Bardzo duże znaczenie odgrywa przy tym rynek wewnętrzny stolicy kraju, na którym popyt na różnego typu usługi jest większy niż w innych województwach, co stymuluje rozwój przedsiębiorczości. W przypadku województw zachodniopomorskiego, dolnośląskiego i wielkopolskiego wysoki poziom przedsiębiorczości może wiązać się z tradycją przedsiębiorczości w tych województwach, jak również bardzo dobrą dostępnością transportową regionu, będącą jednym z głównych czynników warunkujących atrakcyjność inwestycyjną regionów²⁰. Jednocześnie, w ramach oceny atrakcyjności inwestycyjnej, województwa dolnośląskie i wielkopolskie znalazły się w pierwszej piątce regionów uznanych za najbardziej atrakcyjne pod względem inwestycyjnym²¹.

1.3.5 Innowacyjność

W badaniu *European Regional Innovation Scoreboard 2006*, przeprowadzonym w ramach inicjatywy *PRO INNO EUROPE*²², wypracowano zestaw wskaźników służących określeniu pozycji danego regionu w zakresie innowacyjności. W opracowanym zestawie wskaźników znalazły się również mierniki dotyczące innowacyjności regionu w zakresie zasobów pracy, tj.:

- Zasoby ludzkie w obszarze nauki i technologii (wskaźnik HRST) – odsetek osób posiadających wykształcenie wyższe naukowo-techniczne i zatrudnionych w sektorze B+R w stosunku do populacji regionu;
- Wskaźnik LLL dot. kształcenia ustawicznego (patrz punkt 1.3.1);

²⁰ Źródło: Kalinowski T. (red.), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2007*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2007. Jak wskazano w publikacji, województwo zachodniopomorskie uplasowało się w grupie czterech województw o bardzo dobrej dostępności transportowej (obok dolnośląskiego, wielkopolskiego i lubuskiego). Ocena uwzględnia gęstość pozamiejskiej infrastruktury drogowej, dostępność do granicy zachodniej, dostępność do Warszawy oraz rangę portu lotniczego.

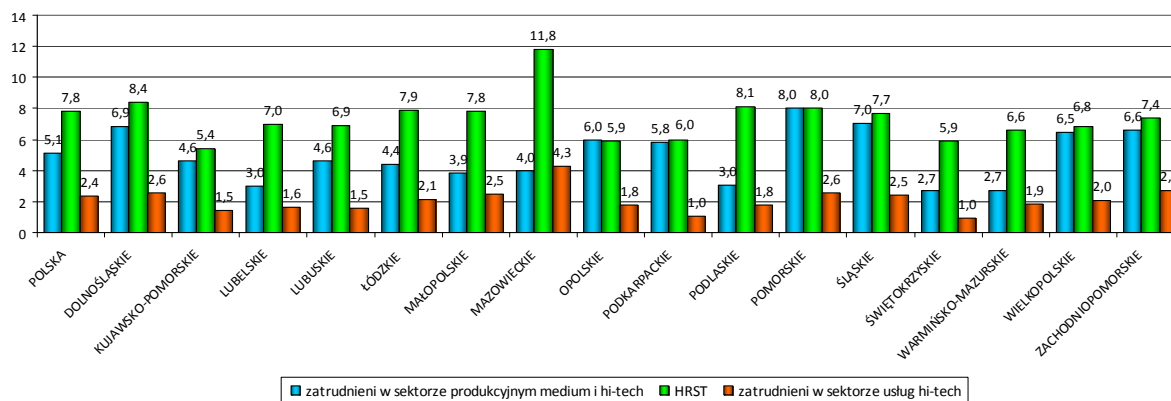
²¹ *Ibidem*

²² Więcej informacji nt. *European Innovation Scoreboard* na stronach: <http://www.trend-chart.org/> oraz <http://www.proinno-europe.eu/>

- Zatrudnienie w sektorze usług w ramach sekcji zaliczanych do hi-tech (wybrane sekcje NACE: 64, 72, 73)²³ – odsetek osób zatrudnionych w wybranych sekcjach w relacji do zatrudnionych ogółem w województwie;
- Zatrudnienie w sekcjach produkcji zaliczanych do medium-tech i hi-tech (wybrane sekcje NACE: 24, 29-35)²⁴ – odsetek osób zatrudnionych w wybranych sekcjach w relacji do zatrudnionych ogółem w województwie.

Na wykresie poniżej przedstawiono poziom ww. wskaźników w województwach i w Polsce wg danych EUROSTAT za 2006 r.

Rysunek 28. Zestawienie wskaźników dot. innowacyjności zasobów pracy w 2006 r. wg EUROSTAT

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EUROSTAT

Analizując wykres powyżej, najwięcej osób posiadających wykształcenie wyższe i naukowo-techniczne i pracujących w sektorze badawczo-rozwojowym w relacji do ogółu ludności (wskaźnik HRST) jest w województwie mazowieckim, dolnośląskim, podlaskim i pomorskim. W odniesieniu do zatrudnienia w sektorze produkcyjnym, tj. w działach gospodarki zaliczanych do innowacyjnych, najwięcej osób pracujących w tym sektorze występuje w województwach pomorskim, śląskim, dolnośląskim, zachodniopomorskim i wielkopolskim (pow. 6%). W sektorze „innowacyjnych” usług, największy odsetek osób zatrudnionych odnotowano w województwach mazowieckim, zachodniopomorskim, pomorskim i dolnośląskim.

Reasumując, najlepsze wyniki w zakresie zatrudnienia w sektorach innowacyjnych osiągnęły województwa: mazowieckie, pomorskie, dolnośląskie i śląskie. Relatywnie dobre wyniki osiągnęły również Zachodniopomorskie i Wielkopolska. Najstabilniej pod tym względem wypadły z kolei województwa: świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie oraz kujawsko-pomorskie.

1.4 Edukacja

1.4.1 Upowszechnienie edukacji przedszkolnej

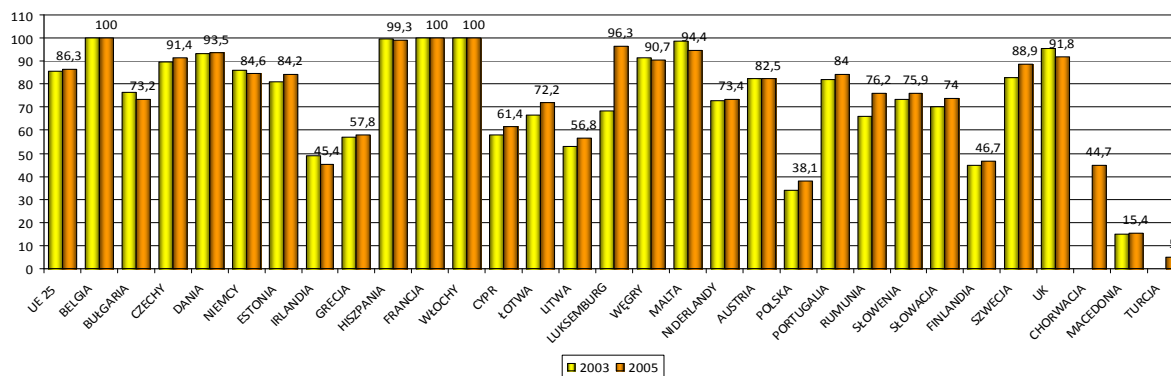
Dla zobrazowania poziomu upowszechnienia edukacji przedszkolnej warto rozpocząć analizę od umiejscowienia pozycji Polski wśród pozostałych krajów Unii Europejskiej. Na wykresie poniżej (rys. 30) przedstawiono udział 4-latków uczestniczących w edukacji przedszkolnej w państwach członkowskich UE oraz Chorwacji, Macedonii i Turcji wg danych EUROSTAT.

²³ Na podstawie NACE Rev. 1. 1.: Poczta i telekomunikacja (64), informatyka i działalność pokrewna (72), prowadzenie prac badawczo-rozwojowych (73).

²⁴ Na podstawie NACE Rev. 1. 1.: Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych (24), produkcja maszyn i urządzeń (29), produkcja urządzeń elektrycznych i optycznych (30-33), produkcja sprzętu transportowego (34-35).

Jak widać na rysunku 29, poziom wskaźnika w Polsce jest dramatycznie niski w porównaniu z pozostałymi krajami członkowskimi UE i stanowi 38,1%. Spośród analizowanych państw, jedynie w krajach nie należących do UE, tj. Macedonia i Turcja, wskaźnik osiąga wartości niższe niż w Polsce, przy czym w przeważającej większości krajów UE utrzymuje się on na poziomie powyżej 60%, a wśród najmłodszych członków Unii, w Rumuni i Bułgarii, wskaźnik osiąga wartości powyżej 70%.

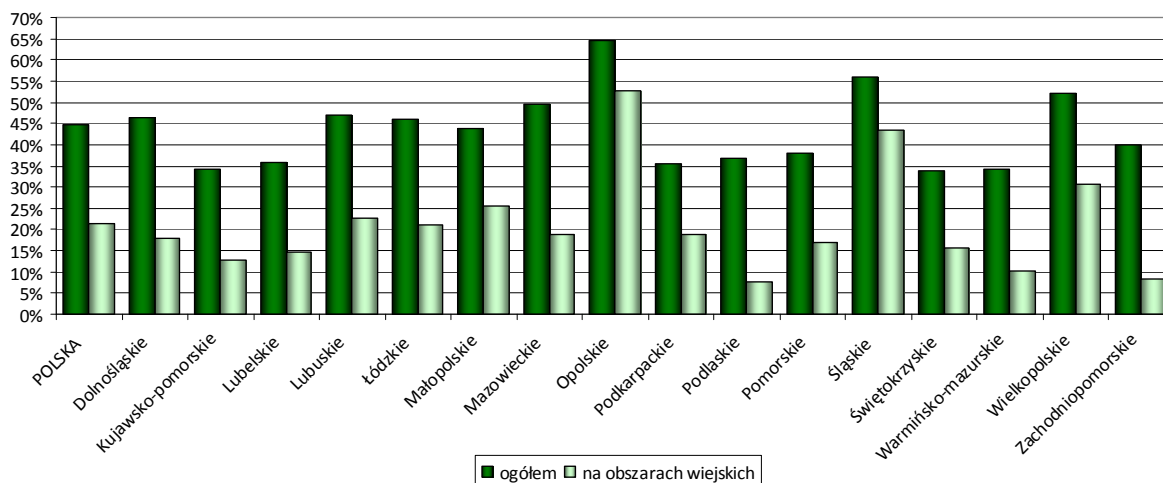
Rysunek 29. Odsetek dzieci w wieku 4 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej w 2003 oraz 2005 r. (w proc.)

Źródło: EUROSTAT

Aby przeanalizować poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej w poszczególnych regionach Polski, warto przyrzeć się jak kształtował się w ostatnich latach poziom wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-5 lat. Na rys. 30 przedstawiono wartości wskaźnika liczonego jako odsetek dzieci w wieku 3-5 lat, które uczestniczyły w wychowaniu przedszkolnym ogółem oraz na obszarach wiejskich.

Rysunek 30. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej w 2006 r. (w proc.)

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007*, GUS, Warszawa 2007 oraz *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym (wg stanu na 31.12.2006r.)*, GUS, Warszawa 2007

W odniesieniu do wartości wskaźnika ogółem (obszary miejskie i wiejskie łącznie) występują znaczące dysproporcje pomiędzy poszczególnymi regionami. Na uwagę zasługuje relatywnie wysoki poziom wskaźnika na Opolszczyźnie (64,5%), na Śląsku (56,1%) i w Wielkopolsce (ok. 52%) oraz niska wartość w przypadku województw świętokrzyskiego (ok. 34%), kujawsko-pomorskiego (34,1%) i warmińsko-mazurskiego (blisko 35%). Rozpiętość, czyli różnica między najniższą a najwyższą wartością w województwach wynosi zatem ok. 30,5 punktu proc.

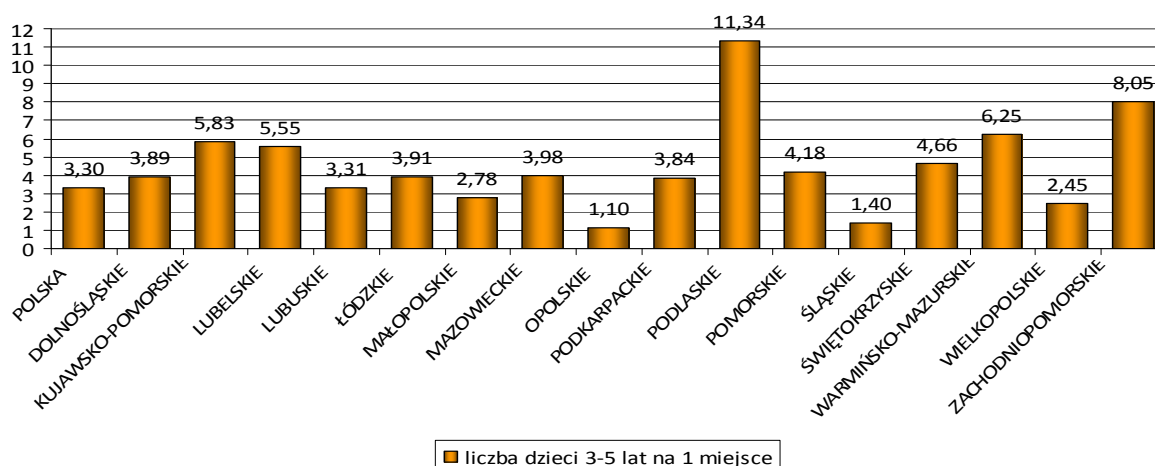
Według wstępnych szacunków Głównego Urzędu Statystycznego dot. liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na wsi, wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej dla tej grupy dzieci wyniósł w 2007 r. ok. 22,8%²⁵ w porównaniu z 21,4% w 2006 r.

W stosunku do wskaźnika dot. obszarów wiejskich, na uwagę zasługuje silne skorelowanie najwyższych wartości tego wskaźnika ze wskaźnikiem ogółem, tj. najwyższe wartości dot. obszarów wiejskich odnotowano w województwach opolskim, śląskim i wielkopolskim. Brak natomiast zależności w przypadku najniższych wartości wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich, które odnotowano na Podlasiu (7,7%) oraz w województwach zachodnio-pomorskim (8,15%) i warmińsko-mazurskim (10,25%). W tym przypadku rozstęp był znacznie wyższy niż dla wskaźnika ogółem i wyniósł ok. 45,1 punktu proc.

Podejmując się próby wyjaśnienia istniejących dysproporcji można wnioskować, że w przypadku województw, gdzie odsetek dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego utrzymuje się na wysokim poziomie zarówno w przypadku wartości ogółem, jak i obszarów wiejskich, wynika to ze stosunkowo równomiernego rozkładu liczby dzieci w wieku 3-5 lat w przedszkolach zlokalizowanych na obszarach miejskich i wiejskich. Natomiast, w przypadku województw, gdzie wskaźnik na obszarach wiejskich nie jest skorelowany z wartością wskaźnika ogółem, można wnioskować, że brak ww. zależności prawdopodobnie wynika ze znaczącego udziału osób zatrudnionych w rolnictwie w zatrudnionych ogółem. Osoby zatrudnione w rolnictwie, które niejednokrotnie pracują w miejscu zamieszkania, często nie kierują dzieci do placówek przedszkolnych. Niski poziom wskaźnika w przypadku województwa zachodniopomorskiego może wiązać się z największą liczbą dzieci w tym regionie przypadających na 1 placówkę wychowania przedszkolnego, która w przypadku obszarów wiejskich tego województwa wyniosła w 2006 r. ok. 58 dzieci na 1 placówkę (średnia dla kraju - 45 osób).

Mając na uwadze zróżnicowaną liczbę miejsc w poszczególnych placówkach, warto prześledzić wskaźnik liczby osób przypadających na jedno miejsce w przedszkolach na obszarach wiejskich.

Rysunek 31. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat na obszarach wiejskich przypadających na 1 miejsce w przedszkolach (bez oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych) w 2006 r.

Źródło: Opracowanie i obliczenia własne na podstawie *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007*, GUS, Warszawa 2007 oraz *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym (stan w dniu 31.12.2006r.)*, GUS, Warszawa 2007

²⁵ Wskaźnik oszacowany na podstawie danych GUS dot. liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do ośrodków wychowania przedszkolnego na wsi oraz liczby ludności na wsi w wieku 3-6 lat wg stanu na 30 czerwca 2007 r.

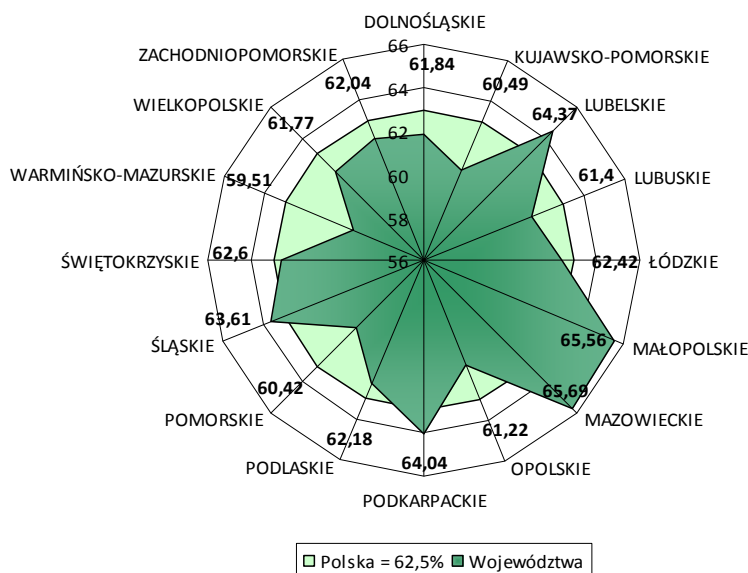
Jak wynika z wykresu powyżej (rys. 31), dostępność miejsc w przedszkolach ma decydujący wpływ na poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich. W przypadku województw, gdzie liczba dzieci na jedno miejsce jest niska, tj. opolskie, śląskie i wielkopolskie, wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej jest najwyższy w kraju. Tam gdzie na jedno miejsce przypada ponad sześcioro dzieci, tj. podlaskie, zachodniopomorskie i warmińsko-mazurskie, wskaźnik osiąga najniższy poziom w Polsce.

1.4.2 Wyniki egzaminu gimnazjalnego

Analizując obszar edukacji, który w PO KL wpierany jest przede wszystkim w Priorytetach III oraz IV wdrażanych w ramach komponentu centralnego oraz w Priorytecie IX zdecentralizowanym na poziomie regionalnym, w związku z brakiem informacji dot. wyników badania PISA na poziomie województw, warto prześledzić jak kształtują się wyniki egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego obowiązkowo wśród uczniów trzeciej klasy gimnazjum.

Na rysunku 32 przedstawiono średnie wyniki uczniów w kraju i województwach w części humanistycznej (w procentach) na podstawie *Sprawozdania z egzaminu gimnazjalnego 2007* opracowanego przez Centralną Komisję Egzaminacyjną.

Rysunek 32. Średnie wyniki uczniów w kraju i województwach część humanistyczna – arkusz GH-A(B,C)1-072 (w proc.)

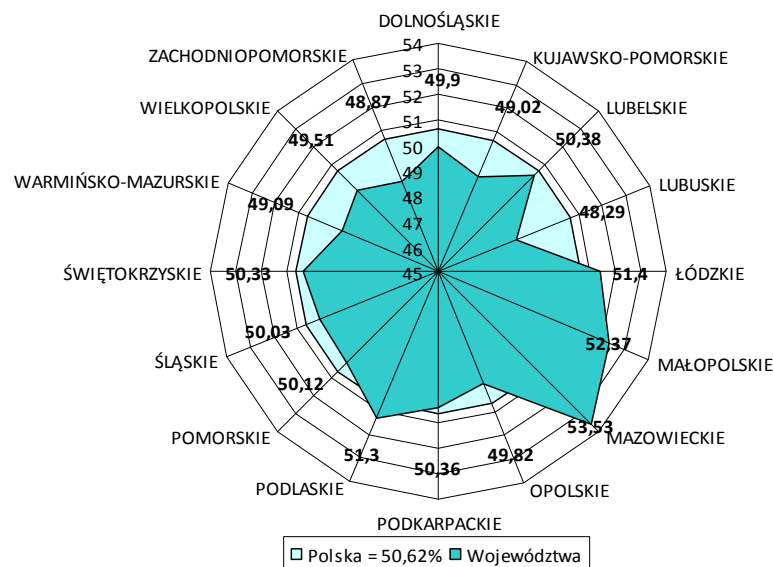

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z egzaminu gimnazjalnego 2007*, CKE, czerwiec 2007r.

Rozpatrując powyższy wykres nietrudno zauważyć znaczące zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi województwami. Najwyższy poziom wyników egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej kształtował się w województwach mazowieckim, małopolskim i lubelskim, gdzie na 50 punktów możliwych do uzyskania w części humanistycznej, uczniowie zdobyli ponad 32 punkty (powyżej 65%). Najniższe średnie wyniki odnotowano w województwach warmińsko-mazurskim, pomorskim i kujawsko-pomorskim, gdzie uczniowie zdobyli przeciętnie poniżej 30,5 punktu (60,5%). Zróżnicowanie pomiędzy województwem o najwyższym wyniku tej części egzaminu, a województwem, gdzie wynik ten był najniższy wyniosło 3,09 punktu (6 p. p.).

Na kolejnym wykresie (rys. 33) przedstawiono przeciętne wyniki uczniów w części matematyczno-przyrodniczej.

Rysunek 33. Średnie wyniki uczniów w kraju i województwach część matematyczno-przyrodnicza – arkusz GM-A(B,C)1-072 (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Sprawozdania z egzaminu gimnazjalnego 2007*, CKE, czerwiec 2007r.

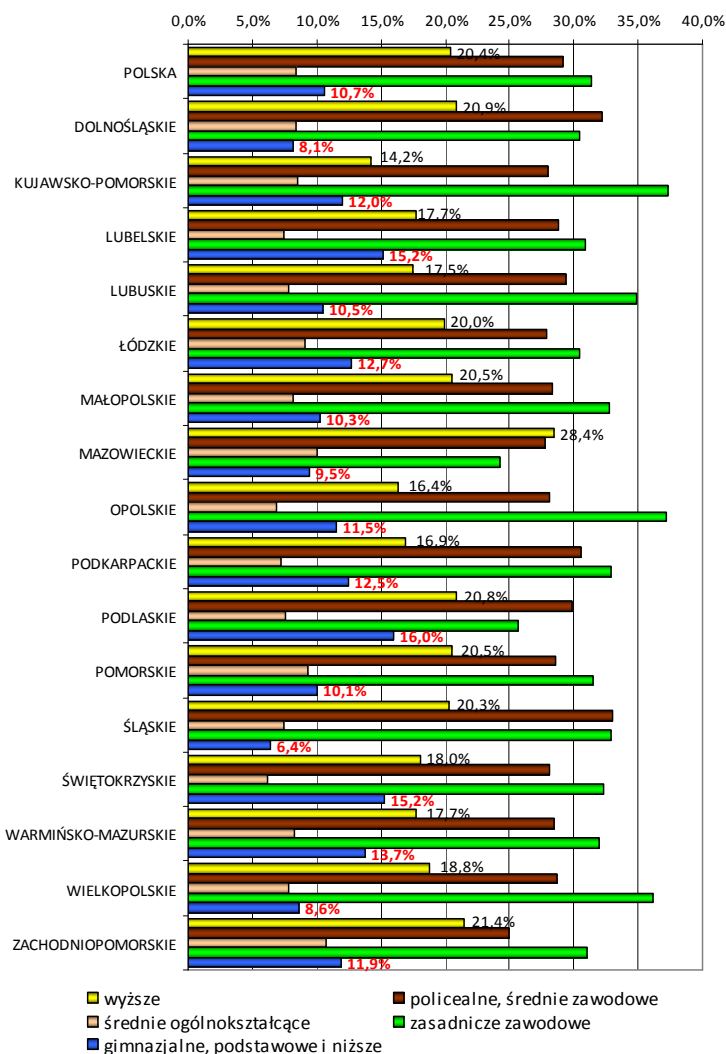
Po wstępnej analizie wykresu łatwo zauważyć, że wyniki egzaminu w części matematyczno-przyrodniczej są przeciętnie na znacznie niższym poziomie niż części humanistycznej egzaminu. Najniższe wyniki uzyskali gimnazjaliści w województwach lubuskim, zachodniopomorskim, kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim, w których średni poziom punktów wynosił poniżej 24,6 punktów (tj. 49,5%). Najlepsze średnie wyniki osiągnęli uczniowie w województwach mazowieckim, małopolskim, łódzkim i podlaskim, w których uzyskali oni średnio powyżej 25,5 punktów (tj. 51%). Różnicowanie między województwem o najniższym średnim wyniku a województwem o najwyższym wyniku tej części egzaminu wyniosło 2,62 punktu (5,24 p. p.).

1.4.3 Poziom wykształcenia ludności aktywnej zawodowo

W ramach analizy regionalnych rynków pracy w kontekście edukacji, warto prześledzić poziom wykształcenia ludności aktywnej zawodowo. Na wykresie poniżej (rys. 34) pokazano podział ludności aktywnej wg poziomu wykształcenia w proc. w podziale na 5 grup:

1. wykształcenie wyższe,
2. wykształcenie policealne średnie i zawodowe,
3. wykształcenie średnie ogólnokształcące,
4. wykształcenie zasadnicze zawodowe,
5. wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niższe.

Rysunek 34. Ludność aktywna zawodowo wg poziomu wykształcenia w 2006 r. (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS (BAEL)

Jak widać na wykresie powyżej, największy odsetek osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym zaobserwowano w województwach mazowieckim (ok. 28%) i zachodniopomorskim (ok. 21%), podczas gdy najniższy w Kujawsko-pomorskim (ok. 14%) i na Opolszczyźnie. Poza przypadkiem województwa kujawsko-pomorskiego, w większości województw, gdzie odnotowano niski odsetek osób z wykształceniem wyższym, wartość wskaźnika jest skorelowana z liczbą szkół wyższych oraz średnią liczbą osób aktywnych zawodowo przypadającą na jedną uczelnię. W przypadku Kujaw, niski odsetek osób z wykształceniem wyższym, mimo stosunkowo dużej liczby szkół wyższych (20) wiąże się z wysokim ujemnym saldem migracji międzywojewódzkich na pobyt stały w 2006 r. (- 1 623 osoby), jak również największym odsetkiem osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Warto zauważyć, że ujemne saldo migracji międzywojewódzkich jest skorelowane z niskim odsetkiem osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym w pozostałych województwach (lubelskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie), gdzie saldo migracji mieści się w przedziale od - 5 160 do - 1907. Istotny wyjątek stanowi województwo śląskie, w którym mimo wysokiego ujemnego salda migracji (- 3 668), odsetek absolwentów uczelni wyższych jest zbliżony do poziomu krajowego (20,4%). Wysoki odsetek osób z wykształceniem wyższym w województwach mazowieckim, małopolskim i śląskim (zbliżony do wartości krajowej) związany jest również z najwyższym w kraju napływem ludności na pobyt stały do tychże regionów na poziomie od 9 032 osób (woj. śląskie) do ponad 26 000 (woj. mazowieckie).

Największy odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym odnotowano w województwach podlaskim (16%), lubelskim i świętokrzyskim (15,2%), najniższy z kolei w województwach śląskim, dolnośląskim i wielkopolskim. Znaczący odsetek osób w grupie o najniższym poziomie wykształcenia wiąże się ze strukturą zatrudnionych wg sektorów ekonomicznych (patrz punkt 1.3.3) w tych trzech województwach, gdzie udział osób zatrudnionych w rolnictwie jest najwyższy w kraju i wynosi odpowiednio 26,8% na Podlasiu, 34,5% na Lubelszczyźnie oraz 36,9% w województwie świętokrzyskim.

Analizując korelacje między odsetkiem osób z wykształceniem wyższym w danym województwie, a innymi grupami osób wg poziomu wykształcenia można zaobserwować interesujące zależności. Obliczając współczynnik korelacji między wykształceniem wyższym a średnim ogólnokształcącym, otrzymamy wartość 0,57, co wskazuje na pewną zależność dodatnią między analizowanymi grupami. Innymi słowy oznacza to, że w większości regionów odsetek osób z wykształceniem wyższym zmienia się proporcjonalnie do odsetka osób z wykształceniem średnim. Można w tym przypadku postawić tezę, iż w związku z brakiem sprecyzowanego wykształcenia większość osób kończących licea ogólnokształcące podejmuje naukę na studiach wyższych. Największą wartość ujemną współczynnik korelacji przyjmuje, gdy porównujemy odsetek osób z wykształceniem wyższym do osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (-0,81), co wskazuje na istotną zależność odwrotną między odsetkami dla tych grup osób. W tym przypadku odsetek osób z wyższym wykształceniem zmienia się w województwach odwrotnie niż odsetek osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (ujemna liniowa zależność).

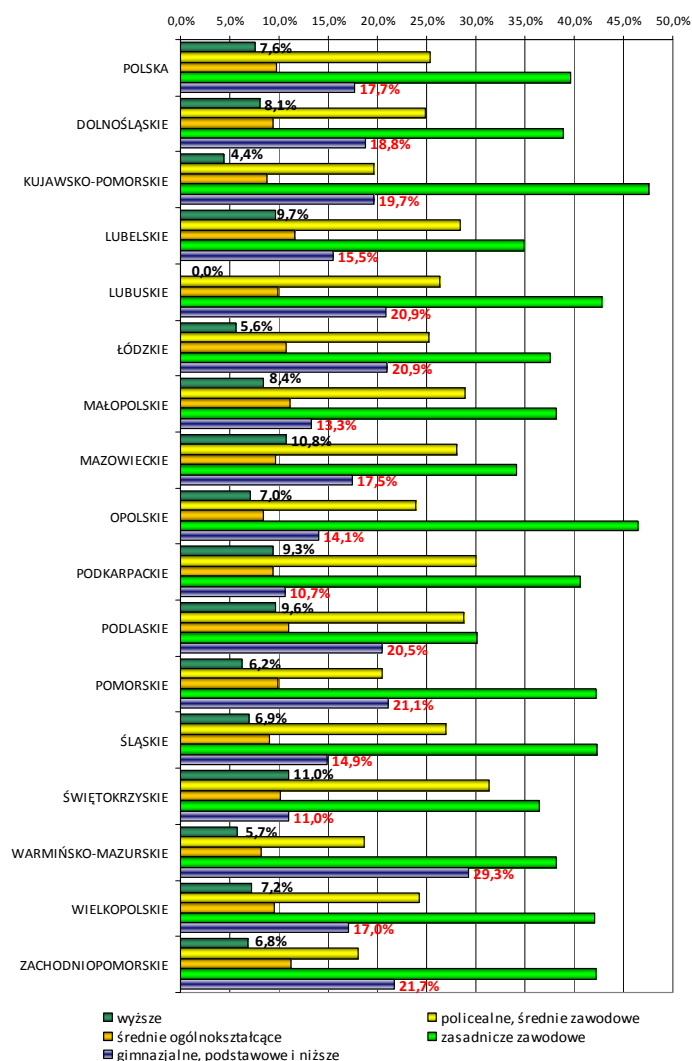
Ze względu na brak danych dot. poziomu wskaźnika zatrudnienia w podziale na poziom wykształcenia wg województw, warto przyrzeć się zależności pomiędzy wskaźnikiem zatrudnienia, a wykształceniem osób aktywnych zawodowo. Poziom wskaźnika zatrudnienia wykazuje umiarkowanie silną dodatnią zależność liniową w zestawieniu z odsetkiem osób z wykształceniem wyższym (współczynnik korelacji 0,43) oraz ujemną liniową zależność w zestawieniu z odsetkiem osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (współczynnik korelacji - 0,47). Na podstawie tych danych można postawić tezę, iż wykształcenie osób aktywnych zawodowo (pracujących i bezrobotnych) jest umiarkowanie współzależne (średni stopień współzależności) ze wskaźnikiem zatrudnienia w danym województwie.

1.4.4 Poziom wykształcenia osób bezrobotnych (aktywnych zawodowo)

Na wykresie poniżej (rys. 35) przedstawiono podział osób bezrobotnych wg poziomu wykształcenia (wg kategorii zastosowanych w punkcie 1.4.3).

Jak widać na wykresie, największy udział w ogóle osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (blisko 40% na poziomie kraju) oraz policealnym i średnim zawodowym (ok. 25,5%). Największy odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym zaobserwowano w województwach kujawsko-pomorskim i opolskim, natomiast z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym w warmińsko-mazurskim (29,3%) i zachodniopomorskim (21,7%). Największy odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym odnotowano w województwie świętokrzyskim i na Mazowszu.

Rysunek 35. Osoby bezrobotne aktywnie zawodowo wg poziomu wykształcenia w 2006 r. (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS (BAEL)

Analizując współzależności między poziomem wykształcenia, a stopą bezrobocia oraz wskaźnikiem zatrudnienia w 2006 r. (wg BAEL), można zaobserwować następujące tendencje:

- między odsetkiem osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym oraz wykształceniem średnim ogólnokształcącym, a stopą bezrobocia odnotowano niewielki stopień współzależności ujemnej (współczynnik korelacji -0,24 oraz -0,29);
- między odsetkiem osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym, a stopą bezrobocia odnotowano niewielką współzależność dodatnią (współczynnik korelacji 0,29);
- między odsetkiem osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a stopą bezrobocia odnotowano średni stopień współzależności dodatniej (współczynnik korelacji 0,40);
- między odsetkiem osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a wskaźnikiem zatrudnienia odnotowano znaczny stopień współzależności dodatniej (współczynnik korelacji 0,60).

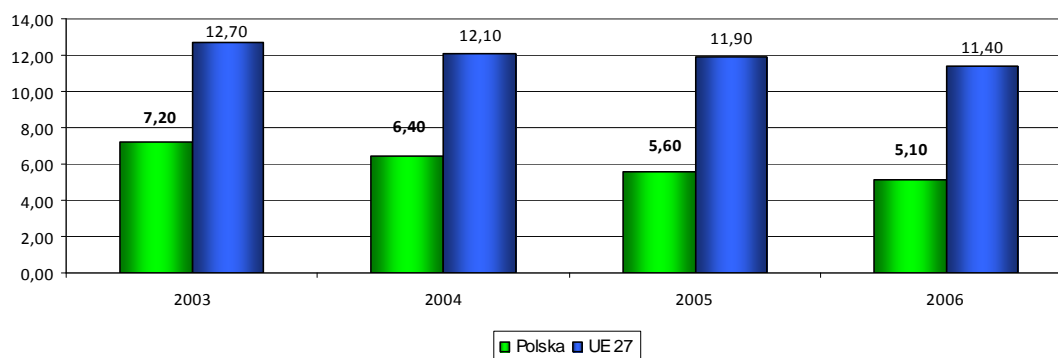
1.5 Spójność terytorialna

W niniejszym podrozdziale autorzy podjęli próbę analizy regionalnego zróżnicowania wybranych wskaźników monitorowania PO KL, w tym wskaźników celu strategicznego 6 – *wzrost spójności terytorialnej*. Celem pomiaru stopnia zróżnicowania międzyregionalnego autorzy zastosowali współczynnik zmienności liczony jako iloraz odchylenia standardowego i średniej arytmetycznej wartości danego wskaźnika w poszczególnych regionach kraju.

1.5.1 Regionalne zróżnicowanie wskaźnika zatrudnienia

Rozpatrując poziom wskaźnika zatrudnienia (patrz punkt 1.1.1), należy przeanalizować ten miernik z punktu widzenia osiągnięcia spójności wewnątrz kraju i niwelowania różnic między poszczególnymi regionami. Na wykresie poniżej przedstawiono zróżnicowanie wskaźnika zatrudnienia w latach 2003-2006.

Rysunek 36. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata w Polsce i krajach UE 27 w latach 2003-2006 (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Aktywność Ekonomiczna Ludności III kwartał 2007*, GUS, Warszawa 2008

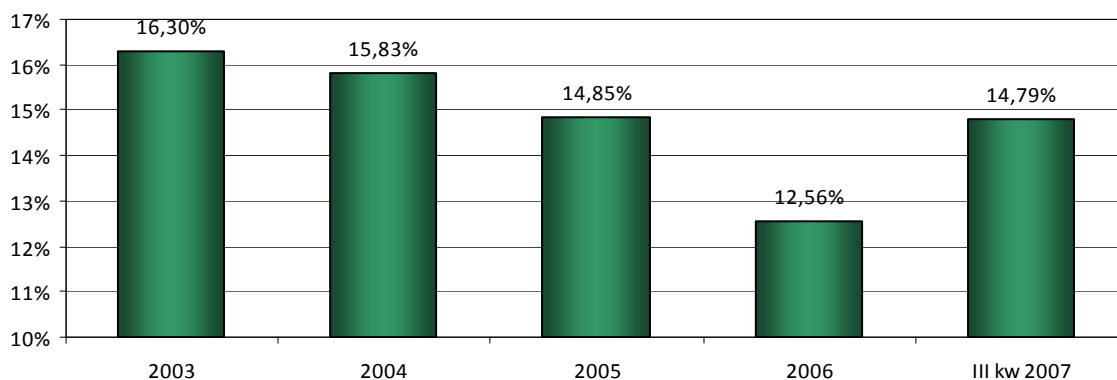
Jak widać na wykresie, w analizowanym okresie współczynnik zmienności systematycznie spadał, co pozwala twierdzić, że zróżnicowanie między województwami w poziomie wskaźnika zatrudnienia maleje i osiągnięta jest większa spójność wewnątrz kraju. Jednocześnie, średnioroczne tempo zmian zachodzących w tym okresie jest stosunkowo równomierne w okresie 2003-2006 i wynosi ok. 0,7 punktu proc. Warto zauważyć, że wskaźnik dla 27 państw członkowskich UE jest znacznie wyższy, co wskazuje na większe regionalne zróżnicowanie wskaźnika zatrudnienia w pozostałych państwach UE, przy czym utrzymuje się tendencja spadkowa nieco niższa niż w przypadku Polski (średnioroczny spadek o 0,43 punktu proc.).

Zaobserwowany pozytywny trend ma szansę na utrzymanie się w kolejnych latach. Jednocześnie, istniejące zróżnicowanie regionalne jest relatywnie niewielkie, w związku z czym za sukces aktywnej polityki rynku pracy można będzie uznać utrzymanie wartości współczynnika zmienności na poziomie zbliżonym do obecnego.

1.5.2 Regionalne zróżnicowanie bezrobocia

Na wykresie poniżej przedstawiono wartości współczynnika zmienności dla stopy bezrobocia wg Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (dane średnioroczne dla okresu 2003-2006 oraz dane za III kwartał 2007 r.).

Rysunek 37. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) stopy bezrobocia wg BAEL w okresie 2003-2006 oraz w III kw. 2007 r. (w proc.)

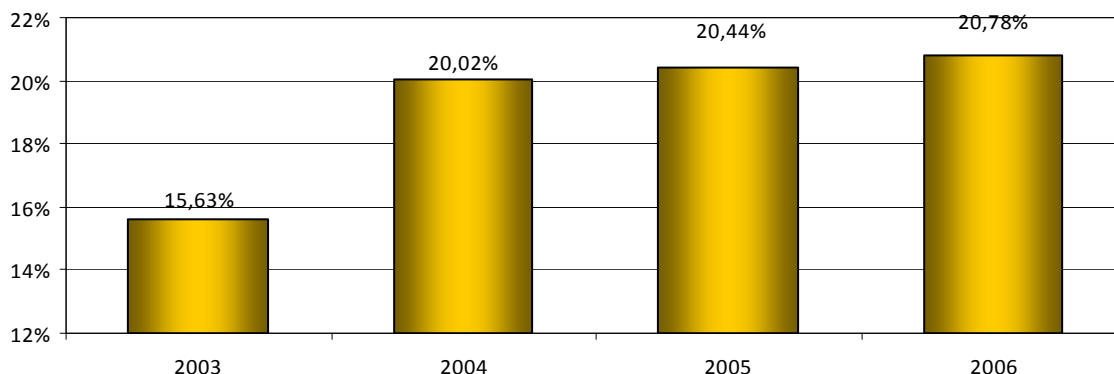
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych (BAEL) oraz *Aktywność Ekonomiczna Ludności III kwartał 2007*, GUS, Warszawa 2008

Chcąc porównać regionalne zróżnicowanie wskaźnika zatrudnienia z regionalnym zróżnicowaniem bezrobocia, na pierwszy rzut oka widać, że stopa bezrobocia charakteryzuje się większą zmiennością rzędu 12,5-16,3%. Jak widać na wykresie, zróżnicowanie równomiernie spadało w okresie 2003-2006, średniorocznie o 1,24 punktu proc., przy czym największy spadek nastąpił w okresie 2005-2006. Na podstawie danych za III kwartał 2007 r., zróżnicowanie regionalne wzrosło w stosunku do 2006 r., niemniej jednak nie wróciło do poziomu z 2005 r. Zwiększenie zróżnicowania w stosunku do 2006 r. można wyjaśnić znaczącym, ale nierównomiernym spadkiem stopy bezrobocia w poszczególnych regionach kraju. W okresie 2006 - III kw. 2007, w trzech województwach stopa bezrobocia spadła o ponad 6 punktów procentowych (woj. śląskie, łódzkie, zachodniopomorskie), a w trzech innych spadła o ok. 3 punkty proc. (lubelskie, pomorskie i mazowieckie). Należy jednocześnie podkreślić, że zróżnicowanie stopy bezrobocia w Unii Europejskiej jest bardzo duże, biorąc pod uwagę jej poziom w odniesieniu do jednostek poziomu NUTS 2 (odpowiedniki województw) w 27 krajach UE. Współczynnik zmienności dla UE 27 w 2006 roku kształtował się na poziomie ok. 46%. Wśród wszystkich państw członkowskich (w przypadku 9 państw brak danych za 2006 r.), największe wartości współczynnika zmienności, a zatem największe zróżnicowanie terytorialne, odnotowano we Włoszech (ok. 57%) oraz w Belgii (55,1%), przy czym jedynie w Szwecji współczynnik osiągnął wartość niższą niż w Polsce.

1.5.3 Regionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości

Regionalne zróżnicowanie poziomu przedsiębiorczości można zmierzyć za pomocą zróżnicowania liczby jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (patrz punkt 1.3.4). Na wykresie poniżej przedstawiono współczynnik zmienności liczony dla lat 2003-2006 na podstawie liczby jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON.

Rysunek 38. Regionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości (współczynnik zmienności) - jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (w proc.)

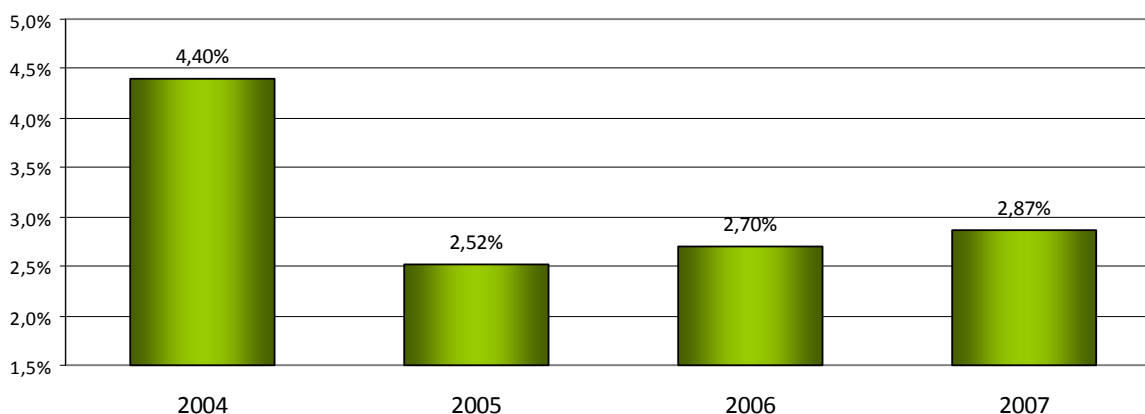
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Jak widać na wykresie, zróżnicowanie liczby nowych jednostek w REGON w analizowanym okresie stale rosło, przy czym największy wzrost nastąpił w okresie 2003-2004 (prawie 5 p. p.). W kolejnych latach wzrost współczynnika zmienności był nieznaczny (poniżej 0,5 p. p.). Niewielki wzrost zróżnicowania w 2006 r. wynikał m.in. ze stosunkowo równomiernego przyrostu liczby nowo-zarejestrowanych jednostek w okresie 2004-2006 (wzrost rzędu 8,6-17%).

1.5.4 Regionalne zróżnicowanie wyników egzaminów gimnazjalnych

Na podstawie przeciętnych wyników egzaminów gimnazjalnych można również wyliczyć współczynnik zmienności dla tej zmiennej. Na rysunkach 39 i 40 przedstawiono zróżnicowanie wyników egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej.

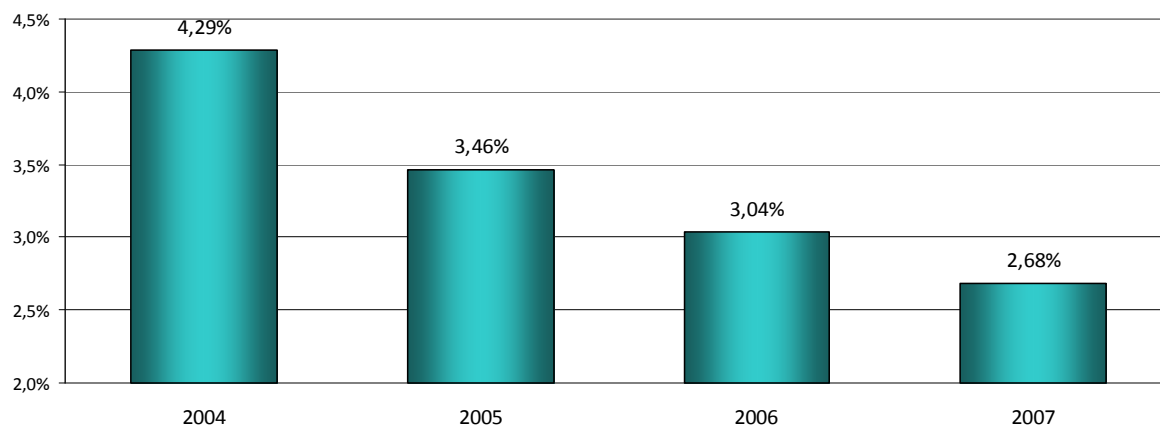
Rysunek 39. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) wyników egzaminów gimnazjalnych – przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

W odniesieniu do części humanistycznej, wartość współczynnika zmienności spadła w 2005 r. o prawie 2 punkty proc., co świadczy o relatywnie znaczącym zmniejszeniu regionalnego zróżnicowania tego miernika. W kolejnych latach zróżnicowanie w niewielkim stopniu rosło, aczkolwiek nadal utrzymuje się na stosunkowo niskim, zbliżonym do docelowego, określonego w PO KL (wartość docelowa – 2,7%) poziomie.

Rysunek 40. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) wyników egzaminów gimnazjalnych – przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Na uwagę zasługują wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej, których zróżnicowanie regionalne w okresie 2004-2007 stale malało, osiągając poziom zbliżony do zróżnicowania wyników w części humanistycznej. Biorąc pod uwagę fakt, iż w kwietniu 2007 r. egzamin przeprowadzono w aż 6 513 gimnazjach publicznych i niepublicznych, tak niewielkie zróżnicowanie wyników świadczy o stosunkowo wyrównanym poziomie nauczania na tym etapie edukacji.

W tabeli poniżej przedstawiono wyniki egzaminów w poszczególnych częściach wg lokalizacji szkoły oraz jej typu.

Tabela 2. Średnie wyniki egzaminów gimnazjalnych szkół w 2007 r.

Część egzaminu	Szkoły					
	wiejskie	w miastach			publiczne	niepubliczne
		do 20 tys. mieszkańców	od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	pow. 100 tys. mieszkańców		
humanistyczna	30,25	29,97	31,11	32,71	30,58	34,21
matematyczno-przyrodnicza	24,3	24,1	25,2	27	24,58	29,71

Źródło: *Osiągnięcia uczniów kończących gimnazjum w roku 2007, Sprawozdanie z egzaminu gimnazjalnego 2007, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa, czerwiec 2007*

Średnie wyniki przedstawione w tabeli 2 wskazują na pewne zróżnicowanie szkół ze względu na ich lokalizację. Równocześnie, za niepokojące należy uznać znaczące zróżnicowanie przeciętnych wyników w szkołach publicznych i niepublicznych, co może świadczyć o różnicach w jakości nauczania. W przypadku szkół niepublicznych, średnie wyniki w obu częściach są o blisko 4-5 punktów wyższe niż w szkołach publicznych. Jednocześnie, utrzymuje się zróżnicowanie między obszarami wiejskimi i miejskimi, zwłaszcza w odniesieniu do szkół wiejskich oraz gimnazjów w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców.

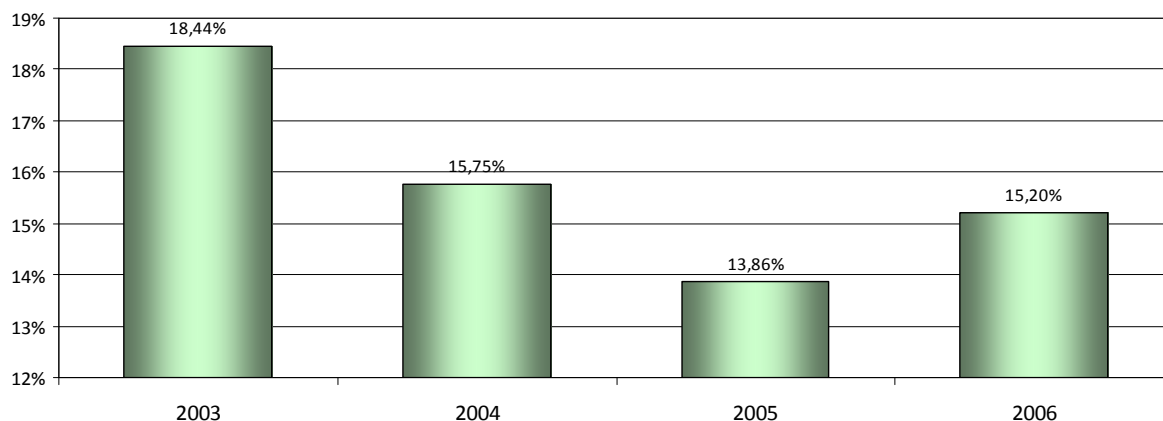
1.5.4 Regionalne zróżnicowanie w obszarze integracji społecznej

W odniesieniu do głównego miernika w obszarze integracji społecznej, tj. wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, dostępne są jedynie dane z badania EU-SILC 2006. Na podstawie tego badania, współczynnik zmienności wskaźnika wyniósł ok. 16%, przy czym rozpiętość

(różnica między najwyższą a najniższą wartością) wyniosła 14 punktów proc. Dla porównania, wewnątrz grupy 27 państw członkowskich UE (bez uwzględnienia wartości regionalnych), zróżnicowanie mierzone współczynnikiem zmienności wyniosło w 2006 r. ok. 23,15%.

Natomiast, biorąc pod uwagę inny wskaźnik dla obszaru integracji społecznej, tj. odsetek osób w wieku 18-59 lat żyjących w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje, jego zróżnicowanie w latach 2003-2006 przedstawiono na wykresie poniżej.

Rysunek 41. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) odsetka osób w wieku 18-59 lat żyjących w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje (w proc.)

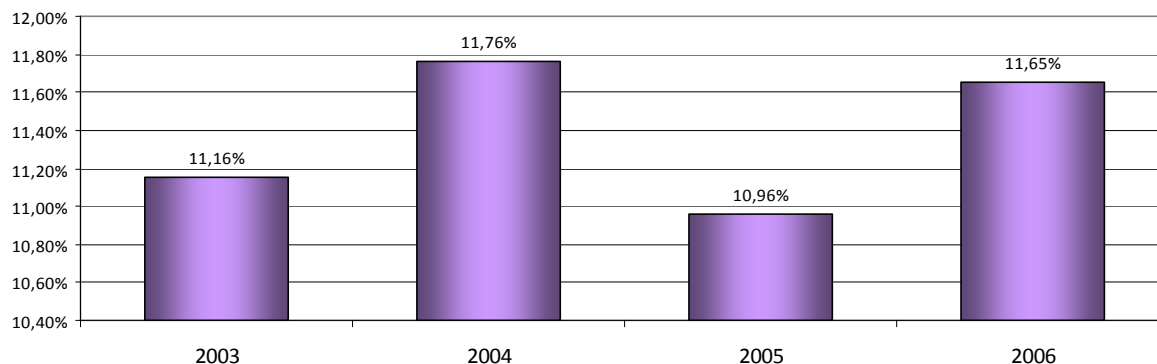

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Dezagregacja wartości docelowych wskaźników monitorowania Priorytetów VI-IX PO KL, DZF, MRR*

Analizując wykres widać, że zróżnicowanie wskaźnika sukcesywnie malało, przy czym nastąpił niewielki jego wzrost w 2006 r. w stosunku do roku uprzedniego. Mimo wzrostu współczynnika zmienności w 2006 r., nie powrócił on już do wartości z 2004 r. (uksztaltował się na poziomie 15,2%).

Rozpatrując kwestie zróżnicowania województw w kontekście integracji społecznej, warto przyrzeć się zróżnicowaniu przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji (patrz punkt 1.2.3). Na rysunku poniżej przedstawiono wartości współczynnika zmienności miesięcznych dochodów do dyspozycji na 1 mieszkańca.

Rysunek 42. Regionalne zróżnicowanie miesięcznych dochodów do dyspozycji na 1 mieszkańca w okresie 2003-2006 (w proc.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS

Jak widać na wykresie, zróżnicowanie dochodów wahało się w latach 2003-2006 na poziomie 10,96%-11,76%, przy czym brak widocznej tendencji wzrostowej bądź spadkowej.

Analizując dłuższy okres czasu - lata 1999-2006, trudno jest również dostrzec wyraźną tendencję zachodzących zmian wartości miernika. Najniższy poziom wskaźnik osiągnął w 2001 r. (9,92%). Co ciekawe, gdyby z analizy wyłączyć województwo mazowieckie, gdzie przeciętne miesięczne dochody do dyspozycji stanowiły w 2006 r. 126% przeciętnej wartości dla kraju, współczynnik zmienności kształtowałby się na poziomie 8%-9%.

2. Postęp finansowy wdrażania PO KL w województwach

2.1 Sytuacja wyjściowa

W ramach Priorytetów VI-IX PO KL stanowiących komponent regionalny alokowano 60% środków finansowych Programu (tj.: 7 101 740 312 EUR). Podział regionalny środków PO KL w ramach Priorytetów VI-IX prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Podział alokacji finansowej w ramach Priorytetów VI-IX PO KL

województwo	Priorytet VI	Priorytet VII	Priorytet VIII	Priorytet IX	środki publiczne ogółem (w EUR)
Dolnośląskie	154 250 306,87	106 133 694,90	108 564 977,36	116 420 974,87	485 369 954,00
Kujawsko-Pomorskie	127 265 283,64	87 566 339,79	89 572 286,22	96 053 931,35	400 457 841,00
Lubelskie	162 699 366,72	111 947 167,55	114 511 623,50	122 797 933,23	511 956 091,00
Lubuskie	56 833 041,07	39 104 626,52	40 000 424,91	42 894 942,51	178 833 035,00
Łódzkie	160 203 271,29	110 229 700,42	112 754 813,09	120 913 996,20	504 101 781,00
Małopolskie	187 691 910,69	129 143 574,40	132 101 961,08	141 661 145,83	590 598 592,00
Mazowieckie	288 268 283,59	198 346 302,69	202 889 967,07	217 571 525,65	907 076 079,00
Opolskie	55 403 840,67	38 121 248,77	38 994 520,20	41 816 248,36	174 335 858,00
Podkarpackie	137 388 741,10	94 531 900,95	96 697 412,60	103 694 647,35	432 312 702,00
Podlaskie	82 755 794,20	56 941 074,48	58 245 465,48	62 460 233,84	260 402 568,00
Pomorskie	119 334 625,25	82 109 559,22	83 990 503,17	90 068 238,36	375 502 926,00
Śląskie	234 555 741,11	161 388 771,07	165 085 822,13	177 031 790,69	738 062 125,00
Świętokrzyskie	100 898 456,29	69 424 341,47	71 014 695,82	76 153 473,42	317 490 967,00
Warmińsko-Mazurskie	99 405 388,37	68 397 018,94	69 963 839,66	75 026 575,02	312 792 822,00
Wielkopolskie	192 564 695,73	132 496 350,11	135 531 541,27	145 338 897,89	605 931 485,00
Zachodniopomorskie	97 410 454,41	67 024 381,72	68 559 758,44	73 520 891,43	306 515 486,00
P O L S K A	2 256 929 201,00	1 552 906 053,00	1 588 479 612,00	1 703 425 446,00	7 101 740 312,00

Źródło: Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Dokonując regionalnego podziału alokacji Instytucja Zarządzająca kierowała się poniższą grupą kryteriów:

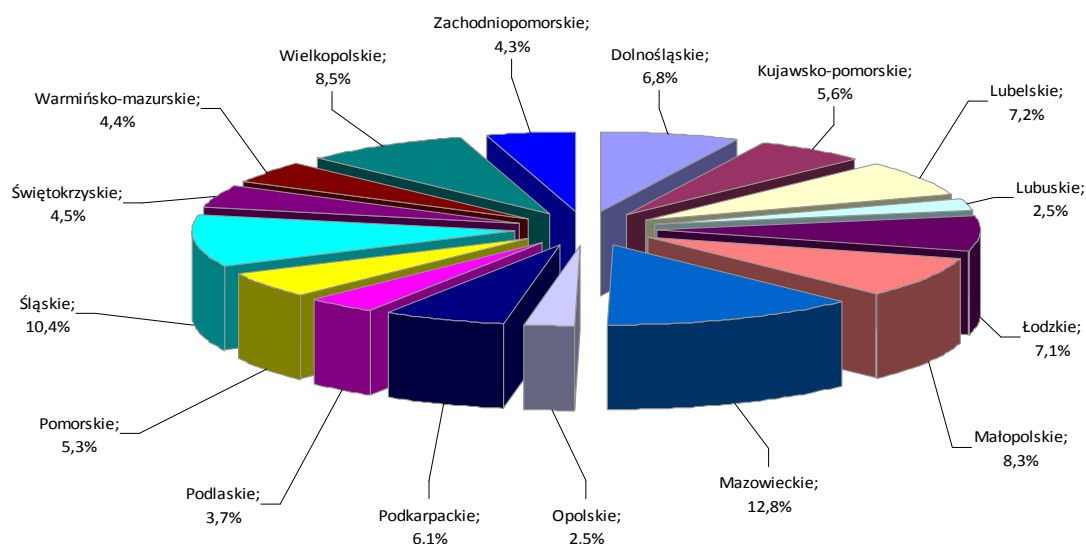
- stosunek liczby ludności w województwie do całkowitej liczby ludności w kraju (waga 0,4),
- stosunek liczby małych i średnich przedsiębiorstw w województwie do całkowitej liczby tych przedsiębiorstw w kraju (waga 0,15),
- stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych w województwie do całkowitej liczby bezrobotnych w kraju (waga 0,25),
- wskaźnik liczby osób utrzymujących się z rolnictwa na 100 ha ziem uprawnych, korygowany liczbą osób utrzymujących się z rolnictwa w regionie (waga 0,1),
- wskaźnik zróżnicowania regionalnego poziomu PKB na 1 mieszkańca (waga 0,1).

Ponadto, 3% wartości alokacji komponentu regionalnego przeznaczono na rzecz pięciu najuboższych regionów w UE-25, tj.: województw: lubelskiego, podlaskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego oraz warmińsko-mazurskiego.

Szczegółowy opis algorytmu podziału środków został zamieszczony w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki, w rozdziale VII *Finansowanie PO Kapitał Ludzki*, przy czym dane źródłowe do wyliczenia algorytmu zostały w większości zaczerpnięte z Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego (według stanu na koniec 2005 r.).

Udział procentowy alokacji poszczególnych województw w ramach komponentu regionalnego PO KL prezentuje poniższy wykres.

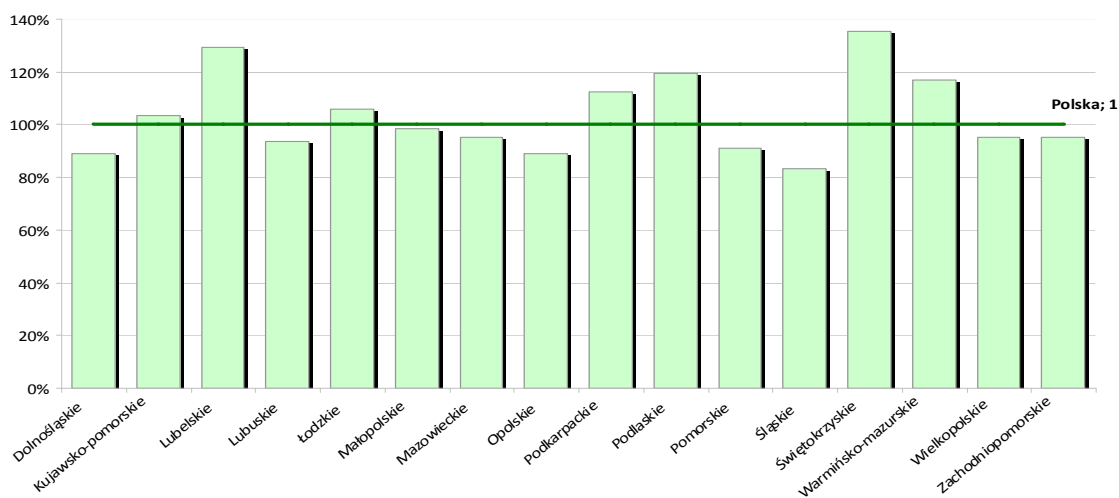
Rysunek 43. Podział alokacji w ramach komponentu regionalnego PO KL (Polska=100%)

Źródło: Opracowanie na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL

Natomiast biorąc pod uwagę wysokość alokowanych środków oraz liczbę mieszkańców danego województwa²⁶, poziom alokacji na jednego mieszkańca województwa w odniesieniu do średniej alokacji na mieszkańca w ramach komponentu regionalnego PO KL prezentuje się następująco:

Rysunek 44. Alokacja na jednego mieszkańca województwa jako procent średniej alokacji w Polsce (komponent regionalny PO KL)

Źródło: Opracowanie na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL

²⁶ Dot. liczby mieszkańców danego województwa w wieku 15-64 lata; na podst. danych Głównego Urzędu Statystycznego za rok 2006.

2.2 Analiza postępu finansowego

Informacje na temat planowanych w danym roku zobowiązań i wydatków w ramach poszczególnych Działań i Priorytetów PO KL są zawarte w *Planach Działania*, przygotowywanych corocznie przez poszczególne Instytucje Pośredniczące²⁷.

Poniższa tabela prezentuje planowany do osiągnięcia poziom kontraktacji w ramach poszczególnych województw.

Tabela 4. Planowana kontraktacja w ramach Priorytetów VI-IX PO KL na lata 2007-2008

Województwo	Priorytet VI	Priorytet VII	Priorytet VIII	Priorytet IX	Województwo ogółem (w PLN)
Dolnośląskie	138 447 954	83 332 472	123 507 000	129 275 849	474 563 275
Kujawsko-pomorskie	117 415 478	32 724 746	36 252 549	34 232 547	220 625 320
Lubelskie	115 577 732	41 126 279	44 964 067	53 580 831	255 248 910
Lubuskie	41 986 628	19 770 385	24 875 752	30 375 811	117 008 577
Łódzkie	139 075 548	93 020 204	60 243 286	63 702 622	356 041 660
Małopolskie	95 259 824	45 553 929	90 199 761	69 005 973	300 019 487
Mazowieckie	179 687 230	123 635 862	126 468 080	135 619 584	565 410 756
Opolskie	45 283 615	17 614 309	35 313 040	26 087 457	124 298 422
Podkarpackie	147 439 000	40 532 453	40 000 000	60 600 000	288 571 453
Podlaskie	55 685 400	21 535 762	30 114 453	33 191 978	140 527 593
Pomorskie	93 990 740	36 377 547	58 917 929	59 391 835	248 678 051
Śląskie	180 500 000	119 462 729	144 510 763	107 663 266	552 136 758
Świętokrzyskie	80 019 060	24 381 950	34 980 000	26 702 000	166 083 010
Warmińsko-mazurskie	70 537 530	62 280 093	53 997 862	78 887 262	265 702 747
Wielkopolskie	112 783 682	55 900 839	76 872 201	89 356 212	334 912 934
Zachodniopomorskie	107 784 435	47 289 090	66 917 322	77 076 014	299 066 860
Polska	1 721 473 856	864 538 650	1 048 134 065	1 074 749 241	4 708 895 812

Źródło: Plany działania dla Priorytetów VI-IX PO KL na lata 2007-2008

Analizując założony w *Planach Działania 2007-2008* poziom kontraktacji należy stwierdzić, iż:

- biorąc pod uwagę wykorzystanie przez poszczególne województwa całości alokacji z Europejskiego Funduszu Społecznego, przewiduje on średnie wykorzystanie alokacji 2007-2013 na poziomie 18%. Niemniej jednak, województwa: lubelskie, małopolskie, świętokrzyskie i podlaskie założyły wykorzystanie alokacji na poziomie 13-14%, natomiast warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie i podlaskie - na poziomie 23-26%.
- biorąc pod uwagę wykorzystanie alokacji w ramach poszczególnych Priorytetów, przewiduje on średnie wykorzystanie alokacji 2007-2013 na poziomie od 15% (w ramach Priorytetu VII *Promocja integracji społecznej*) do 20% (w ramach Priorytetu VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich*).

Natomiast do końca roku 2007 w ramach komponentu regionalnego PO KL rozpoczęto proces kontraktacji jedynie w Priorytecie VII. Wartość 6 projektów objętych decyzjami o dofinansowanie wyniosła ponad 11,7 mln zł, co stanowiło 0,2% alokacji na lata 2007-2013

²⁷ Pierwsze Plany Działania przygotowane w ramach PO KL obejmowały wyjątkowo lata 2007-2008. Plan Działania dla Priorytetu V jest przygotowywany przez IZ PO KL na podstawie informacji przekazanych przez Instytucje Pośredniczące II stopnia oraz beneficjentów systemowych.

dla Priorytetu VII PO KL i 0,03% alokacji dla Programu.²⁸ Tym samym, do końca roku 2007 w ramach Priorytetu VII zakontraktowano 1,36% środków planowanych do zakontraktowania w latach 2007-2013.

Do końca 2007 r. nie zatwierdzono żadnych wydatków w ramach PO KL.

Wg stanu na koniec I kwartału 2008 r.²⁹ w ramach komponentu regionalnego PO KL najbardziej zaawansowany proces kontraktacji miał miejsce w Priorytecie VI, w ramach którego podpisano 128 umów o łącznej wartości 324,1 mln zł, co oznacza wykorzystanie alokacji na lata 2007-2013 dla Priorytetu VI PO KL na poziomie 4,1%. Jednocześnie, najwięcej umów podpisano w województwie podkarpackim (32 umowy), dolnośląskim (29 umów), pomorskim (21 umów) oraz kujawsko-pomorskim (15 umów). Porównując osiągnięty poziom kontraktacji z założonym w Planach Działań, należy zauważyć, iż zakontraktowano 18,8% środków planowanych do zakontraktowania w latach 2007-2013.

W ramach pozostałych Priorytetów komponentu regionalnego podpisano następującą liczbę umów:

- Priorytet VII: 9 umów o łącznej wartości 17,5 mln,
- Priorytet VIII: 15 umów o łącznej wartości 6,7 mln,
- Priorytet IX: 10 umów o łącznej wartości 434 tys. zł.

Tym samym, wykorzystanie alokacji w ww. Priorytetach nie przekroczyło 0,5% alokacji na lata 2007-2013.

Do końca I kwartału 2008 r. w ramach Programu zatwierdzono 6 wniosków o płatność o łącznej wartości wydatków kwalifikowalnych równych 736,9 tys. zł. Wszystkie wnioski dotyczyły Poddziałania 7.1.3.

²⁸ Na podst. Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK 07-13, wykorzystano kurs EBC; 1 EUR=3,7400 PLN.

²⁹ Na podst. Krajowego Systemu Informatycznego SIMIK 07-13, wykorzystano kurs EBC; 1 EUR=3,5224 PLN.

3. REKOMENDACJE DLA WOJEWÓDZTW

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Najwyższa w kraju stopa bezrobocia w III kw. 2007r. (11,6%); – Znaczące zróżnicowanie poziomu bezrobocia w przekroju terytorialnym w lutym 2008 r. (powiaty); – Relatywnie wysoka stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lat w 2006 r. (32,8%); – Najwyższa w kraju stopa bezrobocia mężczyzn w 2006 r. (14,6%); 	<ul style="list-style-type: none"> – Konieczność podejmowania działań oraz wspierania inicjatyw mających na celu aktywizację osób bezrobotnych i biernych zawodowo; – Zapewnienie koordynacji i spójności działań z zakresu Aktywnej Polityki Rynku Pracy; – Wczesna identyfikacja potrzeb klientów instytucji rynku pracy oraz diagnozowanie możliwości ich rozwoju zawodowego, w tym zwiększenie dostępności usług; – Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia m.in. poprzez wsparcie finansowe i merytoryczno-doradcze osób fizycznych zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą; – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, tj. długotrwale bezrobotnych, osoby w wieku 15-24 lat, osoby niepełnosprawne, osoby po 45/50 roku życia, kobiety powracające na rynek pracy, osoby zamieszkałe na obszarach wiejskich pozostające bez zatrudnienia; – Wspieranie publicznych służb zatrudnienia poprzez podnoszenie ich potencjału kadrowego (w tym w zakresie świadczenia usług prewencyjnych) i organizacyjnego celem zwiększenia skuteczności realizowanych przez nie działań; – Podnoszenie kwalifikacji pracowników PSZ w systemie pozaszkolnym poprzez kursy, doradztwo i szkolenia; – Wsparcie na rzecz zatrudnienia kluczowego personelu; – Prowadzenie i upowszechnienie badań i analiz sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy w celu zbadania dysproporcji między lokalnymi rynkami pracy i wypracowania metod ich niwelowania;

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Spadek wskaźnika zatrudnienia dot. osób w wieku 15-64 lata w 2006 r.; – Znaczący spadek wartości wskaźnika zatrudnienia dot. osób w wieku 50+ w 2006r. (o 2,4 p. p.); – Znaczący wzrost odsetka osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych w 2006 r. (o 8,59 p. p.); – Bardzo niski wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej ogółem (34,1%) oraz na wsi (12,7%) w 2006 r.; – Słabe wyniki uczniów gimnazjów w części humanistycznej (ok. 60,5%) oraz matematyczno-przyrodniczej (ok. 49%) w 2007r.; – Najniższy w kraju odsetek osób z wykształceniem wyższym w ogóle osób aktywnych zawodowo (ok. 14%) w 2006r.; – Największy w kraju odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym (ponad 45%) w 2006 r.; – Wysoka stopa bezrobocia w III kw. 2007 r. (11,4%); – Wysoka stopa bezrobocia długookresowego w 2006 r. (w relacji do ogółu aktywnych zawodowo - 10,38%, w relacji do bezrobotnych – 64,3%); – Wysoki wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2005r. (24%); 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, w szczególności długotrwale bezrobotnych, osoby po 45/50 roku życia, osoby młode; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji osób starszych; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy; – Zapewnienie koordynacji i spójności działań z zakresu Aktywnej Polityki Rynku Pracy; – Wczesna identyfikacja potrzeb klientów instytucji rynku pracy oraz diagnozowanie możliwości ich rozwoju zawodowego, w tym zwiększenie dostępności usług; – Wdrażanie elastycznych form edukacji przedszkolnej poprzez wsparcie alternatywnych form wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich i w miastach; – Wzmocnienie istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego oraz dopasowanie ich oferty do potrzeb dzieci i ich opiekunów; – Prowadzenie kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną; – Realizacja projektów oferujących szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności; – Realizacja projektów systemowych ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji nauczycieli poprzez kursy kwalifikacyjne, studia wyższe, studia podyplomowe, kursy doskonalące oraz programy przekwalifikowywania nauczycieli; – Organizacja zajęć dodatkowych dla uczniów, ukierunkowanych na rozwój kompeten-

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<ul style="list-style-type: none"> – Najniższy w kraju odsetek osób aktywnych zawodowo, posiadających wykształcenie wyższe w 2006 r. (14,2%); – Najniższy w kraju wskaźnik HRST w 2006 r. (5,4%); 	<ul style="list-style-type: none"> cji kluczowych; – Realizacja regionalnych programów pomocy stypendialnej, w szczególności dla uczniów szkół gimnazjalnych, mających na celu motywowanie uczniów do osiągnięcia lepszych wyników; – Organizacja dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących wyrównywaniu dysproporcji edukacyjnych; – Realizacja projektów w zakresie kształcenia w formach szkolnych osób dorosłych; – Oferowanie usług doradczych dla osób dorosłych zainteresowanych kształceniem formalnym w zakresie wyboru kierunku i formy kształcenia; – Organizacja staży i szkoleń praktycznych dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych oraz pracowników tych jednostek w przedsiębiorstwach; – Prowadzenie szkoleń dla pracowników naukowych zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą typu spin off / spin out; – Wspieranie sieci współpracy między naukowcami a przedsiębiorcami w zakresie innowacji i transferu technologii;
WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Stosunkowo niski poziom wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat w 2006r. (37,5%); – Spadek wartości wskaźnika zatrudnienia 50+ w okresie 2003-2006 (0,9 p. p); – Stosunkowo wysoka stopa bezrobocia osób 15-24 w 2006 r. (32,1%); – Najmniejsza w kraju liczba nowoutworzonych miejsc pracy przypadających na 100 osób aktywnych zawodowo w 	<ul style="list-style-type: none"> – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, w szczególności osoby w wieku 15-24 lata, osoby po 50. roku życia oraz osoby zamieszkałe na obszarach wiejskich pozostające bez zatrudnienia; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifi-

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<p>2006 r. (0,78);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wysoka wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem w 2005 r. (27%); – Znaczący odsetek osób żyjących poniżej ustawowej i relatywnej granicy ubóstwa w 2005 r. (pow. 20%); – Duży odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie w 2006 r. (34,55%); – Niewielka liczba podmiotów zarejestrowanych (w tym nowo zarejestrowanych) w rejestrze REGON oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w latach 2003-2006; – Znaczący udział osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym w ogóle osób aktywnych zawodowo w 2006 r. (15,2%); – Najniższa w kraju relacja bezrobotnych zarejestrowanych, którzy opuścili rejestr w związku z podjęciem nie subsydiowanego zatrudnienia w stosunku do przeciętnej liczby bezrobotnych w 2006 r. (38,6%). 	<ul style="list-style-type: none"> kacji zawodowych osób starszych; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy; – Rozwój współpracy instytucji rynku pracy i instytucji pomocy społecznej; – Realizacja projektów, przyczyniających się do integracji społecznej mieszkańców obszarów wiejskich; – Rozwój form aktywnej integracji i upowszechnianie pracy socjalnej; – Realizacja projektów służących podnoszeniu kwalifikacji kadr instytucji pomocy społecznej; – Wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji otoczenia ekonomii społecznej; – Szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych, w szczególności skierowane do osób odchodzących z rolnictwa; – Inicjatywy mające na celu rozwój umiejętności zawodowych przydatnych poza rolnictwem; – Realizacja projektów w zakresie kształcenia w formach szkolnych osób dorosłych; – Oferowanie usług doradczych dla osób dorosłych zainteresowanych kształceniem formalnym w zakresie wyboru kierunku i formy kształcenia; – Wspieranie publicznych służb zatrudnienia poprzez podnoszenie ich potencjału kadrowego (w tym w zakresie świadczenia usług prewencyjnych) i organizacyjnego celem zwiększenia skuteczności realizowanych przez nie działań;

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
	<ul style="list-style-type: none"> – Podnoszenie kwalifikacji pracowników PSZ w systemie pozaszkolnym poprzez kursy, doradztwo i szkolenia; – Wsparcie na rzecz zatrudnienia kluczowego personelu.
WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Największy w kraju spadek wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2003-2006 (ok. 4,6 p. p.); – Spadek wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50+ w 2006 r. (1 p. p.) – Najniższe w kraju średnie wyniki części matematyczno-przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego w 2007 r. (48,29%); – Stosunkowo wysoki wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy w 2006 r. (1,14). 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, w szczególności osoby niepełnosprawne oraz osoby po 50. roku życia; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy; – Programy stypendialne dla uczniów szczególnie uzdolnionych, w szczególności w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych i technicznych; – Dodatkowe zajęcia dla uczniów w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych, w szczególności nauk matematyczno-przyrodniczych i ICT; – Dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze dla uczniów szkół gimnazjalnych; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Zastosowanie instrumentów służących wspieraniu przedsiębiorczości i samozatrudnienia w celu wykorzystania rosnącej przedsiębiorczości mieszkańców województwa i zwiększenia konkurencyjności regionu; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy;
WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Znaczący spadek wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2003-2006 (ok. 4,3 p. p.). 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, w szczególności osoby niepełnosprawne; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności osób niepełnosprawnych;

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
	<ul style="list-style-type: none"> – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy;
WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Stosunkowo wolny wzrost wskaźnika zatrudnienia w okresie 2003-2006 (ok. 0,75 p. p. średniorocznie); – Największa w kraju różnica między wskaźnikiem zatrudnienia mężczyzn i kobiet w wieku 15-29 lat w 2006 r. (12,9 p. p.); – Spadek wartości wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50 lat i więcej w 2006 r. (1,2 p. p.). 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, tj. kobiety powracające na rynek pracy, osoby w wieku 15-24 lata, osoby po 45/50 roku życia; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych osób starszych; – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Realizacja programów aktywizacji zawodowej obejmujących kilka form wsparcia połączonych z możliwością zapewnienia opieki nad dziećmi, skierowanych w szczególności do kobiet powracających do pracy oraz wchodzących po raz pierwszy na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dzieci; – Wsparcie psychologiczno-doradcze osób wchodzących po raz pierwszy na rynek pracy oraz osób powracających do pracy;
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Największe w kraju zróżnicowanie stopy bezrobocia (rejestrowane) w lutym 2008 r. (rozpiętość – 30,5 p.p , współczynnik zmienności – pow. 43%); – Znaczące zróżnicowanie wskaźników dot. przedsiębiorczości wewnątrz województwa w 2006 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – Konieczność realizacji wszystkich głównych typów projektów dla Priorytetów VI-IX na obszarach, w przypadku których wartość wskaźników znacząco odbiega od średniej krajowej; – Prowadzenie i upowszechnienie badań i analiz sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy w celu identyfikacji obszarów wymagających szczególnego wsparcia w obliczu znaczącego zróżnicowania powiatów oraz wypracowania metod niwelowania

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
dysproporcji.	
WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Wysoki poziom wskaźnika wykorzystania wolnych miejsc pracy w 2006 r. (1,22); – Największa w kraju liczba osób, które w 2006 r. wyemigrowały, przypadająca na 1 tys. osób aktywnych zawodowo; – Stosunkowo niewielka liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (58) i niski jej wzrost w latach 2003-2006; – Niski odsetek osób z wykształceniem wyższym w 2006 r. w ogóle osób aktywnych zawodowo (16,4%); – Znaczący udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w ogóle bezrobotnych w 2006 r. (ponad 45%); – Spadek wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50+ w 2006 r. (1 p. p.); – Wysoki odsetek osób bezrobotnych aktywnych zawodowo z wykształceniem zasadniczym zawodowym (ponad 36%). 	<ul style="list-style-type: none"> – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach oraz osób po 50. roku życia; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji osób starszych; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy; – Kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych; – Usługi doradcze dla osób dorosłych zainteresowanych kształceniem formalnym dot. wyboru kierunku i formy kształcenia; – Identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia, w szczególności diagnozowanie potrzeb szkoleniowych i możliwości doskonalenia zawodowego.
WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Wysoki poziom stopy bezrobocia osób w wieku 15-24 lat w 2006 r. (35,3%); – Wysoki poziom wskaźnika zagrożenia ubóstwem względnym w 2005 r. (23%); 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, w szczególności osoby w wieku 15-24 lata, osoby długotrwale bezrobotne; – Szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych, w szczególności skierowane do osób

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<ul style="list-style-type: none"> – Najniższy w kraju miesięczny przeciętny dochód na 1 osobę do dyspozycji (ok. 615 zł) w 2006r.; – Niewielki odsetek osób kształcących się i doksztalających w wieku 25-64 lata wg województw w 2006 (3,2%); – Znaczący udział osób zatrudnionych w rolnictwie w 2006 r. (25%); – Najniższy w kraju poziom wskaźników w obszarze przedsiębiorczości w 2006 r. 	<ul style="list-style-type: none"> odchodzących z rolnictwa; – Inicjatywy mające na celu rozwój umiejętności zawodowych mieszkańców obszarów wiejskich przydatnych poza rolnictwem; – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach; – Usługi doradcze dla osób dorosłych zainteresowanych kształceniem formalnym dot. wyboru kierunku i formy kształcenia; – Kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych; – Identyfikacja potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia, w szczególności diagnozowanie potrzeb szkoleniowych i możliwości doskonalenia zawodowego; – Rozwój współpracy instytucji rynku pracy i instytucji pomocy społecznej; – Realizacja projektów, przyczyniających się do integracji społecznej mieszkańców obszarów wiejskich; – Rozwój form aktywnej integracji i upowszechnianie pracy socjalnej; – Realizacja projektów służących podnoszeniu kwalifikacji kadr instytucji pomocy społecznej; – Wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji otoczenia ekonomii społecznej

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
WOJEWÓDZTWO PODLASKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Znaczący udział osób zatrudnionych w rolnictwie w 2006 r. (26,8%); – Wysoki odsetek osób żyjących poniżej relatywnej i ustawowej granicy ubóstwa (ok. 20%) w 2005 r.; – Znaczący spadek wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w okresie 2003-2006 (4,27 p. p.); – Stosunkowo niski poziom wskaźników dot. przedsiębiorczości, w tym największy spadek liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 mieszkańców w latach 2003-2006; – Najniższy w kraju poziom upowszechnienia edukacji przedszkolnej na obszarach wiejskich oraz niski poziom wskaźnika upowszechnienia edukacji przedszkolnej ogółem w 2006 r.; – Największa w kraju liczba dzieci w wieku 3-5 lat na wsi przypadających na jedno miejsce w przedszkolach w 2006 r. (11 os.); – Największy w kraju odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym w ogóle osób aktywnych zawodowo w 2006 r. (16%); – Relatywnie niski poziom wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat w 2006 r. (37,9%); – Znaczący spadek wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50+ w 2006 r. (2,1 p. p.). 	<ul style="list-style-type: none"> – Szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych, w szczególności skierowane do osób odchodzących z rolnictwa; – Wspieranie inicjatyw mających na celu rozwój umiejętności zawodowych przydatnych poza rolnictwem; – Realizacja projektów, przyczyniających się do integracji społecznej mieszkańców obszarów wiejskich; – Rozwój form aktywnej integracji i upowszechnianie pracy socjalnej; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez kursy i szkolenia, poradnictwo (psychologiczne, psychospołeczne i in.), staże, subsydiowane zatrudnienie, zajęcia reintegracji zawodowej, wolontariat, rozwój nowych form i metod wsparcia indywidualnego i środowiskowego na rzecz integracji zawodowej i społecznej; – Realizacja projektów służących podnoszeniu kwalifikacji kadr instytucji pomocy społecznej; – Wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej; – Wsparcie tworzenia i funkcjonowania instytucji otoczenia ekonomii społecznej; – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Wsparcie alternatywnych form wychowania przedszkolnego, w szczególności na obszarach wiejskich; – Wzmocnienie istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego oraz dopasowanie ich oferty do potrzeb dzieci i ich opiekunów;

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
	<ul style="list-style-type: none"> – Prowadzenie kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną; – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach, w tym osób młodych oraz osób po 50. roku życia; – Usługi doradcze dla osób dorosłych zainteresowanych kształceniem formalnym dot. wyboru kierunku i formy kształcenia; – Kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy;
WOJEWÓDZTWO POMORSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Znaczące zróżnicowanie stopy bezrobocia wewnątrz województwa w lutym 2008 r. (rozpiętość – 25,4 p. p.); – Spadek wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50 lat i więcej w okresie 2003-2006 (ok. 1 p. p.); – Najwyższa w kraju wartość wskaźnika wykorzystania wolnych miejsc pracy w 2006 r. (1,32); – Znacząca liczba emigrantów przypadająca na 1 tys. osób aktywnych zawodowo w 2006 r. (ok. 5 os.); – Wysoki poziom wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2005r. (24%); 	<ul style="list-style-type: none"> – Konieczność realizacji głównych typów projektów dla Priorytetów VI-IX na obszarach, w przypadku których wartość wskaźników znacząco odbiega od średniej krajowej; – Prowadzenie i upowszechnienie badań i analiz sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy w celu identyfikacji obszarów wymagających szczególnego wsparcia w obliczu znaczącego zróżnicowania powiatów oraz w celu identyfikacji zawodów deficytowych; – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy (wejście na rynek i utrzymanie się na nim), w szczególności osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby długotrwale bezrobotne; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<ul style="list-style-type: none"> – Wysoki odsetek osób żyjących poniżej relatywnej i ustawowej granicy ubóstwa w 2005 r. (pow. 20%); – Wzrost udziału osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych w latach 2003-2006 (7,21 p. p.); – Słabe średnie wyniki uczniów w części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego w 2007 r. (60,42%). 	<ul style="list-style-type: none"> oraz metod organizacji pracy; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych osób starszych; – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Realizacja dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących niwelowaniu dysproporcji edukacyjnych.
WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Najniższy w kraju poziom wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50 lat i więcej w 2006 r. (21%); – Znacząca liczba emigrantów przypadająca na 1 tys. osób aktywnych zawodowo w 2006 r. (ok. 5 os.). 	<ul style="list-style-type: none"> – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach; – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy, w szczególności osoby po raz pierwszy wchodzące na rynek pracy, osoby w wieku 50 lat i więcej; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych osób starszych; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy; – Prowadzenie i upowszechnienie badań i analiz sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy w celu zbadania przyczyn i kierunków migracji oraz wypracowania efektywnych metod zapobiegania nadmiernej migracji zarobkowej; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy.

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Najwyższa w kraju stopa bezrobocia na obszarach miejskich w 2006 r. (21,4%); – Najwyższa w kraju stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lata w 2006 r. (36,6%); – Niewielka liczba nowoutworzonych miejsc pracy przypadających na 100 osób aktywnych zawodowo w 2006r. (1,15); – Najwyższa w kraju wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem w 2005 r. (28%); – Znaczący odsetek osób znajdujących się poniżej minimum egzystencji (16,2%), relatywnej (23,4%) i ustawowej granicy ubóstwa (24%) w 2005 r.; – Najniższy w kraju odsetek osób kształcących się i dokształcających w wieku 25-64 lat w 2006 r. (3,1%); – Największy w kraju udział osób zatrudnionych w rolnictwie w stosunku do ogółu pracujących w 2006 r. (36,9%); – Najniższy w kraju wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej w 2006 r. (33,9%); – Znaczący odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym w ogóle ludności aktywnej zawodowo w 2006 r. (15,2%); – Największy w kraju odsetek osób z wykształceniem wyższym wśród ogółu bezrobotnych w 2006 r. (11%); 	<ul style="list-style-type: none"> – Tworzenie warunków na rzecz podnoszenia zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych, m.in. poprzez wspieranie dalszego doskonalenia zawodowego, zmiany kwalifikacji zawodowych w formie szkoleń, kursów, staży/praktyk skierowanych w szczególności do osób w wieku 15-24 lat oraz osób długotrwale bezrobotnych; – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Rozwój form aktywnej integracji i upowszechnianie pracy socjalnej; – Wsparcie dla tworzenia i działalności podmiotów integracji społecznej; – Realizacja projektów służących podnoszeniu kwalifikacji kadr instytucji pomocy społecznej; – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach; – Usługi doradcze dla osób dorosłych zainteresowanych kształceniem formalnym dot. wyboru kierunku i formy kształcenia; – Kształcenie osób dorosłych w formach szkolnych; – Szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności zawodowych, w szczególności skierowane do osób odchodzących z rolnictwa; – Inicjatywy mające na celu rozwój umiejętności zawodowych przydatnych poza rolnictwem skierowane do mieszkańców obszarów wiejskich; – Wsparcie alternatywnych form wychowania przedszkolnego, w szczególności na ob-

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<ul style="list-style-type: none"> – Wysoka stopa bezrobocia długookresowego w 2006 r. (w relacji do ogółu aktywnych zawodowo - 9,97%, w relacji do bezrobotnych - 64,57%); – Najniższy w kraju wskaźnik zatrudnienia w sektorze usług hi-tech (1%) oraz sektorze produkcyjnym medium i hi-tech (2,7%) w 2006 r. 	<ul style="list-style-type: none"> – szarach wiejskich; – Wzmocnienie istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego oraz dopasowanie ich oferty do potrzeb dzieci i ich opiekunów; – Prowadzenie kampanii informacyjnych promujących edukację przedszkolną; – Organizacja staży i szkoleń praktycznych dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych oraz pracowników tych jednostek w przedsiębiorstwach; – Prowadzenie szkoleń dla pracowników naukowych zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą typu spin off / spin out; – Wspieranie sieci współpracy między naukowcami a przedsiębiorcami w zakresie innowacji i transferu technologii;
WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Najniższa w kraju wartość wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat w 2006 r. (33,8%); – Najwyższy w kraju odsetek osób znajdujących się poniżej minimum egzystencji (18,8%), relatywnej (25,3%) i ustawowej granicy ubóstwa w 2005 r. (25,1%); – Znaczący odsetek osób wieku 18-59 lat żyjących w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje w 2006 r. (15,5%); – Największy w kraju udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle aktywnych zawodowo w 2006 r. (10,4%); – Niewielka liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w latach 2003-2006 (ok. 6 osób); 	<ul style="list-style-type: none"> – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Zastosowanie instrumentów mających na celu wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia; – Wsparcie alternatywnych form wychowania przedszkolnego, w szczególności na obszarach wiejskich; – Wzmocnienie istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego oraz dopasowanie ich oferty do potrzeb dzieci i ich opiekunów; – Organizacja zajęć dodatkowych dla uczniów, ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych – Realizacja regionalnych programów pomocy stypendialnej, w szczególności dla uczniów szkół gimnazjalnych, służących motywowaniu uczniów do osiągania lepszych wyników; – Realizacja dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących wyrównywa-

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<ul style="list-style-type: none"> – Niski odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej ogółem (34,2%) oraz na wsi (10,2%) w 2006r.; – Duża liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w przedszkolu w 2006 r. (ok. 6 os.); – Niskie średnie wyniki uczniów w części humanistycznej (najniższe w kraju - 59,5%) i matematyczno-przyrodniczej (49,1%) egzaminu gimnazjalnego w 2007 r.; – Najwyższy w kraju udział osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym w ogóle osób bezrobotnych aktywnych zawodowo w 2006 r. (29,3%); – Najwyższy w kraju poziom bezrobocia wśród kobiet w 2006 r. (19%); – Relatywnie wysoka stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lat w 2006 r. (33,5%); – Najniższy w kraju poziom zatrudnienia w sektorze produkcyjnym medium i hi-tech w 2006 r. (2,7%). 	<ul style="list-style-type: none"> niu dysproporcji edukacyjnych; – Realizacja projektów systemowych ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji nauczycieli poprzez kursy kwalifikacyjne, studia wyższe, studia podyplomowe, kursy doskonalące, jak również programy przekwalifikowywania nauczycieli; – Tworzenie warunków na rzecz podnoszenia zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych, m.in. poprzez wspieranie dalszego doskonalenia zawodowego, zmiany kwalifikacji zawodowych w formie szkoleń, kursów, staży/praktyk skierowanych w szczególności do osób długotrwale bezrobotnych; – Realizacja programów aktywizacji zawodowej skierowanych do grup w trudnej sytuacji na rynku pracy; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy; – Organizacja staży i szkoleń praktycznych dla pracowników przedsiębiorstw w jednostkach naukowych oraz pracowników tych jednostek w przedsiębiorstwach; – Prowadzenie szkoleń dla pracowników naukowych zamierzających rozpocząć własną działalność gospodarczą typu spin off / spin out; – Wspieranie sieci współpracy między naukowcami a przedsiębiorcami w zakresie innowacji i transferu technologii;
WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Spadek wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50 lat i więcej w okresie 2003-2006 (ok. 1 p. p.); – Najwyższy w kraju wzrost udziału osób długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych w okresie 2003-2006 (ok. 20 p. p.); – Wysoki odsetek osób żyjących poniżej relatywnej (19,5%) 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy (wejście na rynek i utrzymanie się na nim), w szczególności osoby długotrwale bezrobotne oraz osoby w wieku 50 lat i więcej; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych osób starszych; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspiera-

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<p>i ustawowej granicy ubóstwa (19,9%) w 2005 r.;</p>	<p>jące mobilność osób starszych na rynku pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach; – Realizacja projektów oferujących szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności.
WOJEWÓDZTWO ZACHODNIOPOMORSKIE	
<ul style="list-style-type: none"> – Niski poziom wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 50 lat i więcej w 2006 r. (21,9%) oraz istotny jego spadek w latach 2003-2006 (2,5 p. p.) – Najwyższa w kraju stopa bezrobocia osób w wieku 25 lat i więcej w 2006 r. (15,5%); – Relatywnie wysoka stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lat w 2006 r. (32,4%); – Najwyższy w kraju poziom bezrobocia na obszarach wiejskich w latach 2003-2006; – Największy w kraju odsetek osób w wieku 18-59 lat żyjących w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje w 2006 r. (17,2%); – Wysoki poziom wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2005 r. (23%); – Najniższy w kraju poziom wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w 2006 r. (8,3%) oraz znaczący jego spadek w okresie 2003-2006 (ok. 1,6 p. p.); – Bardzo niska wartość wskaźnika upowszechnienia educa- 	<ul style="list-style-type: none"> – Ukierunkowanie wsparcia na osoby doświadczające największych trudności na rynku pracy (wejście na rynek i utrzymanie się na nim), w szczególności osoby długotrwale bezrobotne, osoby w wieku 50 lat i więcej, osoby w wieku 15-24 lat, mieszkańców obszarów wiejskich, osoby niepełnosprawne; – Organizacja szkoleń prowadzących do podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych osób starszych; – Świadczenie usług o charakterze edukacyjnym, zdrowotnym i społecznym, wspierające mobilność osób starszych na rynku pracy; – Realizacja projektów oferujących szkolenia przekwalifikowujące i usługi doradcze w zakresie wyboru nowego zawodu i zdobycia nowych umiejętności; – Inicjatywy mające na celu rozwój umiejętności zawodowych przydatnych poza rolnictwem skierowane do mieszkańców obszarów wiejskich; – Wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – Realizacja programów aktywizacji zawodowej skierowanych do grup w trudnej sytuacji na rynku pracy; – Upowszechnienie i promowanie alternatywnych i elastycznych form zatrudnienia oraz metod organizacji pracy;

ZDIAGNOZOWANY PROBLEM	REKOMENDOWANE DZIAŁANIA / ZALECANE TYPY PROJEKTÓW
<p>cji przedszkolnej na obszarach wiejskich w 2006 r. (8,15%);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Duża liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w przedszkolu w 2006 r. (ok. 8 os.); – Niskie wyniki uczniów w części matematyczno-przyrodniczej egzaminu gimnazjalnego w 2007 r. (48,9%); – Wysoki odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym w 2006 r. (21,7%). 	<ul style="list-style-type: none"> – Wsparcie alternatywnych form wychowania przedszkolnego, w szczególności na obszarach wiejskich; – Wzmocnienie istniejących ośrodków wychowania przedszkolnego oraz dopasowanie ich oferty do potrzeb dzieci i ich opiekunów; – Realizacja regionalnych programów pomocy stypendialnej, w szczególności dla uczniów szkół gimnazjalnych, mających na celu motywowanie uczniów do osiągnięcia lepszych wyników; – Realizacja dodatkowych zajęć dydaktyczno-wyrównawczych służących wyrównaniu dysproporcji edukacyjnych; – Zajęcia dodatkowych dla uczniów, ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych. – Szkolenia, kursy i doradztwo zawodowe dla dorosłych osób pracujących, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich i nieprzystosowanych do potrzeb rynku kwalifikacjach.

SPIS ILUSTRACJI I TABEL

Rysunek 1. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 w Europie w 2006 r. (w proc.)	7
Rysunek 2. Wskaźnik zatrudnienia (osoby w wieku 15-64) a realne zmiany produktu krajowego brutto w latach 1999-2006/7	7
Rysunek 3. Wskaźnik zatrudnienia (15-64) w województwach w Polsce w latach 2003-2006 (w proc.)	8
Rysunek 4. Zmiana wskaźnika zatrudnienia (15-64) w województwach w Polsce w latach 2003-2006 (w punktach proc.)	9
Rysunek 5. Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 w 2006 r. (w proc.)	10
Rysunek 6. Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-29 lat (po lewej) oraz w wieku 50+ (po prawej) w województwach w Polsce w latach 2003-2006 (w punktach proc.)	11
Rysunek 7. Stopa bezrobocia w Unii Europejskiej w 2007 r.....	12
Rysunek 8. Stopa bezrobocia (BAEL) w 2003 r. (po lewej) oraz na w III kwartale 2007 r. (podane wartości wskazują różnice w punktach proc.).....	13
Rysunek 9. Stopa bezrobocia (BAEL) w 2006 r. dla osób w wieku 15-24 oraz 25 i więcej (w proc.).....	14
Rysunek 10. Odsetek nowoutworzonych miejsc pracy w województwach w Polsce w 2006r.....	15
Rysunek 11. Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy w 2006 r.....	16
Rysunek 12. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym w 2005 r. (w proc.)	17
Rysunek 13. Odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji, relatywnej oraz ustawowej granicy ubóstwa w 2005 r.	18
Rysunek 14. Osoby w wieku 18-59 lat żyjące w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje (w proc.)	19
Rysunek 15. Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji w 2006 r. (na 1 osobę w PLN)	20
Rysunek 16. Przeciętny miesięczny dochód na 1 osobę (do dyspozycji) w 2006 r. (w PLN) a regionalny PKB (Parytet Siły Nabywczej <i>per capita</i> w relacji do PKB UE 27)	20
Rysunek 17. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2003-2006 wg województw (w proc.)	21
Rysunek 18. Zmiana wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w latach 2003-2006 wg województw (w punktach procentowych).....	21
Rysunek 19. Stopa bezrobocia długookresowego w 2003r. oraz 2006 r. (w proc.).....	22
Rysunek 20. Bezrobocie długookresowe w 2003r. oraz 2006 r. (procentowy udział liczby bezrobotnych długotrwale w ogóle bezrobotnych).....	23
Rysunek 21. Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata w Unii Europejskiej w 2007 r. (w proc.)	24
Rysunek 22. Odsetek osób kształcących się i doksztalających w wieku 25-64 lata wg województw w latach 2003 oraz 2006 (w proc.).....	25
Rysunek 23. Relacja bezrobotnych zarejestrowanych, którzy opuścili rejestr w związku z podjęciem nie subsydiowanego zatrudnienia w danym roku w stosunku do przeciętnej liczby osób bezrobotnych w danym roku – dane za 2003 r. oraz 2006 r. (różnice w punktach proc.).....	26
Rysunek 24. Struktura pracujących wg BAEL wg sektorów ekonomicznych w II kw. 2006 r. (w proc.)	27

Rysunek 25. Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	27
Rysunek 26. Liczba jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności.....	28
Rysunek 27. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w 2006 r.	28
Rysunek 28. Zestawienie wskaźników dot. innowacyjności zasobów pracy w 2006 r. wg EUROSTAT.	30
Rysunek 29. Odsetek dzieci w wieku 4 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej w 2003 oraz 2005 r. (w proc.)	31
Rysunek 30. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej w 2006 r. (w proc.)	31
Rysunek 31. Liczba dzieci w wieku 3-5 lat na obszarach wiejskich przypadających na 1 miejsce w przedszkolach (bez oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych) w 2006 r.	32
Rysunek 32. Średnie wyniki uczniów w kraju i województwach część humanistyczna – arkusz GH-A(B,C)1-072 (w proc.)	33
Rysunek 33. Średnie wyniki uczniów w kraju i województwach część matematyczno-przyrodnicza – arkusz GM-A(B,C)1-072 (w proc.).....	34
Rysunek 34. Ludność aktywna zawodowo wg poziomu wykształcenia w 2006 r. (w proc.).....	35
Rysunek 35. Osoby bezrobotne aktywne zawodowo wg poziomu wykształcenia w 2006 r.(w proc.) .	37
Rysunek 36. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) wskaźnika zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata w Polsce i krajach UE 27 w latach 2003-2006 (w proc.)	38
Rysunek 37. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) stopy bezrobocia wg BAEL w okresie 2003-2006 oraz w III kw. 2007 r. (w proc.)	39
Rysunek 38. Regionalne zróżnicowanie przedsiębiorczości (współczynnik zmienności) - jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (w proc.)	40
Rysunek 39. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) wyników egzaminów gimnazjalnych – przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej (w proc.)	40
Rysunek 40. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) wyników egzaminów gimnazjalnych – przeciętny wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej (w proc.)	41
Rysunek 41. Regionalne zróżnicowanie (współczynnik zmienności) odsetka osób w wieku 18-59 lat żyjących w gospodarstwach domowych, w których żadna osoba dorosła nie pracuje (w proc.)	42
Rysunek 42. Regionalne zróżnicowanie miesięcznych dochodów do dyspozycji na 1 mieszkańca w okresie 2003-2006 (w proc.)	42
Rysunek 43. Podział alokacji w ramach komponentu regionalnego PO KL (Polska=100%)	45
Rysunek 44. Alokacja na jednego mieszkańca województwa jako procent średniej alokacji w Polsce (komponent regionalny PO KL)	45
Tabela 1. Liczba nowo-utworzonych miejsc pracy przypadających na 100 osób aktywnych zawodowo w 2006r.....	15
Tabela 2. Średnie wyniki egzaminów gimnazjalnych szkół w 2007 r.	41
Tabela 3. Podział alokacji finansowej w ramach Priorytetów VI-IX PO KL	44
Tabela 4. Planowana kontraktacja w ramach Priorytetów VI-IX PO KL na lata 2007-2008	46